

Stenogrammid

XIV Riigikogu, III Istungjärk, täiskogu korraline istung

Kolmapäev, 03.06.2020, 14:00

Toimetatud

14:00 Istungi rakendamine

1. 14:02 Tuleohutuse seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (120 SE) esimese lugemise jätkamine
2. 14:19 Vabariigi Valitsuse seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse (Haridus- ja Noorteameti moodustamine, Keeleinspektsiooni nimetamine Keeleametiks) eelnõu (163 SE) kolmas lugemine
3. 14:30 Väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seaduse ning välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse muutmise seaduse (massilise sisserände tõkestamine) eelnõu (110 SE) kolmas lugemine
4. 14:34 Välismaalaste seaduse muutmise seaduse eelnõu (135 SE) kolmas lugemine
5. 14:36 Ülevaade kohtukorralduse, õigusemõistmise ja seaduste ühetaolise kohaldamise kohta
6. 16:13 Välisteenistuse seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (45 SE) teine lugemine
7. 16:48 Isikuandmete automatiseeritud töötlemisel isiku kaitse konventsiooni muutmise protokollu ratifitseerimise seaduse eelnõu (143 SE) esimene lugemine
8. 17:00 Vabariigi Valitsuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (187 SE) esimene lugemine
9. 17:12 Kõrgemate riigiteenijate ametipalkade seaduse muutmise seaduse eelnõu (166 SE) esimene lugemine

14:00 Istungi rakendamine

14:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Tere päevast, austatud Riigikogu! Alustame Riigikogu täiskogu III istungjärku 16. töönädala kolmapäevast istungit. Kas Riigikogu liikmetel on soov üle anda eelnõusid ja arupärimisi? Tarmo Kruusimäe, palun!

14:01 Tarmo Kruusimäe

Täna, hea esimees! Täna, head töökaaslased! Annan Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna, Eesti Keskerakonna ja Isamaa fraktsiooni nimel üle alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse muutmise seaduse eelnõu. Selle peamine eesmärk seostub tubakavedelikega, nende aktsiisi alt vabastamisega. Olukord on juba selline, kus selle maksu administreerimine on tunduvalt kallim, kui katab sellest saadav tulu. Nii et igati mõistlik eelnõu. Loodan, et Riigikogu suur saal seda toetab. Aitäh!

14:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Rohkem eelnõude üleandmise soovi Riigikogu liikmetel ei ole. Olen juhatuse nimel vastu võtnud ühe seaduseelnõu ja Riigikogu juhatus menetleb seda vastavalt meie kodu- ja töökorra seadusele. Head kolleegid, kohaloleku kontroll, palun!

Kohaloleku kontroll

Kohalolijaks registreeris ennast 85 Riigikogu liiget, puudub 16.

-
1. 14:02 Tuleohutuse seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (120 SE) esimese lugemise jätkamine

14:02 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Läheme tänase päevakorra juurde. Eile jäi meil Vabariigi Valitsuse algatatud tuleohutuse seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 120 esimene lugemine pooleli sealmaal, kus komisjoni ettekandja vastas Riigikogu liikmete küsimustele. Palun küsimustele vastamiseks kõnetooli Toomas Kivimägi. Küsimuste esitamine katkes, kui küsimuse esitaja oli Helmen Kütt ja Vilja Toomast oli järgmisena registreeritud. Nii et jätkame selle koha pealt. Helmen Kütt, palun!

14:03 Helmen Kütt

Täna, austatud eesistuja! Lugupeetud komisjonipoolne ettekandja! Ma ei ole muutnud oma küsimust, mis tekkis pärast teie eilset väga põhjalikku ülevaadet ja ka ministri tutvustavat ülevaadet. Küsimus on sama. Ma vaatasin, et kooskõlastamiste ja arvamuste tabelis puuduvad täielikult keskkonnakaitseorganisatsioonid. Siin on küll linnade liit ja muud, aga keskkonnakaitsjatelt selle olulise seaduseelnõu kohta arvamust küsitud ei ole. Kas te komisjonis sellest rääkisite ja kas te plaanite teiseks lugemiseks neilt ka arvamust küsida? See on nende jaoks ikkagi väga oluline eelnõu, mis puudutab rabasid ja muud sellist. Nad võiks oma arvamuse ka esitada.

14:04 Toomas Kivimägi

Austatud Riigikogu aseesimees! Head kolleegid! Lugupeetud minister! Ma kõigepealt täna teid, head kolleegid, selle põhjalikkuse eest tuleohutusse süvenemisel. Eelnõu menetletakse esimesel lugemisel lausa kaks päeva järjest, sellist põhjalikkust kohtab harva. Aga kui vastata sellele küsimusele, siis loomulikult ma arvan, et õiguskomisjon on valmis seda kaaluma, et küsida ka omavalitsuste katusorganisatsioonide arvamust selle kohta. Ent kindlasti on oluline märkida, et see ei ole põletamine piiramatutel aladel. Need on ikkagi ära määratud maastikukaitsealad ja siis Kaitseliidu ja Kaitseväe harjutusväljakud. Üksnes nendel on teatud põletamine lubatud kas siis loodusliku mitmekesisuse taastamise eesmärgil või tuleohutuse eesmärgil. Tegelikult need territooriumid ei ole hiiglama suured, tegu on suhteliselt väikese osaga Eestimaa territooriumist. Ehk veel kord, see on lubatud kaitsealadel ja Kaitseväe ja Kaitseliidu väljaõppealadel.

14:05 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Vilja Toomast, palun!

14:05 Vilja Toomast

Aitäh! Ma ka meenutan eilsest arutelu ja minu küsimus on ajendatud toimunud mõttevahetusest. Kui me anname kohaliku omavalitsuse tuletõrjespetsialistile õiguse kooskõlastada ehitusprojekte ja ehituslubasid väljastada, kui me anname talle õiguse neid kontrollida ka väikeelamute, mitte ainult suvilate ja aiamajade ja teiste hoonete puhul, siis minus ikkagi tekib küsimus, kas kohaliku omavalitsuse spetsialist võib anda ka ehitusloa elamu ehituseks. Kui me Tallinna volikogus arutlesime hiljuti ilma loata püsti pandud ehitisi, siis abilinnapea ei varjanudki, et Tallinnas on tõepoolest palju elamuid, millel pole kasutusluba. Kui me nüüd anname kohaliku omavalitsuse spetsialistile õiguse anda luba ehitada ja tegevusluba ei võeta ja ei nõuta üldse tuleohutuse spetsialisti hinnangut, kas me siis ei tekita ohtlikku olukorda? Me võiks siiski lahku lüüa elamud ning suvilad, kuurid, garaažid jne. Kas komisjonis oli sellest juttu ja mis on teie isiklik arvamus?

14:06 Toomas Kivimägi

Aitäh, väga lugupeetud küsija! Komisjonis sel teemal põhjalikku arutelu ei olnud. Samas, mis puudutab ehitusloa ja kasutusloa andmist, siis see pädevus on tegelikult kohalikul omavalitsusel juba olemas. Selle eelnõuga tahetakse anda kohalikule omavalitsusele pädevus anda ka Päästeameti nimel kooskõlastusi. Selles on küsimus. Ja tõesti, nagu te õigesti märkisite, seda mitte üksnes kõrvalhoonete puhul, vaid ka elamute puhul, suvilate puhul, abihoonete puhul. Aga kohalik omavalitsus saab selle võimaluse – see on tema võimalus, see ei ole kohustus. Neile omavalitsustele, kes on suutelised seda kooskõlastust Päästeameti nimel andma, selline võimalus tekib.

Ministeeriumi asestantsler Viola Murd vahepeal täpsustas seda, millest oli ka eile juttu, et kas see eeldab ka mingit täiendavat tunnistust või täiendavat koolitust linna või valla ehitusnõunikule. Praeguse seisuga mingit sellist pädevustunnistust ei nõuta. Lähtutakse sellest, et kui valla või linna ehitusnõunikul

on üldehituses kehtivatele ohutusnõutele vastavuse kontrollimise pädevus, siis on ta valmis ja volitatud ka Päästeameti nimel neid kooskõlastusi andma. Samas on Päästeamet kirjutanud, et nad on valmis nendele omavalitsustele, kellel on soov selline pädevus omandada, koolitusi läbi viima.

Aga märgin veel kord: tõesti, see on ikkagi üksnes võimalus, mitte kohustus omavalitsuste jaoks. See puudutab vaid neid omavalitsusi, kes soovivad seda teha. Nagu ka eile juttu oli, n-ö kliendi või ehitada soovija seisukohalt on see kindlasti väga mugav, et üks kooskõlastus on vähem ja ta saab vajaliku kooskõlastuse ühest kohast. Ta ei pea seda eraldi Päästeameti käest küsima.

Aga mulle meenub, et nii EKRE esindaja kui ka Isamaa esindaja õiguskomisjonis olid ka natukene murelikud, kas see kord liiga liberaalne ei ole ja kas ei või olla, et kasutatakse tutvusi ära ja saab selle kooskõlastuse lihtsamini kui Päästeametist. Nii et ma arvan, et see on üks kaalumise koht. Minu isiklik arvamus on, et võib-olla teha seda kaheastmelisena: võib-olla jätta esialgu selle pädevuse andmine elamute puhul ära ja piirduda suvilate, aiamajade ja muude selliste hoonetega ning vaadata mõne aasta jooksul, kuidas see toimib. Ja kui see toimib piisavalt hästi, siis ehk laiendada omavalitsuste pädevust ka elamutele. See on pelgalt minu isiklik seisukoht. Aga kuna sellest kartusest on palju juttu olnud, siis see teema on kaalumiseks muudatusettepanekute tegemisel.

14:09 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Madis Milling, palun!

14:09 Madis Milling

Suur tänu, austatud eesistuja! Hea ettekandja! Ma just hetk tagasi sinu vastusest sain juba osaliselt informatsiooni, mida ootas. Aga minu küsimus. Jaa, tõepoolest, kohalikku omavalitsusse peab siis tekkima tuleohutuseksperdi pädevust. Aga kuidas on kõrgendatud tuleohutusnõuetega hoonete ehk siis ühiskondlike hoonetega: koolid, haiglad jne? Kas ka nende eksperdi tuleb kohaliku omavalitsuse pädevusse, mitte ei jää Päästeametile?

14:10 Toomas Kivimägi

Aitäh, austatud küsija! Sellist volitust käesoleva eelnõu kohaselt kohalikule omavalitsusele anda plaanis ei ole. Siin on selgelt kirjas loetelu, et need on üksnes elamud, suvilad ja abihooned. Ühiskondlike hoonete puhul jääb ikkagi Päästeameti kooskõlastus kohustuslikuks, sellist volitust kohalikud omavalitsused ei saa.

14:10 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Urmas Kruuse, palun!

14:10 Urmas Kruuse

Aitäh! Kas arutelu kestel arutati ka seda, kui palju võib kohaliku omavalitsuse töötajatele täiendavaid pädevusi juurde laduda? Ma ei ole päris kindel, et see on väga perspektiivikas tee. Ametnikel on sundolukorras seda nõutavat polüfunktsionaalsust niigi piisavalt palju ja see võib tegelikult nendelt nõutava nn eripädevuse nõrgenemiseni viia. Kas see teema oli üldse käsitle all või arvate, et see ei ole probleem?

14:11 Toomas Kivimägi

Lugupeetud küsija, seda otseselt komisjonis ei arutatud, aga eile ma mõnevõrra seda teemat puudutasin. Kui see oleks omavalitsuse jaoks kohustus, siis ilmselt peaks sellega kaasnema ka teatud rahalised vahendid. Minu arusaamist mööda on üks põhjus, miks seda teha soovitakse, see, et tahetakse mõnevõrra vähendada Päästeameti spetsialistide koormust, et nad saaksid keskenduda teistele teemadele. Seega ühest küljest kellelgi jääb tööd vähemaks selles valdkonnas ja keegi saab tööd juurde. Nii et printsiibis peaks see olema kohalikule omavalitsusele kompenseeritud.

Ma arvan, et ka see on arutelu teema. Jah, riik saab praegu sellest kohustusest taganedes öelda, et see on vabatahtlik, et ei pea seda tegema – kui te tahate, siis teete. Aga ma arvan, et ei peaks karistama neid omavalitsusi, kes on valmis seda kohustust endale võtma. Tegelikult võiks kaaluda selle töö kompenseerimist kohaliku omavalitsuse eelarve kaudu. See oleks igati õigustatud. Me saame aru, et päästeametnikku ei pea iga puukuuri pärast koormama, ta ei pea seda kooskõlastust andma. Aga kui

selle töö teeb päästeametniku või, ütleme, riigi asemel kohaliku omavalitsuse ametnik, siis oleks üsna loogiline, et see mingil määral leiab kajastamist kohaliku omavalitsuse eelarve formeerumisel. Riik võiks kohalikule omavalitsusele selle eest mingi summa anda.

14:12 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, lugupeetud ettekandja, et te selle teema nii huvitavaks rääkisite, et meil jätkus aruteluainet lausa kaheks päevaks! Aga rohkem küsimusi teile ei ole. Nüüd avan läbirääkimised. Peeter Ernits Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna nimel, palun!

14:13 Peeter Ernits

Hea juhataja! Head kolleegid! See eelnõu on väga hea ja puudutab ka mind isiklikult mitmest küljest. See on tegelikult 50 tules hukkunud inimese eelnõu. Ja see on suuresti minu valimisringkonna Tartumaa probleem ja eelnõu. Sellest 50-st kümme on leekides surnud Tartumaal. Tartumaal sureb tules kümme korda rohkem inimesi kui Võrumaal ja Põlvamaal, viis korda rohkem kui Pärnumaal ja Valgamaal, kaks ja pool korda rohkem kui Harjumaal. Jah, tõesti, Ida-Virumaa on ka seal eespool, aga mõnes piirkonnas – Läänemaal, Järvemaal ja Hiiumaal – pole seda vähemalt viimastel aastatel juhtunud. Aga nende umbes 50 inimese puhul on epitsenter asunud Tartumaal. Kõige kuumem koht selles mõttes on tilluke Nõo vald.

Nii et Tartumaa on nii praeguse kuumaks läinud maasikasõja põhitanner, kuna seal tegutseb põhiline osa maasikakasvatajatest, kui ka tulesurmade maa. Kummaline küll, Tartumaa on väga jõukas maakond, aga asjatundjad on mulle seletanud, et asi on kontrastides. Tules hukkumine on eelkõige vaesemate ja väetimate saatus. Kui nüüd vaadata, mis seis on Tartumaal, siis ma arvan, et kindlasti on kõigil huvitav teada, et Tartumaal on 352 n-ö punast kodu – need on kodud, kus kohe-kohe võib leek tekkida – ja 426 n-ö kollast kodu. Mustadest kodudest ma ei räägigi, need on lootusetud. Aga neid on õnneks vähem.

Teades kogu seda olukorda, ma otsustasin enamiku eelmise aasta nn katuserahadest suunata Tartumaale just nimelt selle olukorra parandamiseks. Nimetame seda pilootprojektiks, vaatame, mis seis aasta lõpul on. Tulemus on see, et praegu on jagatud eelkõige eakatele, paljulapselistele, puudega inimestele, ka vaegkuuljatele erinevaid vingugaasiandureid. Ma ei tea, mis sellest välja tuleb, aga ma väga loodan, et see olukord paraneb ja Tartumaa liidrikoht, mis on juba aastaid olnud, kaob. Aga jah, see on üks pool sellest eelnõust. Nagu ka siseminister rääkis, tegelikult vingugaasiandur on väga oluline. Vingu ei ole näha, aga ta tapab kindlasti.

Eelnõu teine pool on looduskaitse, mille kohta siseminister ei osanud kuigi palju öelda, aga ma võin teile rohkem rääkida. Mõni päev tagasi, nädalavahetusel põles Klooga raba. Ma käisin seal nii õhtul kui ka varahommikul ja ka eile. Kummaline küll, ma ei ole püromaan, aga mu süda röömustas. Miks? Sest Klooga raba on Eesti kõige suurem ja esinduslikum nõmmraba. See asub Kaitseväe polügoonil ja ka Vene ajal seal aeg-ajalt põles. Ja tänu sellele on see üliharuldane raba. Muuseas, see iseloomustab Šotimaa rahvusmaastikku, see on säilinud. Eesti ajal ei ole Eesti sõjaväelased seal tulekahju põhjustanud. Ja nüüd ongi pakiline küsimus, et aeg-ajalt võiks kontrollitud põlenguid teha, et see haruldane nõmmraba – Klooga raba on 124 hektarit suur, kõige suurem Eestis ja kõige esinduslikum – säiliks ka tulevikus. Kui kanarbik õitsema hakkab, on see imeilus. See on selle eelnõu taust. Jah, tõesti, Kõrvemaal on ka mõned kohad, niisugused nõmmed. Ja nõmmede puhul ongi olulised selles eelnõus ette nähtud kontrollitud põlengud. Klooga raba põleng puhkes, kuna kohalikud vene kalamehed ilmselt jätsid lõkke kustutamata ja siis tuligi suunata meie päästejõudude kogu armee, praktiliselt kõik kuni helikopterini välja, kaheks päevaks sinna. Aga selle eelnõu üks mõte on tulla looduskaitsetele vastu, et säilitada haruldasi kooslusi eelkõige kohtades, kus tegemist on nõmmede ja ...

14:18 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Austatud ettekandja, kas te vajate lisaagea?

14:18 Peeter Ernits

Ei vaja, ma ütlen vaid paar lauset veel. (Naer saalis.) Tahetakse seda tegema hakata vastavalt seadusele. Ma võin teile öelda, et looduskaitse kiidavad selle heaks, kuigi nad võib-olla ei ole seda veel teha jõudnud. Aga neid momente, millest siin kolleeg Kivimägi rääkis, on võimalik vahepealsete parandusettepanekutega timmida. Igal juhul hea eelnõu ja palun seda toetada. Aitäh!

14:19 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Rohkem läbirääkimiste soovi fraktsioonidel ei ole. Läbirääkimised on lõppenud. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 120 esimene lugemine lõpetada. Esimene lugemine on lõppenud. Määrán muudatusettepanekute esitamise tähtajaks k.a 17. juuni kell 16.

2. 14:19 Vabariigi Valitsuse seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse (Haridus- ja Noorteameti moodustamine, Keeleinspektsiooni nimetamine Keeleametiks) eelnõu (163 SE) kolmas lugemine

14:19 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Tänane teine päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud Vabariigi Valitsuse seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse (Haridus- ja Noorteameti moodustamine, Keeleinspektsiooni nimetamine Keeleametiks) eelnõu 163 kolmas lugemine. Kas fraktsioonidel on soov avada läbirääkimised? Priit Sibul Isamaa fraktsiooni nimel, palun!

14:20 Priit Sibul

Hea istungi juhataja! Head kolleegid, see eelnõu räägib mitmest ametist, üks ei ole vähem oluline kui teine, aga ma räägin sellest, mis südamele lähemal, ja nimelt Keeleametist. Eesti omariiklus rajaneb keele, kultuuri ja rahvuse säilimisel läbi aegade. Riigikeele kasutamine igas eluvaldkonnas on meie riigi ja rahvuse püsimise alus. Viimased 30 aastat on Isamaa hoidnud järjepidevalt põhimõtet, et eesti keel peab olema igal pool kasutusel. Eesti keele ja kultuuri säilimine algab inimeste igapäeva puudutavatest väikestest asjadest, aga see puudutab ka meie ettevõtteid, kodanikuühendusi, kohalikke omavalitsusi ja valitsusasutusi. Keeleameti loomine aitab kaitsta ja arendada eesti keelt kõigis eluvaldkondades. Kui Keeleinspektsioon tegeles ennekõike järelevalvega, siis pikaajalises vaates peab Keeleamet saama üleriigiliseks kompetentsikeskuseks keelepoliitika kujundamisel ja rakendamisel. See amet peab saama laiapõhjalised ülesanded ja volitused Eesti keelepoliitika kujundamiseks.

Ei saa salata, et keelenõuete täitmisega on Eestis probleeme olnud nii kohalikes omavalitsustes, erasektoris kui ka avalikes ametites, üldse avalikus sektoris. Neid probleeme ei ole võimalik lahendada pelgalt trahvide või muude sanktsioonidega. Me vajame terviklikku käsitlust, mis vaataks suuremat pilti. Täpsed ülesanded määrab valitsus, kuid minu nägemuse kohaselt peab Keeleamet saama volitused keelepoliitika kujundamiseks ning ettepanekuteks seadusandlikul tasandil ja nende rakendamisel. Keeleametist peab kujunema positiivse missiooniga ametiasutus, mille peamine ülesanne on hoida ja arendada meie rahvusriigi keelepoliitikat ning ühes sellega hoida ka meie rahvuskultuuri. 2019. aasta novembris tuli Isamaa volikogu välja algatusega luua Keeleamet. Mul on hea meel tõdeda, et tänase eelnõuga saame sellele eesmärgile sammukese lähemale. Me oleme küll aastate jooksul panustanud täiskasvanute eesti keele õppesse, keelenõuete täitmise kontrolli parandamisse ja eestikeelsele haridusele üleminekusse eri omavalitsustes. Samas on selge, et väljakutsete hulk on üüratu. Eestist on saanud sisseränderiik, mis mõjutab kahtlemata meie keeleruumi, samuti tuleb meil ületada mitmesugused probleemid, et tagada eestikeelne kõrgharidus ja eesti keele edu digikeelena. Eestit ees ootavaid väljakutseid arvestades on terviklik lähenemine keelepoliitikale hädavajalik. Keeleametil saab selles olema tohutu roll. Edu talle ja meile sihikindlust sellele tegevusele kaasaaitamisel ning nõudlikul jälgimisel! Tänan tähelepanu eest!

14:23 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Heidy Purga Reformierakonna fraktsiooni nimel, palun!

14:23 Heidy Purga

Lugupeetud istungi juhataja! Head kolleegid! Kui kultuurikomisjon hakkas uusi loodavaid ameteid puudutavat seaduseelnõu arutama, olid Reformierakonna peamiseks murekohtadeks kõigepealt Eesti Keele Instituudi jätkamine ning loodava Haridus- ja Noorteameti puhul noortevaldkonna teemade hajutamine eri osakondade vahel. Palju segadust tekitas esialgu just Eesti Keele Instituudi põhiülesannete ümbersõnastamine ning nende pikaajalise põhitegevuse võimalik dubleerimine ja ümbertõstmine, millest jäi selge arusaam, et Eesti Keele Instituut on hapras olukorras ning et nende

senist järjepidevat tööd ohustab lõhkumine, mis ei ole kooskõlas varasemate uuringute tulemustega, soovist hoida keelekorraldus ja keelehoole, st eesti keele arendamine lahus järelevalvest, keelepoliitikast ning keelepoliitika rakendamisest. Samuti ei oleks plaan vastavuses olnud teiste Euroopa riikide keelekorralduse ning keelepoliitika ajamise praktikaga. Eesti Keele Instituut tegeleb eesti kirjakeele hoolde, korraldamise ja arendamisega ning Eesti riigile ja eesti kultuurile oluliste sõnaraamatute ja andmekogude koostamise ja ajakohastamisega. See hõlmab kirjakeele normide täitmise tagamist, õigekeelsussõnaraamatu ja arvukate muude sõnaraamatute koostamist, avalikku tasuta keelenõu pakkumist, muu hulgas oskuskeele ja eurokeele osas, kõnetehnoloogiate, tekstide helindamist võimaldava kõnesünteesi arendamist, lisaks muid eesti keele õppe korraldamisega seotud ülesandeid. Pole vaja lõhkuda seda, mis hästi toimib, seda eriti nii tundlikus ja olulises valdkonnas nagu eesti keel.

Vaatamata protsessi hektilisusele said Eesti Keele Instituut ja loodav Keeleamet omavahelises kiires töhusas ning üksteisest lugupidavas koostöös oma põhilised eesmärgid ning ülesanded jaotatud ja kinnitatud, ning seda sõbralikus õhkkonnas – omavahelises, mitte ministeeriumi abiga loodud. Lisaks tundsime eelnõu arutluse käigus muret noortevaldkonna võimaliku killustumise pärast erinevate alajaotuste vahel uues loodavas Haridus- ja Noorteametis. Kaebusi oli alguses üsna palju. Ka Eesti Noorteühenduste Liit rõhutas vajadust luua loodavas ühendametis noortevaldkonnale eraldi struktuuriüksus. See fookus on väga oluline. Ka meie leiame, et eesmärkide saavutamise kõrval peab fookusesse jääma iga noor indiviidina, et noortel oleks võimalus olla ennast juhtiv, suhestuda ühiskonnas toimuvaga ning olla kaasatud esindusdemokraatiasse.

Sügavat nõrdimust protsessi üle väljendas esialgu ka Eesti Üliõpilaskondade Liit, ja seda just hea kaasamise tava järjekordse eiramise pärast. Nende peamine mure oli loodavas Haridus- ja Noorteametis õppekavade koostamise ning kõrg- ja kutsehariduse kvaliteedi kontrollimine. Seega mõjutab see institutsionaalse reformi kava otseselt tudengeid. EÜL esindab Eesti Vabariigis õppivaid tudengeid ning peab olema ühendameti protsessi loomesse kaasatud maksimaalsel määral. Vaatamata nendele raskustele või keerukatele kohtadele võib kokkuvõttes öelda, et kõik olulisemad nõrgad lülid uute ametite moodustamisel said eelnõu eri lugemiste jooksul tugevamaks, said selgemaks, läbi räägitud. Eesti Reformierakonna fraktsioon toetab selle eelnõu kolmanda lugemise lõpetamist. Aitäh!

14:27 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Rohkem läbirääkimiste soovi fraktsioonidel ei ole. Juhtivkomisjoni ettepanek on viia läbi eelnõu 163 lõpphääletus ja me läheme selle juurde. Juhin Riigikogu liikmete tähelepanu sellele, et eelnõu vastuvõtmiseks on vajalik Riigikogu koosseisu häälteenamus.

Austatud Riigikogu, panen hääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud Vabariigi Valitsuse seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 163. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Eelnõu poolt hääletas 79 Riigikogu liiget, vastu oli 2, erapooletuid 2. Eelnõu on seadusena vastu võetud.

3. 14:30 Väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seaduse ning välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse muutmise seaduse (massilise sisserände tõkestamine) eelnõu (110 SE) kolmas lugemine

14:30 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Tänane kolmas päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seaduse ning välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse muutmise seaduse (massilise sisserände tõkestamine) eelnõu 110 kolmas lugemine. Kas fraktsioonidel on soov avada läbirääkimised? Jürgen Ligi, palun!

14:30 Jürgen Ligi

Mul on protseduuriline küsimus, täiesti isiklik. Võib-olla ma olen midagi maha maganud, aga miks on hakatud seaduste pealkirjadesse panema selliseid hinnanguid juurde? Siiani on eelnõudel olnud teistsugused pealkirjad ja numbrid, nüüd liidetakse sinna loosungeid. Kas see on kuidagi kodukorraga

või komisjonide praktikaga seotud? Ja ma saan aru, et selle eelnõu puhul on isegi valitsuse tasemel korrigeeritud seda loosungit. Mida see tähendab? See on uus asi.

14:31 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kodukorraseadus ei ole muutunud ja ei reguleeri seda, aga tõepoolest, selline praktika on tekkinud. Me peame arutama, kas see on otstarbekas või mitte. Me peame seda arutama, see ei pruugi vajalik olla. Nii, rohkem protseduurilisi küsimusi kellelgi ei ole. Juhtivkomisjoni ettepanek on viia läbi eelnõu 110 lõpphääletus ja me läheme lõpphääletuse juurde.

Austatud Riigikogu, panen hääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seaduse ning välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse muutmise seaduse eelnõu 110. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Eelnõu poolt hääletas 64 Riigikogu liiget, vastu oli 1, erapooletuid 2. Eelnõu on seadusena vastu võetud.

4. 14:34 Välismaalaste seaduse muutmise seaduse eelnõu (135 SE) kolmas lugemine

14:34 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Neljas päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud välismaalaste seaduse muutmise seaduse eelnõu 135 kolmas lugemine. Kas fraktsioonidel on soov avada läbirääkimised? Läbirääkimiste soovi ei ole. Juhtivkomisjoni ettepanek on läbi viia eelnõu lõpphääletus ja me lähemegi lõpphääletuse juurde. Head kolleegid, kas me võime lõpphääletuse juurde minna? Tundub, et võime.

Panen hääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud välismaalaste seaduse muutmise seaduse eelnõu 135. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Eelnõu poolt hääletas 83 Riigikogu liiget, vastu oli 1, erapooletuid ei olnud. Eelnõu on seadusena vastu võetud.

5. 14:36 Ülevaade kohtukorralduse, õigusemõistmise ja seaduste ühetaolise kohaldamise kohta

14:36 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Läheme tänase päevakorraga edasi. Viies päevakorrapunkt on ülevaade kohtukorralduse, õigusemõistmise ja seaduste ühetaolise kohaldamise kohta. Ettekandja on Riigikohtu esimees Villu Kõve. Head kolleegid, tähelepanu! Ma tutvustan selle päevakorrapunkti menetlemise korda. Kõigepealt on Riigikohtu esimehe Villu Kõve ettekanne kuni 30 minutit, seejärel on igal Riigikogu liikmel võimalus esitada ettekandjale üks suuline küsimus ja lõpuks järgnevad läbirääkimised, kus võivad sõna võtta fraktsioonide esindajad. Ma palun kõnetooli Riigikohtu esimehe Villu Kõve.

14:36 Riigikohtu esimees Villu Kõve

Austatud juhataja! Lugupeetud Riigikogu! Seadus paneb Riigikohtu esimehele kohustuse kord aastas informeerida teid kohtukorralduse, õigusemõistmise ja seaduste ühetaolisest kohaldamisest.

Põhimõtteliselt ma võiksin oma ettekande võtta kokku ühe lausega, et õigusemõistmine toimub korra kohaselt, ja sellega ka lõpetada. Aga nii lihtsalt ma siiski ei tee. Mul on pikk ettekanne, ma katsun seda siin teile mitte sõna-sõnalt ette lugeda – see on tekstina esitatud – ja põhipunktid esile tuua natuke lühemalt.

Aasta tagasi, kui ma oma eelmist ettekannet siin pidasin, ma tõepoolest ei osanud arvata, mis saab olema tänavuse ettekande teemaks. Ma ei teadnud, et aasta jooksul nii palju muutub, et meid tabavad sellised ühiskondlikud raputused, eriolukord, täiesti uued suhted. Kohtusüsteem ei ole neist puutumata jäänud, nii nagu ka muu ühiskond. Täna ma katsun anda teile ülevaate kõigepealt sellest, kuidas kohtusüsteemil üleüldse aasta jooksul läinud on, siis räägin konkreetselt eriolukorrast ja kohtute tööst eriolukorras ning probleemidest, mis sellega seoses on ilmnenud, kuidas on hakkama saadud, ja lõpetuseks mõningad mõtted-ettepanekud seadusandjale, ka soovid-palved kohtusüsteemi poolt. Ma juba korra ütlesin, aga rõhutan veel, et õigusemõistmine ja kohtupidamine toimisid Eestis ka eriolukorra

ajal. Aus ja objektiivne õigusemõistmine, kohtuasjade lahendamine mõistliku aja jooksul üldiselt on meil töötanud. Meie kohtusüsteemi ja kohtuasjade lahendamise menetluse kiirus ja digitaliseeritus on üks parimaid Euroopas.

Aeg-ajalt ilmuvad meediasse muidugi teatud tõrvatilgad, üksikud kohtuasjad, mille puhul on nähtud probleeme menetluse ajaga või avalikkuse ligipääsuga. Need on peaaegu eranditult kõik suured kriminaalasjad, mis kogu asjade mahust siiski moodustavad tühise protsendi. Nii et nende pinnalt väga suuri järeldusi teha ei oleks õige. See aga ei tähenda, et süsteemi ei saaks veel paremaks ja efektiivsemaks muuta.

Selle aasta jooksul on üks oluline töö koostöös Justiitsministeeriumi, kohtute haldamise nõukoja ja Riigikohtuga olnud mõelda selle üle, kuidas kohtute käsutuses olevat ressursi optimaalsemalt kasutada – nii kohtuvõrgustikku kui ka -personali. Mina olen konkreetsemalt võtnud oma südameasjaks sellised teemad nagu töökoormuse ebavõrdne jaotus Eesti kohtute vahel, sh küsimus, milline on tööjaotus kohtunike ja kohtuametnike vahel, milline on nende kvalifikatsioon ja spetsialiseerumine, samuti digitaalne kohtumenetlus ja ekstra veel kriminaalmenetluse, üldmenetluse tõhustamine. Neile teemadele on aasta jooksul lisandunud avalikkuse ligipääs õigusemõistmisele, kohtumaterjalide kättesaadavus. Eriolukorras on mitmed asjad veel võimendunud.

Kõigepealt siis töökoormuse jaotusest kohtute vahel. Kohtud on sellised spetsiifilised riigiasutused, mis on juba põhiseadusest tulenevalt Eestis piirkonniti jagatud. Igas piirkonnas tegelevad kohtud oma piirkonna kohtuasjadega. Ja see on tekitanud tõsiasja, et kohtute koormuses on teatud ebavõrdsus. Harju Maakohtusse, kus käsitletakse valdavalt Tallinna asju, on koondunud rohkem tööd ning kohtuniku keskmine koormus on kindlasti suurem kui teistes kohtupiirkondades. Majandustegevus on ju koondunud Tallinna kanti. See on tekitanud teatud asjade kuhjumist ja kohatist venimist ning sealseid kohtunikud tunnetavad ehk ebaõiglust. Samas ei ole seaduse järgi võimalik asju lihtsalt ringi jagada niimoodi, et me saaksime Harju Maakohtusse kuhjunud asju lahendada ka Kuressaares, Võrus, Valgas või Narvas. Seda seadus ei võimalda. On vaidluse all, kas põhiseaduski seda võimaldab. Siiski me oleme mõtisklenud selle üle, mida võiks teha. Me saame palju asju lahendatud nüüd videoistungite teel ja ka kirjalikult üha rohkem, inimesed ei pea nii palju kohale sõitma. Ja ongi arutluse all olnud erinevad mõtted, kuni kõige äärmuslikuma lahenduseni välja, et kõik Eesti kohtud, vähemalt maakohtud koondada formaalselt üheks kohtuasutuseks, üheks kohtuks. See ei tähendaks tingimata kohtumajade kaotamist, kuid tähendaks võimalust jagada asju ringi. Või siis üritada kohtuid säilitades asju nende vahel paindlikumalt ringi jagada. Selle üle on diskuteeritud ja need arutelud jätkuvad.

Esimene sellekohane eelnõu on juba siin Riigikogus. Selles on ette nähtud kohtunike menetluslähetus, et suure töökoormuse korral oleks võimalus asju ümber jagada ja pensioneeruvad kohtunikud saaksid asjade arutamisel lõpuni juures olla. Saame näha, kuidas need muudatused toimima hakkavad. Loodame, et täiendavad ettepanekud jõuavad varsti teieni. Personali osas on jah küsimus, kui palju me vajame kohtunikke, kui palju kohtuametnikke, kas iga kohtuniku kohta peab olema personaalne kohtujurist ja sekretär. Ka see on olnud eelmise aasta arutelu teema. Kindlasti ei ole siin lihtsaid ja kiireid lahendusi, tuleb mõelda-arutada, sest kui teha võib-olla rutakaid otsuseid, siis võivad tagajärjed pärast halvad olla ja asjad venima jääda.

Eraldi teema on spetsialiseerumine ja selle abil keerukates asjades täiendava kompetentsi kaasamine. Väiksemates kohtumajades see tihti võimalik paraku ei ole, seal peavad inimesed lahendama kõiki asju, mis sisse tulevad. Võimalik asjade ümberjagamine võimaldaks konkreetsetel kohtunikel spetsialiseeruda.

On kaks konkreetset teemat, millega minul tuli eelmine aasta kokku puutuda ja mis ekstra tähelepanu kõitsid. Esiteks, suurte kriminaalasjade venimine Harju Maakohtus, mis jõudis eri kanaleid pidi otsapidi ka meediasse, aga juba enne meediat jõudsid Riigikohtu esimeheni mitmete asjade puhul signaalid, et kohtunike pensioneerumise tõttu on juhtumas selline lugu, et asjad jäävad lõpuni arutamata. Suured asjad üldse on kuhjunud ja tekkis küsimusi, mille peale justiitsminister algatas Riigikohtu esimehe palvel järelevalvemenetluse Harju Maakohtus, et selgitada tagamaid, miks need kriminaalasjad venivad.

Tänaseks on see lõppenud raportiga, kus on tehtud minu arvates hulk väga mõistlikke ettepanekuid, kuidas töökorraldust muuta, ja toodud ka välja, kuidas seadusandlikult kriminaalmenetlust tõhustada, et asjad liiguksid kiiremini, ilma et põhiõigusi oleks rikutud. Loodetavasti jõuavad need mõtted mingil hetkel ka seadusandjani. See oli üks teema.

Teine teema, mis meediast üles kerkis, on menetluse avalikkus. Kohtud nimelt hakkasid kas istungeid kinniseks kuulutama või keelama istungitel osalenud ajakirjanikel nende kohta infot avaldamast, samuti

piirati toimikumaterjalidega tutvumist. Kuna see teema läks kuumaks, korraldasime sel teemal ümarlaua, kaardistasime probleemid ja pakkusime välja selgemad seadusandlikud lahendused, mille Justiitsministeerium loodetavasti toob peatselt Riigikogu ette, et saaks üheselt selgeks, kes mida võib keelata ja kes millega võib tutvuda.

Nii, mida veel öelda kohtute tegevuse korraldusliku külje kohta? Oleme püüdnud kohtute tegevust rohkem avada, inimestele lähemale tuua, ümber korraldanud kohtute kommunikatsioonijuhtimise. Ametis on kõikide kohtuastmete ühine kommunikatsioonijuht, kes koordineerib kohtute pressiesindajate tegevust. Loodetavasti muutub see suhtlemine meil kogu aeg paremaks. Tervikuna iseloomustab meie kohtusüsteemi põlvkonnavahetus. Väga palju kohtunikke läheb pensionile, väga palju uusi tuleb juurde. See on nii Riigikohtus, aga alamastme kohtutes veel enam. Meil on ees konkurss, mille tulemusena peaks ametisse astuma üheksa uut kohtunikku.

Nüüd, ekstra teema on meil olnud menetluse digitaliseerimine. "Ekstra" sellepärast, et eriolukorras on veel eriti tähelepanu alla tulnud vajadus, et need lahendused saaksid paremad. Korraldasime sel aastal terve kohtunike täiskogu selle teema arutamiseks ja seal arutati probleeme kuni selleni välja, kas ka kohtusüsteemis ja kohtu õigusemõistmisel saaks rakendada automatiseeritud menetlusi ja võib-olla ka tehisintellekti. Kohtute aastaraamat on sellele pühendatud.

Kui Riigikohtu kui asutuse tegevust vaadata, siis Riigikohtul on tänavu olnud juba kaks suurt sündmust. 14. jaanuaril 2020 möödus 100 aastat esimesest Riigikohtu istungist. Meil oli sel puhul väga pidulik sündmus. Ja teiseks, Riigikohtu jaoks on väga oluline, me saime tagasi kolida oma renoveeritud majja. See oli vahetult eriolukorra alguses, küllaltki keerulisel hetkel. Täname siinkohal Vabariigi Valitsust ja Riigikogu, tänu kellele sai võimalikuks, et et see maja ära renoveeriti.

Riigikohtu töö kohta võib öelda, et Riigikohtusse sissetulevate asjade arv tasapisi kasvab. Mitte hullult veel, aga kasv on näha. Seadusandja poolt vaadates on tõenäoliselt kõige huvitavamad põhiseaduslikkuse järelevalve asjad, mida eelmisel aastal oli koos valimiskaebustega kokku 45. Põhiseadusvastasus tuvastati kaheksas asjas, millest tuntuimad puudutasid välismaalaste seadust, Kaitseväe korralduse seadust ja Narva Linnavolikogu sotsiaalteenuseid puudutavaid määrusi. Praegu on Riigikohtu menetluses neli põhiseaduslikkuse järelevalve asja ning saab lahenduse ka pensionireformi teema, mis meil menetluses on. Riigikohus tegeleb kõikide asjadega, mis meile sisse tulevad, vajaliku põhjalikkuse ja tõsidusega.

Nüüd eriolukorrast. Ka kohtud jäid eriolukorra küüsi ootamatult ja šokina see tuli. Paljud asjad järsku enam ei toiminud ja hetkeks tekkis mingil kujul peataolek, kuidas ikkagi jätkata. Samas kohtusüsteem minu arvates kogus ennast kiiresti ja arusaamine, et õigusriigis peab kohtusüsteem toimima ka eriolukorra ajal, siiski jõudis kõigile kohale. Alguses käidi ka meil süsteemis välja seisukoht, et paneme majad kinni ja lõpetame üldse, vaatame, kuidas edasi, ja et eelkõige tuleks inimeste tervise huve järgida. Aga oleme üritanud kompromisse luua. Selles osas me erineme mitme riigi kohtutest. Näiteks on tulnud välja, et mitmes Euroopa riigis pandi kas kohtud üldse kinni või siis väga palju piirati õigusemõistmist. Meie plussiks võrreldes paljude teiste riikidega on suur digitaliseeritus, mis meid päästis, ja kirjaliku menetluse ulatuslik juurutamine. Kui oleks jätkuvalt vaja olnud füüsilisi istungeid, oleks asi palju keerulisem olnud. Juhin tähelepanu, et ka Euroopa Inimõiguste Kohus ja Euroopa Kohus panid ukseid kinni ja lakkasid pandeemia ajal toimimast. Meie kohtusüsteemis ühegi kohtumaja ust ei suletud. Küll tulid välja kitsaskohad. Ja välja tulid need selle kaudu, et eriolukorras ei ole seadusega ette nähtud mitte ühtegi erisust kohtumenetlusel. Ehk siis ühelt poolt keelati inimestel koguneda, kästi olla ettevaatlik, aga teisest küljest oli seadusandja meile ette kirjutanud väga kiired menetlustähtajad ja ei kehtinud mitte mingeid erisusi menetluste korraldamisele. Suulised istungid tuli paljudes asjades pidada seaduse järgi, tuli inimesi ära kuulata, töötada paberitega, pabertoimikutega, postisaadetistega. Ekstra probleemiks kujunes kriminaalasjade puhul suhtlemine kinnipeetavatega, kes oli vaja kohtuistungile tuua kas siis vanglast või arestimajast, kust aga inimesi välja ei antud. Põhjendus oli, et nad võivad viiruse majja tuua. Nii tekkisid mitmed keerulised olukorrad, mida kaasuspõhiselt lahendati. Samas kohtud reageerisid kiiresti ja läksid paljus üle kirjalikule menetlusele ja videoistungitele.

Probleem tekkiski kriminaalasjade puhul, kus seadus nägi ette, et ainult süüdistatava nõusolekul võib videosilda kasutada. Jah, nüüd on Riigikogu seda seadusega leevendanud, aga põhimõtteliselt on probleeme veel.

Tsiviilasjades olid ekstra probleemiks hooldekodud. Tsiviilasjades on nimelt selline nõue, et tahte vastaselt hooldekodudes ja psühhiaatriaiglates viibivate inimestega tuleb pidevalt tegeleda.

Kohtunikud peavad igal aastal käima korra kohapeal neid inimesi üle vaatamas. Nad ei tohi seal olla üle aasta ilma kohtu loata. Ja loomulikult, nagu te mõistate, tekkis ikkagi reaalne probleem. Kui kõige viirusohtlikum ja üleüldse problemaatilisem koht on hooldekodu, siis olid kohtute ees tõesti valikud, kas nad ikka täidavad seadust, mis nõuab, et nad peavad minema kohapeale neid inimesi ära kuulama. Osa kasutas videolahendusi, mis olid sel puhul teatud mõttes küsitavad, ja võib-olla jäeti ka osa asju inimese tervise huvides tegemata, seda tuleb mõõnda. Aga niisugused valikud kohtunike ees olid, kuna mingisuguseid erinorme eriolukorra jaoks seaduses ei olnud. Ja kuigi oli Justiitsministeeriumi esitatud mõtteid peatada menetlustähtaegu ja kuidagi seda olukorda reguleerida, need kahjuks seadusesse ei saanud.

Kohtusüsteem läks pigem eneseregulatsiooni teed. Kohtute haldamise nõukoda andis Riigikohtu ja Justiitsministeeriumi initsiatiivil välja soovitusel, kuidas võiks õigust mõista eriolukorra ajal, ja neid soovitusi on ka vähemal või suuremal määral, ma loodan, järgitud. Rakendati kaugtööd, digitaalseid lahendusi, videoistungeid.

Kõige valutum ja probleemivabam oli olukord halduskohtutes, kus nagunii digitaalne menetlus on kõige suurema osakaaluga olnud, ja ka ringkonnakohtutes, kus suulisi istungeid väga palju ei olnud. Kõige keerulisem on kahtlemata suurte kriminaalasjade puhul, kus on olnud füüsilised istungid, see on paratamatu. Kohtumajad jäid lahti. Lühendati tööaegu, piirati inimeste juurdepääsu, aga põhimõtteliselt jäid need avatuks ja menetlustoimingud ikkagi toimusid, ehkki riske ja probleeme oli. Asjad lükati esialgu edasi. Algul polnud ju mitte mingeid kaitsevahendeid võimalik kohtus kasutusel võtta, kuskil riigis neid peaaegu ei olnud, ei olnud ka kohtutes. Ka digitaalne võimekus tuli kohati üle kivide ja kändude. Videokonverentsi seadmed ei olnud kaasaegsed, tarkvara polnud või see ei ühildunud, menetlusosalistel ei olnud vajalikke ligipääse või nad ei osanud neid kasutada või lihtsalt füüsiliselt ei olnud võimalised kasutama. Arestimajadega oli probleeme, nad ei suutnud videosildu tagada. Kuid kokkuvõttes me oleme eriolukorra üle elanud ja numbrite järgi otsustades päris hästi. Ka tagasiside, mis on tulnud kohtute esimeestelt, on olnud väga optimistlik. Advokaat ja prokuratuur on möönnud, et kohtud töötavad ikka edasi. On olnud probleeme ebaühtlase praktikaga ja loomulikult videoistungite tehnilise korraldusega, aga põhimõtteliselt tööseisakut ei ole olnud. Kui istungeid ei saanud pidada ja need tuli edasi lükata, siis tehti selle asemel kirjalikke menetlusi. Ka statistikast nähtub, et tegelikult kohtute jõudlus eriolukorra ajal ei langenud, tööd tehti edasi. Tõsi, võib näha teatud probleeme. Osa suuri istungeid on edasi lükatud. Asjade arvu mõttes ei ole jõudlus langenud, aga need suured istungid tuleb nüüd ikkagi ära pidada ja võimalik, et suvel lihtsalt rohkem tööd teha. Kokku võttes võib näha, et meie kohtud on eriolukorraga toime tulnud paindlikult ja paremini tõenäoliselt kui mitmes teises Euroopa riigis. Vähemalt praegu on alust küll niimoodi kiitvalt öelda. Mis saab edasi nüüd, kui eriolukord on läbi saanud? Nakkusoht ei ole kadunud ja istungeid tuleb ikkagi pidada. Eks see keeruline on. On üritatud kas majast mujale minna või proovida distantse hoida, luua kohtutes vaheseinu, et istungid ikkagi saaksid toimuda. Loomulikult püütakse videoistungite korraldust parandada-täiendada. Muidugi on meil soov ka riigile, et oleks tõhus, turvaline ja hästi töötav videolahendus, videoplatvorm, mis võimaldaks istungeid pidada paremini kui seni. Aga selle kallal on töötatud ja väga nuriseda siiski ei saa.

Probleem on olnud kriminaalasjades kaitsja juuresoleku tagamine, nii et ta saaks kaitstavaga ka privaatselt suhelda. See on tekitanud videosildade puhul omaette probleeme. Tuleb mõelda, kuidas seda paremini teha. Tervikuna aga on asjade lahendamine muutunud palju rohkem virtuaalseks kui seni. Ja ma arvan, et see jääb nii ka nüüd, pärast eriolukorra lõppu. Perspektiivis suund sellele igatahes on. Kohe tekib muidugi teine küsimus: kuidas tagada siis avalikkuse juurdepääs? Avalikkuse huvid tuleb ka sel juhul tagada, kui asi liigub n-ö kohtusaalist välja. On arendatud mõtteid, kuidas võiks videosilda vajaduse korral laiendada. Võib-olla on kätte jõudmas aeg, et alkatada diskussioon näiteks kohtuistungite avalikust ülekandmisest internetis, võimalusest seal juures viibida. Praegu seda ei ole. Nüüd, kuidas edasi ja milliste murede lahendamist me loodame? Jah, tehnilised mured, kuidas tööd paremini korraldada, kui tuleb võimalik viiruse teine laine. Kui hästi me selleks valmis oleme, seda me ei oska päris lõpuni ju öelda. Aga asjadega, millega on pikemas perspektiivis tegeldud, tuleb edasi minna. Eelmärgitud kohturessursi paindliku ümberjagamise võimalusega tuleb edasi tegeleda, digitaalset kohtumenetlust tuleb edasi arendada, teha videoistungeid ja tagada ka kohtumenetluse avalikkus. Need võiksid olla teemad, millega võiks edasi liikuda.

Mis meil ees terendab? Praegu tundub, et meid ootab ees majanduslangus, ja eks see kajastub kohe ka kohtuvaidlustes. Tuleb tunnistada, et 2019. aastal juba kasvas oluliselt tsiviilasjade osakaal. Eriti teeb

murelikuks maksekäsuasjade arvu suurenemine. Maksekäsed on need kõige lihtsamad, väikesed rahalised nõuded, mida lahendatakse lihtkorras. Nende arv on aastaga kasvanud 14,9%. Need on kõige tavalisemad väikevõlad, mis näitavad, et makseprobleemid on olemas. Ja see oli enne koroonat, see tõus algas juba varem. Mis nüüd edasi saab, seda me ei oska prognoosida. Võib arvata, et neid n-ö ellujäämisvaidlusi tuleb juurde. Kui ikkagi kasvab töölepingutest tulenevate vaidluste arv, pluss kõik need teemad – koondamised, laenud, liisingud, kommunaalmaksed, elatisraha, maksud –, siis võib ju prognoosida ka, et natukese aja pärast hakkab suurenema varavastaste süütegude arv. Niisugune on see tsükel varem olnud ja nii võib ka seekord minna. Loomulikult loodame, et läheb paremini. Aga jah, me ei ole kindlad, kas kohtud suudavad asjade kuhjumisega väga hästi toime tulla. Me püüame vajalikke meetmeid juba praegu kasutusele võtta, et koormust ühtlasemalt jagada.

Panen seadusandjale südamele, et kui te hakkate midagi kohtute puhul kärpima – ütlen seda igaks juhuks ennetavalt –, siis on palve mõelda selle peale, et kohtud on asutused, kelle töö hulk majanduskriisi ajal tavaliselt kasvab. Nad ei jää tööta, vaid vastupidi: töö hulk suureneb. Ma ei räägi siin praegu kohtunike ja kõrgema astme kohtuametnike palkadest, vaid just madalama astme kohtupersonalist: kohtuistungi sekretäride ja eriti tõlkide sissetulekute tase on kriitiliselt madal. Loodame, et kuidagi õnnestub mingeid variante lahenduseks leida. Mis puutub kohtunikesse, siis ma ei räägi muudest garantiidest, aga töövõimetuspension võeti kohtunikelt ühel hetkel, võib öelda, niimoodi selja taga ära. Äkki oleks võimalik see taastada. Selline seadusmuudatus loodetavasti jõuab ka Riigikokku hääletusele.

Eelmisel aastal ma tõin välja rea asju, millega minu meelest võiks tegelda, et kohtumenetlus oleks tõhusam ja kiirem. Ma ei hakka neid uuesti üles lugema, aga juhin veel kord tähelepanu lepitusmenetlusele, eelkõige perekonnaasjades ja naabrivaidlustes. Ekstra juhin tähelepanu aga maksejõuetuse revisjonile ja sellega seotud võimalikule võlgadest vabastamise tähtaegade lühendamisele. Kui tahta kellelegi appi tulla, siis selles peituvad võimalused kedagi lihtsamalt aidata. Aegumistähtjad ja võlgadest vabastamise tähtjad inimestele, kes on sattunud ilma oma süüta makseraskustesse, võiks olla teema, millega võiks ka seadusandja tegeleda. Eraldi toon välja miinimumelatise teema, mis on meil seotud miinimumpalgaga. Ei ole keeruline prognoosida, et majanduslanguse tingimustes ei ole inimesed võimelised miinimumelatist tasuma. Paljudes piirkondades ei ole ka seni olnud võimelised seda maksma, eriti näiteks Lõuna-Eestis. Aga kui kohtulahendites on praegu fikseeritud miinimumelatise määr, siis see tähendab seda, et massiliselt tullakse kohtusse seda muutma ja see kuhjab kohtud üle tööga, mida oleks võimalik seadusega sealt eemal hoida. Kui tahate mingit probleemi ennetada, siis ma annangi teile edasi palve selle teemaga tegeleda. Ka tuleks elatisabisüsteemi lihtsustada. Selleks, et inimesed saaksid elatist, ei peaks tingimata esmalt pöörduma kohtusse, nagu praegune seadus nõuab. Elatisabi peaks jõudma inimesteni ka ilma kohtuvaidlust läbimata, vähemasti teatud juhtudel.

Teatud leevendust pakkus 17. mail 2020 jõustunud pakett kriminaalmenetluses, aga teistes menetlustes eriti mitte. Nii et neid lahendusi me veel ootame. Kriminaalmenetluse kohta tahan öelda seda, et kui tõesti juhtub see, et meil tuleb sügisel viiruse teine laine ja me peame suuri kriminaalasju edasi menetlema ikkagi istungitel, nagu ta praegu on – see seadus, mille Riigikogu vastu võttis ja mis mais jõustus, jäi poolele tee –, siis võib prognoosida, et need asjad jooksevad nüüd kokku. Lihtsalt ei ole võimalik neid istungeid suure hulga inimestega niimoodi pidada. Videoistungite pidamise võimekust ja ka seadusandlikku garantiid sellele ei ole praegu olemas. Justiitsministeeriumi on sellest teavitatud, nad loodetavasti tegelevad sellega prioriteetselt, et kriminaalmenetlusi puudutavad seadusmuudatused tuua Riigikogu ette kiiremini, mitte ei oodata mitu aastat. Meil on neid muudatusi vaja kiiresti, et saaksime kriminaalmenetlustes istungitoiminguid koomale tõmmata ja videoistungite võimalust laiendada.

Mõningad asjad veel. Seadustes on väga palju kehtestatud igasugu kohtumenetluste tähtaegu. Eriti eriolukord tõi välja, et neid on võimatu järgida, aga tihtipeale on neid võimatu või ebamõistlik järgida ka tavaolukorras. Ma toon kaks näidet. Mina ei tea Euroopas riiki, kus hagi tagamine tuleb lahendada järgmisel tööpäeval. Ja samas on sellised nõuded, et kogu kohtuvaidlus tuleb läbi käia, tõendeid hinnata, vaadata perspektiivi ja seda kõike ka põhjendada. See on ebarealistlik ja jääb sellisel juhul poolikuks. Ja veel parem näide on pankroti puhul: seadus nõuab sundkohtuistungit kümme päeva pärast avalduse esitamist. Nii vist on seaduses. Ja see kehtis ka eriolukorra ajal. Tegelikult ei ole seal üldse istungit vaja, selle saaks ka paindlikult teha, aga seaduses on kirjas: olgu istung. On probleeme, mida oleks võimalik suhteliselt lihtsalt lahendada, liberaliseerides reegleid. Seesama hooldekodudes iga-

aastane inimeste ülevaatamine. Alguses, 2006. aasta TsMS-is oli see vahe vististi kolm aastat, kui mitte viis, siis muudeti see iga-aastaseks kohustuseks. Ma arvan, et see on ebamõistlik. Ei pea käima seal igal aastal üle vaatamas, see on paljudel juhtudel ressursi raiskamine. Kolme aasta järel sundülevaatamine on igati piisav, minu hinnangul vähemasti.

Digitaalset kohtumenetlust tuleks seaduse tasandil paremini reguleerida. Praegu tuli eriolukorras välja, et digitaalne kohtutoimik ja menetlus on siiski kirjas suhteliselt seadusest alamal seisvate aktide rägastikus, see on poolest saadik reguleeritud, seadus seda piisavalt ei toeta. Nii et seadust tuleks ka selles osas järele aidata, kõiki menetlusseadusi. Samamoodi võiks üritada videoistungite laialdasemat kasutamist, eelkõige süüteomenetlustes. Olen siia toonud ka ühe ettepaneku, mis eriolukorrast võrsus ja mis võiks teise laine puhul olla mõeldav ära teha. Täitemenetluses ei ole mitte mingeid peatamisaluseid ette nähtud. Näiteks üks täitetoiming, mis kõige radikaalsemalt inimest mõjutab, on väljatõstmine. Kui eriolukorra ajal jõuab ikkagi väljatõstmine kätte ja kuhugi minna sul ei ole ja keegi sind ei kaitse, siis on olukord halb. Minu arvates oleks õige teatud täitetoimingud eriolukorra ajal kas külmutada või vähemasti edasi lükata. Päris nii need asjad ei tohiks ilmselt käia.

Head rahvasaadikud! Meie kohus ja õigusemõistmine toimivad Eestis ka raskel ajal korra kohaselt, ja nii ühes riigis ju peabki olema. Meie suurim mure, kui võtta kokku, on see: kuidas tulla toime sügisesse lükkunud mahukate kriminaalasjadega. See on teema nr 1. Ja teiseks, kuidas tulla toime eeldatava majanduslangusega kaasneva tsiviilasjade arvu hüppelise suurenemisega. Need on suurimad väljakutsed. Loodame, et me saame hakkama ja et ka seadusandja annab oma panuse, et seadusandlikult oleks kogu regulatsioon võimalikult mõistlik ja hea. Soovin teile jaksu, jõudu ja tervist keerulisel ajal! Tänan tähelepanu eest!

15:05 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, austatud ettekandja! Teile on ka küsimusi. Anti Poolamets, palun!

15:05 Anti Poolamets

Austatud juhataja! Hea ettekandja! Ma tahan rääkida kurikuulsast kooseluseadusest. Ikka ja jälle ilmuvad välja siirded, mille abil püütakse seda tagaukse kaudu kehtestada. Ka tänasel istungil on meil seesama tagaukse kaudu seaduse kehtestamise katse laual. Reformierakonna ja sotsiaaldemokraatide ettepanekul proovitakse sokutada välisteenistuse seadusesse "abikaasa" kõrval termin "kaasas olev elukaaslane". Vaadake, 87 rakendusakti on meil ikka vastu võtmata. Kuidas me peaksime seda õiguslikku kakofooniat vähendama? Kas need, kes sellest unistavad, võiks keskenduda rakendusaktide vastuvõtmisele või peaks see asi käima tagaukse kaudu nagu nüüd?

15:06 Riigikohtu esimees Villu Kõve

Mis puudutab kooseluseadust, siis loomulikult valitseb kahetsusväärne õiguslik olukord. Aga see oli juba selle seaduse sisse programmeeritud, kui see vastu võeti. Eestis ei ole minule teadaolevalt mitte ühtegi seadust, mille rakendusnorm kõlaks nii, et seadus jõustub sellel päeval koos rakendusaktidega. Meil on seadused, mis ütleavad, see jõustub sellel päeval, ja on seadused, mis jõustuvad koos rakendusaktidega. Mitte ühtegi sellist sätet ei ole. Ühesõnaga, sinna oli algusest peale programmeeritud see vastuolu ja ükskõik mismoodi seda seadust tõlgendada, keegi võib ikka alati öelda, et see on valesti tõlgendatud. Nii see olukord on nagu paratamatus. Aga loomulikult ei saa ju heaks kiita olukorda, kus seadus on ühelt poolt vastu võetud, seda ei ole ka kehtetuks tunnistatud, ent teisalt ei ole olemas vajalikke rakendusnorme, mis seadusandja tegelikult ühe seaduse vastuvõtmisel peaks kehtestama. Mida siis teha? Nüüd ongi niimoodi, et mingis mõttes on seadusandja lükanud selle teema kohtu lahendada, enda kaelast ära. Ja meie peame nüüd seisukoha võtma. Aga ükskõik mis pidi kohus selle ka ei lahendaks, ikka võiks osa Riigikogust öelda, et te tegite valesti. See on asja taust. Ja kui praegu on tõlgendatud seda seadust niimoodi, et ta kehtib, siis on selge, et konkreetseid rakendusvaidlused kohtus tulevad. Neid tuleb kuidagimoodi lahendada. Kohtud on püüdnud seda teha, neid kaasi ei ole palju, aga igaüks, mis on, pälvib muidugi tohutut tähelepanu. Võimalik, et need kaebajad seda tahavadki ja toovad kõike veel hästi esile. Aga õigusemõistmine on kõigi inimeste jaoks siin Eestis ja kõik taotlused, mis kohtule tulevad, me peame ära lahendama. Ei saa öelda, et me ei võta taotlust vastu, et me seda lihtsalt ei lahenda. Sellest tulenevalt need asjad on tekkinud ja minu ning

kohtute soov seadusandjale on, et otsustage ära, mida te siis soovite. Kui te soovite, et seadus kehtib, siis olge head ja võtke ka rakendusaktid vastu. Kui te soovite, et seda seadust ei oleks, siis tunnistage see kehtetuks. Võikski nii lihtsalt vastata.

15:08 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Valdo Randpere, palun!

15:08 Valdo Randpere

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Hea ettekandja! Ma kõigepealt ütlen Anti Poolametsale, et kooseluseadusel pole midagi häda. Rahune maha, sa ei pea seda kasutama, kui sa ei taha. Aga mul on küsimus Riigikohtu esimehele. Selles ettekandes oli päris palju igasugu mõtteid ja probleeme, mis sa välja tõid, aga kui sa liiga palju tahad, siis sa vähe saad. Ja sa ütlesid küll, et meil on menetlustähtaegade pigem erandlikud probleemid kui süsteemsed probleemid, aga ma küsin ikkagi just lähtudes sellest, et mind häirivad sellised erandid. Meil väklambid sähvivad, käerauad helgivad kaugele. Inimene pannakse raudu ja siis järgneb pikk vaikus. Eeluurimine võtab tohutu aja, kohtusse minek, kohtuprotsessi algus venib, kohus ise venib. Mis oleks kolm soovi, mida sa tahaksid meilt selleks, et lühendada tähtaegu kriminaalasjade lahendamisel?

15:09 Riigikohtu esimees Villu Kõve

Ma juba ütlesin, et üks teema, mida ma sellega seoses olen käsitlenud, oligi seesama Harju Maakohtust tulnud info, et need asjad tõesti kuhjuvad. Ei ole normaalne, kui me neid asju kolm aastat arutame. Mitu aastat teeme eeluurimist ja siis läheb kohtunik pensionile ja uus kohtunik hakkab asja otsast pihta arutama. See ei ole normaalne olukord, eks ole. Selle tõttu saigi algatatud kriminaalmenetluse revisjon, mille akt on vist avalikult ka olemas Justiitsministeeriumi kodulehel. Selles on väga põhjalikult lahti kirjutatud, mida kõike võiks teha.

Justiitsministeerium valmistab minu teada ette kriminaalmenetluse muudatuste paketti, mida on väga pikalt soojendatud ja igasuguseid asju seal tehtud. Aga see on olnud natukene peenhäälestuse moodi pakett, seal on igasugu detaile lihvitud, aga juurprobleeme, et on liiga palju istungeid ja liiga palju, ütleme, formalismi, ei ole lahendatud. Ma loodan, et selle kriminaalmenetluse revisjoni tulemusena võib-olla jõuab ikka üht-teist ka eelnõusse, vähemalt Justiitsministeerium on seda lubanud. Ministriga me oleme ka rääkinud mitu korda, et see on praegu prioriteet, nüüd peab tegelema kriminaalmenetlusega.

Kõige muuga saame hädapärast hakkama, aga kriminaalmenetluse n-ö sundistung kõikides asjades, selline äärmuslik tõendite esitamine, selline ressursi raiskamine, pillamine igas mõttes, nii eeluurimisel juba kui ka kohtus – see toobki kaasa kohutava tähtaegade venimise. Mina olen absoluutselt sama meelt, et see ei ole normaalne, et nii pikad tähtajad on. Sellega tuleb tegelda ja ma loodan, et minister toob muudatused siia teie ette ja te saate oma sõna sekka öelda ja midagi vajadusel veel paremaks teha. Aga võiksite ministrilt nõuda, et ta sellega lagedale tuleks.

15:11 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Urve Tiidus, palun!

15:11 Urve Tiidus

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud Riigikohtu esimees! Inimesest targema mõistuse tekkimist on futuroloogid ennustanud juba aastakümneid. On üsna kindel, et see n-ö tehnoloogiline singulaarsus on veel kaugel, aga minu küsimust inspireeris teie positiivne hinnang eelkõige kohtute digitaliseeritusele Eestis, aga veel rohkem see, et te poetasite lause, et kohtusse jõuab tehisintellekt. Palun kas te kirjeldaksite, milline roll on edaspidi robotkohtunikel? Milliseid vaidlusi võiksid nad lahendada ja äkki pakute ka mingi ajaperspektiivi?

15:11 Riigikohtu esimees Villu Kõve

Ma ilmselgelt ületaks oma igasugust pädevust, kui selle kohta midagi kindlat püüaksin öelda. Aga see teema oli kohtunike täiskogul sel aastal üleval. Meie juures käisid ka tehisintellekti välja töötavad inimesed ja arutasid, mida võiks automatiseerida. Tegelikult selliseid lihtsamaid asju on küll, need

puudutavad just nimelt korralduslikku tööd, mida kohtus paljuski teeb praegu sekretär. Meil on ju tegelikult mingis mõttes robotkohtunik näiteks kiiruskaamera näol olemas. Mingil kujul ta on olemas: teile tuleb pilt, teile tuleb paber koju ja te maksate ära. Enamik ei lähe vaidlema selle üle, kas on õigesti tehtud pilt või mitte. Ilmselt selliseid automatiseeritud lahendusi on võimalik veel rakendada. Küll aga tuleb kogu aeg silma peal hoida, mida me saame niimoodi teha. Selge see – mina ei kujuta küll ette, et me istume roboti ees, kes otsustab, kellele laps anda ja kui palju elatisraha peaks maksma. Tegelikult elatise puhul oleks võimalik rakendada arvutit, et arvutada välja konkreetset vajadused. See on tohutuks matemaatikaks nagunii läinud juba, et kindlaks teha, kui palju kulutusi tehakse lapsele ja kui palju kellelgi on sissetulekut. Ma usun, et oleks võimalik teha seda asja lihtsamaks mingite automatiseeritud lahendustega, võib-olla tehisintellekt kõlab liiga uhkelt, ma ei tea. Ma loodan, et meil jäävad ikka inimesed õigust mõistma, aga samas on mitmeid asju, mida oleks võimalik automatiseerida. Ma toon veel näiteks maksejõuetuse testid: näiteks hindamine, kas ühing on maksejõuetu või ei ole. Me saame vähemasti lasta masinal mingisuguse algpunkti leida, selle asemel et ise kõik läbi käia ja arvutada. See toimub praegu ka, aga seda kõike saab parandada, ma arvan. Ma usun, et viie või kümne aasta pärast meil on lahendusi, mis aitavad selliseid asju automatiseeritult teha. Praegu näiteks maksekäsu kiirmenetluse käigus täidetakse ära avaldus ja see läheb automaatselt edasi täitedokumendi ja kohtulahendini välja. Selliseid asju on olemas, aga tuleb silma peal hoida, et see asi käest ei läheks.

15:14 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Heljo Pikhof, palun!

15:14 Heljo Pikhof

Aitäh! Austatud Riigikohtu esimees, suur tänu väga arusaadava ülevaate eest! Ütleksin Anti Poolametsale veel seda, et kaasas olev elukaaslane on enamasti vastassoost. Kõik meil ei ole abielus ja ma ei näe, miks peaks siin olema mingid piirangud. Aga sa ütlesid, et kohtunikud on eriolukorra hästi üle elanud. Mul tekkis küsimus, kas süüdistatavad ja kahtlustatavad ka. Kui kõik käib videosilla vahendusel, kas siis kaitse toimub kinnipidamisasutuses või kohtus? Kohtus, kui mu mälu mind ei peta, saab menetleja otsustada, kas kaitse toimub videosilla vahendusel või mitte. Mismoodi kaitse on ikkagi tagatud, kui süüdistatav või kahtlustatav pole otsekontaktis kaitsjaga? Ma võin siia juurde öelda, et advokaadid kirjutasiid õiguskomisjonile kirja, et kaitsja peaks ikkagi olema süüdistatavale lähedal, mitte suhtlema temaga videosilla vahendusel.

15:15 Riigikohtu esimees Villu Kõve

Tegelikult ettekandes on sellest mõnes kohas juttu, ma libisesin teemast natukene kergelt üle, et aega kokku hoida. Advokaadid on jah selle küsimuse esile toonud – loomulikult, kuidas ikkagi kaitseõigus tagada. On pakutud ka lahendusi, näiteks keegi *chat'*ib kuidagi eraviisiliselt vahepeal oma kaitsjaga või midagi sellist. Kinnipidamisasutuses see aga niimoodi ei toimu. Nii et see on probleem kindlasti. Aga ma usun, et seda saab ikkagi kuidagi niimoodi lahendada, et me ei pea inimesi alati kohtusse kohale tooma. Peaks leidma nutikama lahenduse. Minul ei ole siin käigupealt head ideed pakkuda. Ega advokaatidel ka ei olnud. Vähemalt mina ei ole kuulnud, et oleks.

Põhimõtte on see, et me ei tohiks taanduda suulisest istungist. See on õige, mina ka arvan, et suuline istung ikkagi on vajalik, aga tegevus tuleb fookuseerida. Jauramine kohtus ei tohiks tõesti kesta nädalate ja kuude kaupa. Istungil arutatakse tõesti teemasid, mida on vaja seal arutada, mille üle on vaja vaielda. Mitte et me loeme mingisugust tõendit kaks päeva ette. No hea küll, see on liialdatud väide, aga põhimõtteliselt nii on. Me ei tohiks ressursse pillata. Ei tohi tekkida olukordi, et kui üks advokaat jääb vahetult enne istungit haigeks, siis sel päeval ei olegi midagi muud teha ja kogu pikalt planeeritud istung tuleb edasi lükata. Selliseid asju tuleks vältida, aga praegu tuleb neid ette.

Aga ma olen nõus, et loomulikult peab saama süüdistatav oma kaitsjaga suhelda privaatsest. See on üks põhiõigus, mis tuleb talle tagada. Ja seda tuleb ka arvestada digitaalsete lahenduste juurutamisel. Meil praegu lihtsalt tuli eriolukord kuidagi üle elada, nüüd tuleb mõelda, kuidas perspektiivis asju korraldada. Ma ei oska rohkem praegu öelda, aga see probleem on teadvustatud küll.

15:17 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Hanno Pevkur, palun!

15:17 Hanno Pevkur

Aitäh! Austatud Riigikohtu esimees, hea Villu! Ma olen sügavalt veendunud, et kohtusüsteem, eelkõige just Riigikohus, on põhiseaduse kaitse viimane kaitseliin. Vaadates seda eelmise aasta ülevaadet, on selge, et põhiseaduslikkuse järelevalvet on teil olnud terve ports. Ma ei hakka veel kord tõstatama põhiseaduslikkuse või konstitutsioonikohtu teemat, aga palun sult hinnangut sõnapaarile "kaalukad põhjused". Miks ma seda küsin? Meil on menetluses üks eelnõu, mis räägib Riigikontrolli seaduse muutmisest. Riigikontrolli ülesanded on kirjas põhiseaduse §-s 133, mis ei näe ette eraõiguslike juriidiliste isikute kontrolli, välja arvatud juhul, kui riigile kuulub ettevõttes üle poole omandist. Riigikohus on jõudnud omal ajal järeldusele, et kohalike omavalitsuste kontrolli võiks ehk panna Riigikontrollile. Et kui on kaalukad põhjused, siis võiks seda justkui kaaluda. Kuidas sina tõlgendad "kaalukaid põhjuseid"?

15:18 Riigikohtu esimees Villu Kõve

Sa saad ju aru, et vaidlus selle üle tekiks tõesti põhjusel, et on konkreetne seadus ja see tuleks Riigikohtusse, kus tuleks hinnata selle põhiseaduspärasust. Siis saaks öelda midagi kindlat, üks ole. Praegu saan mina siin ainult spekuloida või avaldada arvamust, mida mul ausalt öelda selles asjas pole. Aimates seda küsimust, ma sirvisin seda 2009. aasta otsust. Pean tunnistama, ma ei olnud seda varem põhjalikumalt lugenud, ja nüüd ma vaatasin, mida siis Riigikohus ütles omavalitsuste kontrollimise kohta. Noh, ütleme nii, et kokkuvõttes ta ütles seda, et võib küll selle kohustuse panna, ei ole hullu. Põhjus oli olemas, kui pandi omavalitsuste kontrolli kohustus Riigikontrollile peale. Sellest tulenevalt on mul raske kinnitada, et põhiseadus keelab üheselt Riigikontrollile pädevuse juurdeandmise. Selles lahendis – ma jään selle lahendi juurde – selles lahendis oli põhisoõnum ju see, et juurdepanemine funktsioonid ei tohi takistada asutuse põhifunktsioonide täitmist. See oli minu meelest selle lahendi põhisoõnum. Aga kohustuste juurdepanemiseks tõesti, nagu sa ütled, peab olema kaalukas põhjus.

Mina ei oska rohkem praegu siin seda probleemi avada ega ka võtta pooli selles vaidluses, mis siin Riigikogus on puhkenud. Et üks ta vähem või rohkem ole ikkagi valikute küsimus, mis suunas edasi liikuda. Aga vähemalt selle lahendi valguses ma saan öelda, et ühest keeldu põhiseaduses selle pädevuse andmiseks ei ole. Küll aga on Riigikohus näinud ette, et selleks peavad olema teatud kindlad põhjendused. Ma ei oska sulle rohkem öelda. Ma saan aru, et sa tahaksid mu käest täpset vastust, aga ma ei julge midagi täpsemat siin praegu arvata.

15:19 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kert Kingo, palun!

15:19 Kert Kingo

Hea istungi juhataja! Lugupeetud Riigikohtu esimees! Oli Mary Krossi juhtum, kus isik andis valeütlusi, mille selge eesmärk oli kahjustada ühte parlamendierakonda. Seega oli see valeütluste andmine eesmärgistatud. See menetlus lõpetati oportuuniteediga. Kahju, mida selle maine kahjustamisega tekitati, ei kompenseeritud kuidagi. Üks tartlanna aga sai valeütluste eest süüdistuse, kuigi need ütlused konkreetselt ühtegi isikut, ammugi veel ühtki erakonda ei kahjustanud. Isik, keda süüdistati, jäi umbmääraseks ja tuvastamatuks, aga see tartlanna mõisteti süüdi. Mul on nüüd küsimus: kuidas teie oskate sarnaste rikkumiste nii erinevat käsitlust seletada? Kui õiglane üldsusele selline erinev käsitlus paistab?

15:20 Riigikohtu esimees Villu Kõve

Aitäh! Seesama küsimus meil kerkis ju ka põhiseaduskomisjonis üles. Mina üritaks asja positiivselt vaadata. Esiteks on kohus sõltumatu ja ta võib konkreetses asjas otsustada nii, nagu ta teatud asjaolude pinnalt õigeks peab. Talle ei ole öeldud, et sa pead otsustama ühtemoodi või teistmoodi. See on esimene positiivne moment minu meelest selles asjas. Teine positiivne moment on, võiks ju mõelda ka niimoodi, et ajakirjanduse ja ka üldsuse päris suur surve kaasnes selle Mary Krossi juhtumiga. Ka juristkonnast tuli tegelikult kriitikat, et kuidagi pealiskaudselt see ikkagi lahendati. Ju ei mõeldud sellele piisavalt. Teistpidi võiks öelda niimoodi, et näete, kriitika mõjus, nüüd tehti teistsugune lahend. Kui oleks samamoodi otsustatud, siis oleks võidud öelda, et avalikkuse aramus ei mõju mitte kellelegi,

näete, et ikka otsustatakse samamoodi. Oleneb, kust otsast vaadata.

Teisest küljest muidugi tuleks inimesi võrdselt kohelda, see on selge. Samas on paratamatu, ka mina olen kohtuasjades seda läbi aastate näinud, et kui keegi tuleb sisult uudse kaasusega kohtu ette, siis ta mingis mõttes on alati katsejānes. Kui on mingi norm, mida ei ole varem rakendatud, alles hakatakse otsima tasakaalupunkti, siis võibki tulla vigu või lahkarmumusi ette, enne kui tasakaalupunkt välja kujuneb ja tekib kohtupraktika ja harjumus teatud normi mingisugusel viisil rakendada. Need, kes esimesena mõne üleastumiseiga kohtu ette satuvad, võivadki saada teistsuguse otsuse kui need, kes järgmisena tulevad. Ma konkreetset asja rohkem ei oska kommenteerida. Loomulikult ei ole see mõistlik, et sarnaseid olukordi hinnatakse erinevalt. Mina ei ole lugenud kumbagi kohtulahendit detailselt ega tea asjaolusid, kas need on täiesti võrreldavad juhtumid, aga meedia põhjal otsustades jääb ka mulle kodanikuna mulje, et neid süüdlasi oleks võinud samamoodi kohelda.

15:22 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kai Rimmel, palun!

15:22 Kai Rimmel

Aitāh, austatud koosoleku juhataja! Austatud hārra Riigikohtu esimees! Karantiini ajal olid paljudel vanematel probleemid elatistrahaga. Osal vanematel vāhendati 50% tōōtasu. Kui nāiteks vanem sai enne 1000 eurot ja maksis sealt elatistrahaga 400 āra, jāi talle kätte 600 eurot. Nūūd oldi olukorras, kus 500 eurot saadi kätte ja sellest maksti elatistrahaks āra 400 eurot ja kätte jāi kas endale või teise perekonna n-ō kasutusse 100 eurot kuus. Mis peaks tegema edaspidi, kui vanemad ei saa omavahel kokkuleppele elatistrahaga ajutises vāhendamisega? Kohtu kaudu elatistrahaga vāhendamine, selle asja kāiku andmine on vāga ajamahukas. Mida siis peaks tegema? Jutt kāib ikkagi ainult eriolukorrast.

15:23 Riigikohtu esimees Villu Kōve

Ma tegelikult ūritasin sama probleemi ise ka siin vālja tuua. Kui eriolukord kehtestati, siis mina ka prognoosisin seda probleemi. Ma kirjutasin Justiitsministeeriumile, et kuulge, midagi tuleks siin kas seadusega ette vōtta või tulla muul, viisil eriolukorras appi. Ma ei taha ōelda, et tuleb vāhendada eriolukorras selle elatise maksmise kohustust, aga mingisugune leevendus võiks olla, nii et kōik ei pea kohtusse minema. Kohtus saavad ju alles teatud aja pārast kōik asjad lahendatud. Kui inimene tana kaotab tōō ja talt on vālja mõistetud elatis, siis teisalt āhvardavad teda ju teie enda kehtestatud hirmsad sanktsioonid, igasuguste lubade āravōtmised. Ja lõpuks on kriminaalvastutus, eks ole, mis järgneb, kui inimene ei suuda maksta seda minimaalset elatist. Aga see taust on ikkagi laiem. Mina olen vōidelnud juba aastaid selle eest nii kohtus kui ka Justiitsministeeriumi poole pōōrdunud, et meil tuleks āra kaotada see mehaaniline miinimumpalgaga seotud elatis. Sellist sūsteemi ei ole minule teadaolevalt mitte ūheski teises riigis siin lāheduses. Mujal kas ūldse ei ole mingit piiri või siis kasutatakse mingit valemit ja arvutatakse inimese reaalse sissetuleku ja lapse vajaduste järgi elatistrahaga suurus. Makstava summa muutmine ei pea ka olema nii raske, et see kāib lābi kohtu. See ongi ūks minu hirme, et need muutmistaotlused kuhjuvad sūgisel kohtusse ja tegelikult lapsed abi ei saa. Jutt kāib sellestasamast elatisabist. Tana vōib-olla isa ūtleb, et maksab vabatahtlikult seda elatistrahaga mingil perioodil. Ei kāi kōik inimesed kohtus, isa maksab vabatahtlikult elatistrahaga. Aga kui ta nūūd tōō kaotab, siis ta ei ole vōimeline seda maksma. Selleks, et laps saaks elatistrahaga, tuleks kōigepealt esitada kohtusse hagi, siis see raha mõistetakse vālja, siis sa pead ootama ja minema taituri juurde, ootama, kas ta saab raha kätte või ei saa. Kui saab, siis alles saad elatisabi. Minu arusaamist mōōda on see sūsteem praegu selline, aga see ei peaks nii jāk olema.

Ma olen selle kohta nāiteid toonud. Ūks kōige āärmuslikumaid kohtuvaidlusi, mis Eestis on peetud, on koomas oleva mehega. Isa on haiglas koomas, aga hagetakse elatist – tōēnāoliselt selleks, et saada elatisabi. Aga see ei ole normaalne tegelikult, eks ole. Isal mitte midagi ei ole, aga tahetakse elatisabi, kuna see sūsteem on niimoodi kujundatud. Siin on, mida seadusandjal mōelda. Justiitsministeerium on mitu aastat ūritanud ja on ikka kuhugi takerdunud. Ūmarlauad on olnud, arutelud on olnud, aga ikka kōik on takerdunud. Mind ka see hāirib, et ūhe asjaga kuhugi ei jōuta.

15:26 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Peeter Ernits, palun!

15:26 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea ettekandja! Hiljuti Riigikohus otsustas, et Euroopa Inimõiguste Kohtu otsus maadevahetuse apellatsioonis ei vääri arutamist. Ma tuletan meelde, et need tõendid saadi mitteõiguspärase jälitustegevuse lubadega. Leon Glikman on öelnud korduvalt, et Eesti kohtusüsteem, eriti mis puudutab kriminaale, on üsna mädale vundamendile rajatud. Ja kui meie halduskohtud on normaalsed ja toimivad, siis seda ei saa öelda kriminaalkohtu kohta. See tähendab seda, et see on inkvisitsiooniline. Sellest vaatevinklist peaksite teie Riigikohtu esimehena olema osaliselt inkvisitsiooni kõrgema kohtu juht. Mida te selle kohta ütleksite, kui Leon Glikman siin praegu istuks?

15:27 Riigikohtu esimees Villu Kõve

Ma vaidleks Leonile vastu. Esiteks on kriminaalmenetlus Eestis tehtud nii võistlevaks, kui vähegi annab. Mina just vaidleksin vastu, et see võistlevus, kõige selle toomine kohtusaali ongi see põhiline põhjus, miks need asjad nii kaua venivad ja nii palju edasi lükkuvad. Inkvisitsioon kõlab hirmsalt. Me vanast ajast mäletame, et see on nagu see põletamine, eks ole, aga tegelikult inkvisitsioon tähendab seda, et kohus uurib ise tõendeid. See ei tähenda midagi muud. Sellel sõnal on aga niisugune hästi halb maik küljes. Mina arvan, et meil ei ole inkvisitsiooniline kohtumenetlus.

Mis puudutab seda konkreetset kohtuasja, siis ma ka sirvisin seda lahendit. Minul ei ole isiklikult mingit pistmist selle kohtuasjaga olnud. Fakt on see, et inimesed mõisteti Eestis süüdi ja otsused jõustusid, eks ole. Euroopa Inimõiguste Kohtus saab asju vaidlustada, kui riik ei ole kohtus järginud teatud menetluspõhimõtteid. Konkreetset juhul öeldi tõesti, et teatud tõendid on kogutud lubamatul viisil, põhiõigusi rikkudes. Nüüd, nii nagu seadus ette näeb, kui inimõiguste kohus selle hinnangu annab, siis võib üritada menetluse taas avada. Kõik sõltub sellest, kui tõenäoliselt need tõendid mõjutasid asja lõpplahendust. Nii on see seaduses reguleeritud. Mina saan aru niimoodi: kriminaalkolleegium hindas seda ja ütles, et need tõendid ei mõjutanud lõpplahendust ja seetõttu seda taas ei avata. Nii sain mina sellest lahendist aru, niimoodi on minule seda selgitatud. Nende hinnang oli, et nende tõendite najal üksi kedagi süüdi ei mõistatud. Mina sain nii sellest asjast aru. Võimalik, et ma sain natukene valesti aru. Minule on jäänud mulje, et taasavamise võimalus on seaduse kohaselt siiski piiratud ja sõltub sellest, kas kasutatud tõendid mõjutasid asja lahendust või mitte. Antud juhul leiti, et ei mõjutanud. Mina ei oska seda kritiseerida, ei julge ega taha seda ka teha. Ma loodan, et kolleegid mõtlesid kõik ilusti läbi, enne kui nad otsuse tegid. Ja mina sain aru niimoodi, et ka selles esimeses lahendis juba enne inimõiguste kohtusse minekut olid needsamad tõendid küsimärgi all. Ja ka siis – jällegi ma ütlen seda reservatsiooniga, aga mina sain nii aru – juba öeldi, et ka ilma nende tõenditeta on alust süüdimõistmiseks. Aga ma ei ole selles kindel.

15:29 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Urmas Reitelmann, palun!

15:29 Urmas Reitelmann

Aitäh, härra eesistuja! Austatud Riigikohtu esimees! Minu küsimus on asja kohta, mis samuti tundub olevat pisut ebanormaalne. Aastapäevad tagasi hävitati ühe eduka infooperatsiooni käigus totaalselt Marti Kuusiku maine ja tema pererahu samamoodi. Mu küsimus on: kui kaua saab teie sõnade kohaselt sõltumatu Eesti kohus seda farssi veel pikendada ja kas Marti Kuusik on samuti katsejänes kaasuses, kus kannatanu tegelikult ju puudub?

15:30 Riigikohtu esimees Villu Kõve

Jällegi: mina ei ole lugenud ega näinud ühtegi Marti Kuusiku kohtuasja materjali. Ma olen ka ainult meediast lugenud selle teema kohta, mis teda puudutab. Seetõttu anda hinnangut, on seal midagi valesti tehtud või mitte, on mul väga keeruline. Ma saan aru, et need vaidlused ei ole veel läbi, eks ole. See, et nad kestavad nii pikalt – noh ka minul on selle kriminaalmenetluse puhul tekkinud küsimus, kuidas ikkagi nagu paari vägivallajuhtumi pärast on vaja kuude kaupa midagi menetleda.

Tsiviilkohtumenetluses me lahendame asju ühe päevaga. Mina tulen tsiviilkohtumenetlusest ja olen harjunud, et me lahendame ühe päevaga sellise asja ära. Aga kriminaalmenetluses võrdub pool aastat nagu ühe päevaga. Selline erinevus on.

Üks asi, millele ma sellega seoses olen mõelnud, on maine hävitamine. Üks teema, mis tegelikult vääraks

Riigikogus käsitlemist, on riigi vastutus muu hulgas ka õigusemõistmise eest. On väga huvitav, et riigivastutuse seadust on Riigikogus mitu korda üritatud muuta, aga see ei ole kuhugi jõudnud. Selles seaduses on klausel, et õigusemõistmise korral tekkinud kahju hüvitamist põhimõtteliselt ei ole, on ainult kohtuniku kuriteo korral. Tegelikult on väga küsitav, kas selline regulatsioon on mõistlik ja õige, kas see üldse on põhiseadusega kooskõlas. Kui ikkagi inimene kannatab õigusemõistmise käigus, siis praegu on hüvitis olemas ainult ühe asja eest: selle eest, kui inimene on alusetult vahi all viibinud. Aga muudel juhtudel hüvitist ei ole ja seepärast riigivastutuse seadus vääraks kindlasti siin Riigikogus arutelu. Kui kellelegi tõesti on liiga tehtud, siis mingisugust hüvitist peaks tal olema võimalik saada. Praegu on see seaduse taga kinni olnud. Aga mis puudutab Marti Kuusikut, siis midagi konkreetset ma ei oska tõesti öelda. Ma loodan ja usun, et seda ei ole pahatahtlikult menetletud, vähemasti kohtus ja prokuratuuris. Kui on vastupidi, siis on halvasti.

15:32 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Raimond Kaljulaid, palun!

15:32 Raimond Kaljulaid

Aitäh istungi juhatajale! Austatud Riigikohtu esimees! Huvitava kokkusattumisenä oli mul just eile kohtumine mõnede Eesti ettevõtjatega, kes tõid ühe peamise takistuse või murekohana välja meie kohtumenetluste aegluse äriavaldustes. Kinnitan, et see on nende jaoks tõsine mure, nad rääkisid sellest pikalt. Mis on teie sõnum selles küsimuses Eesti ettevõtjatele? Mida saaks teha, et kohtumenetlus oleks tõhusam ja lahendid tuleksid kiiremini?

15:33 Riigikohtu esimees Villu Kõve

Tegelikult on see paradoksaalne: kui me võrdluseks vaatame teiste riikide numbreid, siis me oleme Euroopas tipus. Mujal läheb igal pool veel kauem. Kui me võrdleme näiteks Eesti kohtumenetluses tavapärasest maakohtu menetlust vahekohtumenetlusega, milles ma olen varem päris korduvalt osalenud, siis vahekohtumenetlus kestab ka peaaegu sama kaua. Millest see tingitud on? Selles menetluses on paar põhimõtet. Üks on see, et alati peab ka vastaspool saama reageerida. Ei saa olla niimoodi, et me saadame täna nõude kohtusse ja homme saame vastuse. Meil on üks püha postulaat, millest minu arvates taganeda ei saa, ja see on, et me küsime inimeselt, kelle vastu nõue on esitatud, mida tema asjast arvab. See on esimene ajamoment, mis paratamatult olemas on.

Järgmine moment on see, et me peame tõendeid esitama ja kogu asja arutama. Eesti kohtus on tsiviilasjades levinud väga halb praktika, et inimesed ei oska esitada selgeid nõudeid. Ma ei oska öelda, kui suure protsendiga tegu on, aga pakun niimoodi lambist, et 30% asjade puhul on vaja see puudus kõrvaldada, ehk siis tekib veel paarinädalane kui mitte kuuajaline lõtk, et me aru saaks, mida hageja üldse tahab. Ja tavapäraselt on nõuded läinud väga keeruliseks. Ei ole lihtsalt niimoodi, et Mari nõuab Jüriilt või üks ettevõtja nõuab teiselt 1000 eurot. Tihtipeale on nõuded hästi komplitseeritud, nendessee süvenemine võtab aega. Iseenesest on kohtutes asjade liikumine kogu aeg silma all olnud. Kohtute esimehed vaatavad, et midagi väga toppama ei jääks. Tsiviilis, erinevalt kriminaalist, ei ole enamasti ka haigestumine edasilükkamise põhjuseks. Ja väga paljud kohtunikud lahendavad teatud asju ka kirjalikult, nii et ei ole istungit olnud.

Aga tõsi, on erandeid. Teatud asju on pillutud ühest kohast teise ja väga pikalt venitatud. Mis selle vastu aitab? Lõppude lõpuks ei aitagi otseselt midagi, keegi väljast sellesse otsustavalt sekkuda ei saa. Aga ma võin öelda, et mõni aasta tagasi sai üks halduskohtunik distsiplinaarkorras ametist vabaks seetõttu, et ta süstemaatiliselt viivitas asjade lahendamisega. Kui selliseid kaebusi tuleb, siis neid menetletakse põhjalikult.

Ja ei saa öelda, et Eestis on midagi eriliselt paigast ära – ma olen teiste riikide inimestega rääkinud ja võrrelnud. Ikkagi elementaarsed põhiõigused tuleb tagada. Mina tahaks ka neid ettevõtjaid näha ja küsida, kus need lõtkud on siis teie meelest. Ei saa nii olla, et ma esitan täna hagi ja homme on talt kahjutasu välja mõistetud. See ei saa lihtsalt niimoodi olla, sest me peame ka kostjale andma võimaluse oma seisukoht öelda ja tõendeid esitada. See ongi kohtumenetluse sisu.

Vahel läheb asi käest ära, see on tõsi, aga rõhuv enamik juhtumeid saab kiire lahenduse. Maksekäsu kiirmenetluses saab rõhuv enamik asju mõne nädalaga lahenduse, kui tegu on väikeste rahanõuetega. Mõned suured asjad jah venivad, aga see on teatud mõttes paratamatu, kui mõlemal pool on omad argumendid ja tõendid ja läheb vaidluseks. Minul ei ole mingit võluvitsa, mille abil saaks need asjad

kuidagi väga palju kiiremini tehtud.

Ainuke lootus on see, esindajate kvalifikatsioon tõuseb, et professionaalsed esindajad oleksid olemas ja nad mõistaksid, mida tehakse. Siis läheb ka kohtus kõik tunduvalt kiiremini. Praegu Eestis ikkagi väga paljudes asjades ei ole professionaalseid esindajaid. Inimesed üritavad ise oma asju ajada ja jäävad hätta, sest nad ei suuda kohtule oma nõudeid selgelt esitada, nad ei saa aru, mida neilt oodatakse, raha ei taha kulutada, riigilt menetlusabi ei taha võtta. Ja siis asjad jäävadki toppama.

Kui need teiega kohtunud ettevõtjad konkretiseeriksid oma etteheiteid, tooksid kas või näiteid, siis ma oskaks midagi konkreetsemalt öelda. Mina olen nüüd aasta aega selles ametis olnud ja mulle on tulnud väga palju kaebusi kohtunike peale – need jõuavad Riigikohtu esimehe kätte –, aga ma ei mäleta, et oleks venitamiskaebusi olnud. Igasuguste muude asjade peale on kaevatud, on olnud kahtlusi, et sellel või teisel kohtunikul on midagi viga, et ta lahendab asju valesti, aga kurtmist, et keegi viivitab asjadega, on olnud minimaalselt. Selle pinnalt ma ei julge öelda, et see on suur probleem.

Aga seesama digitaliseerimine ja kõik muu küllap teeb asja paremaks. Ja täna võib öelda niimoodi, et kunagine ulmeline eesmärk 100 päeva on ju maakohtus kohtuasjade lahendamisel tegelikult saavutatud. See on vaid kolm kuud! Ma olen ikka näite toonud, et kas selle või eelmise aasta alguses lõpetati Pariisis Estonia kohtuprotsess, kus, nagu ma aru sain, 20 aastat arutati selle üle, kas hagi menetlusse võtta või mitte. Ja siis lõpetati asi, öeldes vist, et ei, me ikka ei võta menetlusse. Ma ei mäleta, mis pidi see seal lõpuks lahenes. Seda arutati pehmelt öeldes ikka väga pikalt. No kui meil oleks mõni asi niimoodi veninud, siis oleks kohtunik ilmselt lahti lastud. Aga loodame parimat!

15:38 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kaja Kallas, palun!

15:38 Kaja Kallas

Aitäh! Lugupeetud Riigikohtu esimees! Ma ei tea, kuidas teile, aga mulle tundub, et praegusest Riigikogu koosseisust tuleb päris palju ka teie lauale eelnõusid, mille puhul on kahtlus, et need ei vasta põhiseadusele. Mul on küsimus ühe konkreetse seaduseelnõu ja sellega seotud ajakava kohta. See pensionisüsteemi lammutamise eelnõu, mis juba teie menetluses on – milline on selle menetlemise ajakava? Me ootame seda otsust, kui kaugel see asi on?

15:38 Riigikohtu esimees Villu Kõve

Okei, ma võin sellest rääkida. Kogu see aeg, mis see on Riigikohtu menetluses olnud, on sellega ülimalt intensiivselt tegeldud. Kogu meie nõunikond on selle lahti haakinud, me oleme selle juppideks lahti kiskunud, me oleme seda arutanud, me oleme kohtunud mitme valdkonna ekspertidega ja rääkinud sellel teemal, valmistanud ette seda asja, saanud enam-vähem kokku küsimused, mis tuleks lahendada, ja kokku seada seletava materjali. Me lähipäevadel otsustame selle asja andmise Riigikohtu üldkogule. See otsus ei ole veel tehtud, aga me arutame selle üle ja on võimalik, et selline otsus tuleb nüüd. Kui see läheb niimoodi, siis on veel mõningad asjad vaja läbi arutada. Otsus on ettevalmistamise staadiumis, põhimõtteliselt valmis – ütleme nii, et peaaegu valmis. Arvestades aga suve, mis peale tuleb, ja ka tähtaegu, siis ma prognoosin seda, õigemini me tahaks väga, et ükskõik mis valemiga lõppotsus saaks tehtud hiljemalt oktoobris. Ma ei saa siin vekslit anda, see ei sõltu minust – mine tea, mis seal võib veel vahele tulla. No veel parem oleks, kui kõik saaks varem tehtud, aga selline on praegune seis selle asjaga. Nii et me tegeleme sellega intensiivselt, ka see nädal istusime pool päeva koos seda arutades. Me ei ole lulli löönud.

15:40 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Helmen Kütt, palun!

15:40 Helmen Kütt

Suur aitäh, lugupeetud eesistuja! Austatud Riigikohtu esimees! Mulle väga meeldis teie vastus, et ka teie olete rahulolematu nii elatisabi kui ka elatise maksmise praeguse korraldusega ja ei pea õigeks selle korra muutmata kujul jätkumist, sest see tekitab probleeme. Olen sel teemal korduvat esitanud küsimusi nii endisele kui praegusele justiitsministrile. Ka infotunnis olen toonud sama näite mis teiegi koomas olevast isast: enne elatisabi saamist on vaja kohtus käia. Aga mis siis ikkagi saab? Ma saan aru,

et ka teie olete rahulolematu, inimesed on hädas ja lapsed on hädas, need, kes peavad ka töö kaotamise korral elatisraha maksma, on hädas. Millegipärast need asjad kuidagi ei liigu. Härra Raivo Aeg on mulle mitu korda öelnud, et sellega tegeletakse, aga et see on keeruline. Mis on teie soovitus, mida edasi teha? Inimesed on tegelikult väga mures ja hädas.

15:41 Riigikohtu esimees Villu Kõve

Tegelikult mina näitaksin julgelt näpuga Justiitsministeeriumi poole, kes on käkerd... Vabandust, vale sõna! Aga nad ei ole suutnud mingi lahendusega välja tulla. Eelmise justiitsministriga meil oli mitu korda ümarlaud, kus olid kohal eri osapoolte esindajad. Kõik möönsid, et senine süsteem ei tööta. Sellest on minu meelest aasta-kaks juba möödas. Lepiti kokku ja ministeerium tegi eelnõu, aga see kadus Justiitsministeeriumis kuhugi ära. Kogu aeg on mingisugune jauramine sellega käinud, nii et ka mulle tundub kõik juba müstiline. No mis selles elatises nii keerulist on, et lahendusega ei saa isegi välja tulla, et seda saaks lõpuks arutama hakata?! Midagi salapärast on selles ja see teeb ka mind nõutuks. Seni on probleem lükatud kohtu kaela, et küll nad kuidagi saavad hakkama. Eriolukorras jagas justiitsminister koduleheküljel vanematele soovitusi, selle asemel et välja töötada mingisuguseid konkreetseid abinõusid. Seda ei olnud. Selles mõttes ma julgen olla kriitiline Justiitsministeeriumi suhtes, kes selle eest vastutab.

15:42 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Liina Kersna, palun!

15:42 Liina Kersna

Aitäh, hea eesistuja! Austatud Riigikohtu esimees! Ma tahaksin natukene rääkida lastest ja sellest, mis juhtub pärast kohtuotsust. Meil on mitmeid näiteid, kus kohus on määranud vanemate vahel laste hooldamise korra, aga üks vanem seda lihtsalt ei täida. Ma isiklikult tean ema, kes ei ole kaks aastat oma last näinud, kuigi vanematele on määratud kindel suhtluskord. Kuidas teie seda probleemi näete? Mina olen näinud seda, et ei ohvriabi, prokuratuur, politsei, kohalik omavalitsus – keegi justkui ei saa seda lapsevanemat aidata. Mis teie sellel teemal oskate öelda?

15:42 Riigikohtu esimees Villu Kõve

No see on otsapidi sama, elatisega ühte purki minev, aga tunduvalt keerulisem küsimus. Selle kallal on teritanud mõtteid Riigikohtu üldkogu ühes kohtuasjas, Euroopa Inimõiguste Kohus on Eestile öelnud, et kuulge, see ikkagi ei ole õige. Samas ei ole kellelgi ka mingit head ideed, mida ikkagi teha, kui seda vabatahtlikult ei täideta. On pakutud erinevaid variante. Ja kui teiste riikide poole vaadata, siis näeme ka, et ei olegi head lahendust.

Mis me siis teeme? Me ei saa panna täiturit lapse koju istuma või tassida last igal nädalavahetusel täituri saatel ringi. Mis sellest lapsest niimoodi järele saab? Mida me ikkagi teeme näiteks toodud juhul?

Enamasti on vastupidi, et isa ei näe last – kaebused, mis kohtusse jõuavad, on tüüpiliselt just niisugused. Kui me trahvime inimesi või määrame sunniraha emale või isale, siis me tegelikult kaudselt vähendame lapse heaolu. See raha läheb riigile. Minu meelest kõige suurem emale määratud sunniraha on 35 000 eurot või midagi taolist, aga ta lihtsalt ei ole seda maksnud. Nii, hakkame sundtäitma: võtame talt vara ära, aga siis kannatab ka laps, eks ole.

Mis me siis teeme? Mida seadus veel võimaldab? Seadus võimaldab vangi panna selle vanema. Kui ta ikka ei täida mitte mingeid reegleid, siis saab ka seda teha. Minu arvates ainukene meede, mis sellistes olukordades võiks inimesi ohjeldada, on hooldusõiguse äravõtmine ja selle andmine teisele vanemale. See on ainukene efektiivne meede, mida tõenäoliselt see vanem kardaks. Ta teab, et ta jääb lapsest ilma, kui ta määratud korda ei täida. Aga siis peab teine vanem olema valmis lapse üle võtma, mitte suhtuma niimoodi, et ma olen valmis kaks päeva olema hea isa või ema, aga muus osas, teate, ma ei taha teda. Sel juhul tekivadki vaidlused ja me ei saagi neid kuidagimoodi lahendatud. See on ka selline olukord, kus seaduse täitmist ei saa tagada ka kohtutäitur. On ju vaja, et lapsest kasvaks normaalne inimene, et ta suhtleks nii ema kui isaga, et talle ei jääks traumasid, et kõik tema elus kuidagi toimiks ka edaspidi. Selles mõttes on kohtutes vajalik ülim kannatlikkus.

Üks asi, millele ma juba tähelepanu juhtisin, on lepitusmenetlus. Nende asjade üks juurprobleem on see, et riik hakkab nendega tegelema liiga hilja. Kohtuväline lepitusvõimalus peaks olema siis, kui probleemid on alles esimesel tasandil tekkinud, kui inimesed alles hakkavad lahku minema. Nad

peaksid siis kusagilt saada odavalt abi, nii et nendega sõlmitaks kokkulepped kõikide asjade kohta korraga, enne kui suhted päris sassi lähevad. Mulle on inimestega rääkides tundunud, et liiga hilja on hakatud vaidlema. Siis on võetud jäigad positsioonid ja teine pooltest ütleb, et sa ei näe last – kus mu elatis on?! Või teatatakse, et ma lihtsalt ei täida seda korda, mul on ükskõik. Meil on sääraseid vanemaid küll ja me oleme nendega kohtusüsteemis hädas. Ja paraku, ütleme, kuldvõtmelahendusi siin ei ole.

15:45 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Ruuben Kaalep, palun!

15:45 Ruuben Kaalep

Auväart juhataja! Hea Riigikohtu esimees! Ma tahaksin küsida, kuidas on meie riigis asjalood võimude lahususega, just kohtuvõimu seisukohalt. Näiteid sellest, et võimude lahusus võib olla küsimärgi all, saab tuua palju, aga üks kõige markantsemaid on see, et kahes kohas puudub ka füüsiline võimude lahusus. Ma pean silmas seda, et nii Harju Maakohus kui ka Tartu Maakohus asuvad samas majas, sama katuse all prokuratuuriga. Kas te näete selles ohtu võimude lahususele? Ja kui näete, siis kas sel juhul ei peaks kiiremas korras midagi ette võtma?

15:46 Riigikohtu esimees Villu Kõve

Mina julgen siiski väita, et Eestis on võimude lahusus tegelikult olemas. Väidan seda kas või selle pinnalt, et nende kaebuste seas, mis minuni on jõudnud – ja minuni on neid jõudnud päris palju – selliseid etteheiteid ei ole. Seda, et keegi ütleb, et kuule, see kohtunik seal on kuidagi prokuröriga seotud vms – selliseid väiteid ju aeg-ajalt taanduste puhul käib läbi, aga et meil oleks põhimõtteliselt võimalik olukord, et kohtunik allub kellelegi, et keegi helistab talle või käsib just säärase otsuse teha –, ma julgen käe südamele panna ja öelda, et nii Eesti Vabariigis lood ei ole. Ja seda kinnitab muu hulgas ka põlvkonnavahtetus. Prokurörid muuseas on kurtnud, et kui varem olid ametis vanad kohtunikud, kes olid nagu vanad sõbrad, siis nüüd on uued inimesed ja need hoiduvad prokurörist nagu katkust eemale, nad ei saa isegi nagu jutule nendega. Nad on kurtnud, et nooremad hoiavad rohkem distantssi. Ja meil on praegu kogu kohtunikond väga palju noorenenud. Nii et ma usun, et see reaalne probleem ei ole. Mis puudutab nüüd neid ühiseid maju, siis see on ju omal ajal tehtud puhtalt majanduslik otsustus. Seal taga ei ole mitte midagi rohkemat. Ja see ei ole mitte ainult Tartus ja Tallinnas niimoodi, see on põhimõtteliselt igal pool Eestis niimoodi. On mõned majad, kus on teistmoodi tehtud, seal on prokurör natuke eemal. Jah, see ei ole mõistlik, eri pooled võiksid olla vähemasti kuidagi eraldatud. Aga see on puhtalt riigi fiskaalne, majanduslik lähtekoht olnud. Kuidas seda lahendada? Peaks ehk ütlema, et ehitage meile uued majad. Andke, Riigikogu, meile raha! Ja, Rahandusministeerium, andke meile raha, me ehitame uued kohtumajad, kus prokuratuuri ei ole. Jah, väga hea, loomulikult, aga tõenäoliselt öeldakse: ei-ei, kuulge, see on ju ebaratsionaalne.

Riigis on ju praegu võetud suund riigimajadele, eks ole. Peetakse õigeks koondada riigiasutused kõik kokku. Üks näide kohtumajast, mis minule ringkäigul kõige kahtlasem tundus, on Jõgeva uus kohtumaja. Ma ei tea, kas keegi teist on seal käinud, aga see on sisuliselt selline, et väljast näeb välja nagu politseimaja – selle esine on politseiautosid täis –, ja ühes hoonenurgas on siis kohus. Ja kuskil on ka prokuratuur. Meil ei olnud seal kohtunikega rääkimiseks isegi sobivat ruumi. Nii et see maja on hästi säästlikult tehtud, hästi kaasaegselt tõenäoliselt, kõiges on püütud minimaalsust silmas pidada. Aga mis siis saab? Muuseas, praegu on see olukord selles mõttes leevenenud, et väga paljud kohtud ja kohtuametnikud on üle läinud kaugtööle. Inimesed on kodus, kohtunikud ei näe prokuröre. Ja paljud ei tahagi kodust välja tulla, nad on juba sellega harjunud, ja kohtumajad on tühjad. Tekib muidugi küsimus, kellele me neid maju siis ehitanud oleme, kui keegi ei taha seal enam töötada. Aga ma usun, et kui oleks võimalik, siis muidugi võiks neis majades seinu vahele ehitada või prokuratuurid sealt välja viia. Ja ehk aitaks ka, kui õnnestuks teha ühine üleriigiline kohtuasutus. Siis need olukorrad ka muutuksid, kui inimesi n-ö segada. Üks asi on see, kui inimesed on kogu aeg ühes majas koos ja üksteist tunnevad. Siis see on ehk riskiallikas. Aga kui inimesed liiguvad ringi ja lahendavad täna ühes ja homme teises majas asju, siis isiklik seotus jääb minimaalseks. Aga muidugi, kui on raha, siis lööme kohtunikud ja prokurörid lahku.

15:49 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Raivo Tamm, palun!

15:49 Raivo Tamm

Aitäh, hea istungi juhataja! Lugupeetud Riigikohtu esimees, ma tänan selle väga köitva ülevaate eest! Mulle jäi kõrvu see kohtunike kohustus külastada hooldekodus oma tahte vastaselt viibijaid. Ma palun veidi pikemat kommentaari selle kohtuniku kohustuse kohta ja selle rahulolematuse kohta, et ajaline intervall nii lühike on.

15:50 Riigikohtu esimees Villu Kõve

Täpsustan. Eestis on selline süsteem, et kas tahte vastaselt või ka ilma tahteta inimeste hoidmiseks hooldekodus – meil on ju palju inimesi, kes ei suuda üldse oma tahet avaldada, üks ole – on sotsiaalhoolekande seaduse järgi vajalik kohtu luba. Ja teiseks näeb seadus ette, et igal aastal tuleb üle kontrollida, kas need inimesed on seal õigustatult, kas kõik inimesed, kes on hooldekodudes oma tahte vastaselt, kvalifitseeruvad selle paragrahvi alla. Ja neid inimesi on hooldekodudes päris palju. Seadus näeb selleks puhuks ette terve menetluskorra. Me peame küsima arsti arvamust, aga üks nõue on see, et kohtunik – ja ma arvan, et see on põhimõtteliselt õige nõue – isiklikult vaataks konkreetse inimese üle. Äkki ta on meelsuse pärast hullumajas või hooldekodus ja äkki temaga tehakse seal midagi lubamatut. Kohtunik käib kohapeal ära ja suhtleb inimesega. See on olnud aastatepikkune praktika, et kohtunikud käivad kohapeal. Seadus nõuab, et inimesed üle vaadatakse, et see kõik ei käi ainult paberite põhjal.

Eriolukorras oli see kohaleminek ülimalt problemaatiline. Need inimesed on eriti riskirühmas ja olukord oli väga riskantne. Seega peaks olema võimalik kuidagi teistmoodi asi korraldada. Edasi lükata seda ka ei saa. Kui aasta saab täis, siis öeldakse, et inimene on ilma õigusliku aluseta hooldekodus, üks ole. Minu arvates see aeg ei peaks olema aasta, et see võiks olla kolm aastat. Inimesel on ju alati õigus esitada taotlus lahkuda. Jah, loomulikult tuleb kontrollida, aga praegune kord on ressursi pillamine. Me raiskame raha, maksame psühhiaatriatele iga aasta nende ekspertiiside eest, mis ei ole riigile üldse mitte odavad. Tegelikult inimene on kogu aeg hooldekodus vegetatiivses seisundis, üks ole, ta vaatab sulle vastu sellesama näoga ka sel aastal. Ma arvan, et see kord tuleb uuesti läbi arutada. Neid inimesi ei peaks igal aastal vaatamas käima ja natukene peaks leevendama ka seda ärakuulamise nõuet. Kohtunik ehk ei peaks neid inimesi isiklikult üle vaatama. Selline taust siis.

15:51 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Tarmo Kruusimäe, palun!

15:51 Tarmo Kruusimäe

Täna, hea aseesimees! Hea ettekandja! Minu küsimus on ühe sellise kogukondliku kaasamisvormi kohta nagu omakohus. Ma pean silmas korteriühistute ja asumite sisekorraeeskirju või kodukorda, kus ei arvestata kõikide inimeste eripäradega. Näiteid on palju. Korteriühistu lihtsalt jaotab parkimiskohti ja inimene, kellel ei ole vaja parkimiskohta, kellel ei ole soovi juhtida autot, tasub ikkagi parkimiskoha eest, sellepärast et korteriühistus kehtib demokraatia, et enamus valitseb vähemuse üle. Mil moel need inimesed saaksid tuge ja kas see on valdav probleem, et mõni asum kehtestab omad sisekorraeeskirjad, mis halvendavad väheste käekäiku ja elukorraldust?

15:52 Riigikohtu esimees Villu Kõve

Kogu teema "Korteriühistud" võiks omaette päevateema siin olla, sest õiguslikud konfliktid naabritega on Eesti inimestele nagu sisse kodeeritud. Meie inimestel on põhimõtteliselt nagu kaks vaenlast: endine abikaasa ja naaber. Seda võib väita, kui vaadata kõige teravamaid vaidlusi, mis inimeste vahel kohtus tekivad. Korteriühistute puhul on praktika täiesti erinev, palju sõltub ka maja suurusest, üks ole. On maju, kus väga ilusti saadakse hakkama, aga on ka maju, kus alalõpmata tekib konflikte. On maju, kus keegi tahab haarata võimu, asju juhtida, on maju, kus keegi ei taha juhtida, kõik ütlevad, et jumala pärast, ärge tüüdake mind nende probleemidega. Aga jah, on inimesi, kes omavahel võitlevad: me mõlemad tahame juhtida seda maja, ja nii tekivad konfliktid. Ja paljuski on nende ühistute sisereeglid sellised, millel ei ole seadusega midagi pistmist.

Mis puudutab parkimiskohtade jaotust, siis mul on tudengitele selline eksamikaasus, mis käsitleb parkimiskohtade jaotamist. Tegelikult korteriühistul ei olegi pädevust jagada parkimiskohti, selleks tuleb sõlmida kokkulepe korteriomani kel omavahel. Ühistu ei saa seda tegelikult üldse otsustada, aga paljud

ei tea seda. Tuleks minna asja vaidlustama kohtusse, aga seda ei osata teha. Tihtipeale just väga suurtes ühistutes võetakse vastu igasuguseid kentsakaid otsuseid, eriti just ühistutes, kus on palju muukeelseid inimesi, kellel on vähe teadmisi Eesti seaduste kohta.

Ma toon teile kaks näidet, mis mul on ajaloost meelde jäänud. Esimene näide: oli üks Narva garaažiühistu, kes kehtestas kõikidele liikmetele kohustuse käia öösel garaaži valvamas, et neid tühjaks ei tehtaks. Üks inimene protestis, et tema ei ole nõus minema valvama, ja asi jõudis Riigikohtusse. Aga kõige markantsemana on mulle jäänud meelde üks teine korteriühistu oma otsusega. Ma olen seda näidet korduvalt toonud ja toon teile ka. Maardus oli korteriühistu, kelle üks otsus oli kohtus vaidlustatud, ja see otsus oli selline, et kõik korteriühistu liikmed kohustuvad omavalitsuste valimisel hääletama korteriühistu esinaise Sidorova poolt. No mis me siis teeme? Seda ei saa ka vaidlustada, aga noh, see näitab taset, mis korteriühistutes toimub.

Inimesed ei tunne eriti seadusi ja ei peagi tundma, aga nii nad võivad sattuda kellegi kätte, kes neid asju ühistutes korraldavad. Ja kust nad abi saavad? Noh, kes jõuavad kohtusse, need saavad abi, üks ole. Korteriühistute liit on väga aktiivselt jaganud abi nendele inimestele, nii palju kui ma olen aru saanud. Urmas Mardi väga aktiivselt tegutseb seal, nad arutavad neid probleeme palju. Selge see, et mida suurem on maja, seda raskem on seda juhtida. Kui meil on ikkagi maksimummajad, kus on kokku, ma ei tea, mitusada korterit, siis see on omaette ühiskond, mis seal tekib. See jääbki väljapoole seadust. Ega keegi ei tule ju väljast ühistule ütlema, et kui teete otsuse ja teie hakkate seal lihtsalt üksteise peale kaebama, siis me aitame. Te peate ikka väljapoole minema oma õigust teostama. Lõpuks tuleb ikka juristi juurde minna.

15:55 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Jürgen Ligi, palun!

15:55 Jürgen Ligi

Aitäh! Kahjuks ei ole teie valdkond päris minu oma ja kahjuks ma ei kuulnud ka eelnenud debatti – vabandust, mul oli üritus –, aga midagi ikkagi kõrvu ja pähe jõuab mulle ka. Kas teilt tohib küsida sellise küsimuse: kas teil on ka süsteemi sees kohtunikonnas sellist kriitikat reformide, praktikate ja personalivaliku suhtes, mida te oleksite nõus siin kommenteerima?

15:56 Riigikohtu esimees Villu Kõve

Kriitikat kelle pihta siis? Valitsuse pihta või? No ma just kritiseerisin Justiitsministeeriumi, et ta ei ole elatise süsteemi korda teinud. Ja mingit kriitikat, mis puudutab kohtusüsteemi enda tegemisi, me ju teeme lausa süstematiseeritult. Meil on selleks kohtute haldamise nõukoda, kes kohtute nimel edastab koordineeritult ettepanekuid justiitsministrile ja kogu valitsusele ja ka Riigikogule. Meil on ju seal lausa kaks liiget Riigikogust.

Aga inimesed omavahel loomulikult räägivad. Kohtunike otsuseid võivad kõik inimesed kritiseerida. Kõik on kellegi valijad. Aga meie ülesanne on hoida tasakaalu ja olla eraldi, sõltumatud, mitte kuskilt mõjutatud. Kui sa küsid praegu seda, kas me tunneme, et praegune valitsus teeb kohtutele kuidagi liiga, siis ma seda ei tunne. (Jürgen Ligi kommenteerib saalist.) Ent mingi kriitilisus peab alati olema. Ma tõin siin välja terve hulga asju, mida võiks muuta, et paremini hakkama saada. Aga midagi põhimõttelist minu meelest hetkel üleval ei ole. Ütleme niimoodi, et ma ei tunneta seda ja ma ei ole ka kuulnud, et keegi teine tunnetaks. Ma küsisin oma kolleegide käest ka sõnumeid siia saali. Küsisin kohtute esimeestelt, kas neil Riigikogule on sõnumeid, küsisin seda ka Riigikohtu liikmetelt. Nii palju kui neid sõnumeid oli, ma panin need kõik sellesse ettekandesse, midagi välja ei jätnud. Üldiselt olid kõik optimistlikult meelestatud, praegu midagi hullu ei nähta.

15:58 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, austatud Riigikohtu esimees, sisuka ettekande eest ja küsimustele vastamise eest! Riigikogu liikmetel rohkem küsimusi teile ei ole. Avan läbirääkimised. Hanno Pevkur Reformierakonna fraktsiooni nimel, palun!

15:58 Hanno Pevkur

Austatud istungi juhataja! Austatud Riigikohtu esimees! Head kolleegid! Kõigepealt tuleb loomulikult tänada Riigikohtu esimeest selle hea ettekande eest. Tegelikult sellele ettekandele lisaks peaks iga Riigikogu liige vaatama üle ka statistika, mis selle ettekande taga on.

Laias laastus loomulikult võib öelda, et väga suurt muret, vähemalt statistiliselt, ei ole. Ka tänased küsimused ja vastused näitasid seda, et tegelikud murekohad Eesti õigusemõistmises on natukene mujal, kui seadusesilm on kirja pannud. Ma olen tõesti sügavalt veendunud, et Riigikohus on põhiseaduse kaitsel viimane kaitseliin. Ja kui panna nüüd kokku Riigikohtu praeguse esimehe ja eelmise esimehe viimased avalikud kirjutised või ülesastumised, siis praegusel Riigikohtu esimehel ilmus täna ja eelmisel Riigikohtu esimehel hiljuti üks artikkel, mis puudutab õigusloome kvaliteeti. Ja ka Riigikogu peab sügavalt peeglisse vaatama, arvestamaks sellega, et õigusloome kvaliteet peab olema nii hea, et kohtutel oleks tööd võimalikult vähe.

Kui me vaatame kohtukorraldust ja kohtute tööd, siis viimasel ajal on meil olnud oma osa just selles, et me oleme andnud Riigikohtule tööd põhiseaduslikkuse järelevalves. Koalitsiooni panus selles töös on kaasa toonud selle, et mitmed juhtumid on tunnistatud põhiseadust rikkuvaks. Osa neist on jõudnud siia saali tagasi ilma Riigikohtusse jõudmata. Viimane näide on hädaabi- või kriisiabinumbri seonduv ja inimeste terviseandmete avalikustamine. Natukene varasemast mäletame juhtumit, mida ka Riigikohtu esimees mainis: see puudutas mäletatavasti kaitseväeluure küsimusi ja selle põhiseadusvastasust. Ja praegu siis on kõne all teema, mida ma ka oma küsimuses indikeerisin: see on Riigikontrolli õigused ja kohustused. Ma väga soovitan veel kord valitsuskoalitsioonil üle lugeda põhiseaduse § 133, mis räägib Riigikontrolli õigustest ja kohustustest, tema pädevusest. Seal on selgelt kirjas, et kui me räägime ka omavalitsustest, siis omavalitsus on avaliku raha kasutaja ja avaliku võimu teostaja.

Kui me räägime Riigikontrollile pandavatest ülesannetest, siis põhiseaduse mõttega ei lähe kuidagi kokku, et erakondi peaks kontrollima Riigikontroll. Ei, selleks tuleb leida teine lahendus. Ma olen sügavalt veendunud, et kui valitsuskoalitsioon jätkab plaaniga Riigikontrollile need ülesanded panna, siis see vaidlus jõuab Riigikohtu lauale ja Riigikohus peab siis ka selle otsuse langetama. Nii et ma ennustan, et ka siit saalist jõuab Riigikohtu lauale põhiseaduslikkuse järelevalve asju veel – mitte ainult pensioniküsimus, mitte ainult Riigikontrolli küsimus, mitte ainult kriisiabi. Selle viimase me küll ehk lahendame siin ise ära. Aga neid asju on olnud kahjuks veel ja veel.

Nii et siinkohal on eelkõige, jah, valitsuskoalitsioonil vaja aru saada, et õigusloome kvaliteet on midagi, milles ei saa järele anda. Sellepärast et kui me selles järele anname, siis see lõppeb kohtukontrolliga. Ja ma väga loodan, et meie kohtusüsteem jääb puutumata poliitilistest torkimistest ja kohtusüsteem saab oma tööd teha erapooletult.

Kindlasti tasub märkida, et kohtusüsteem tervikuna tõepoolest Eestis toimib, kuna menetlustähtjad on suhteliselt mõistlikud. Aga me peame siinkohal arvestama üht väga suurt "aga": seda vanarahvatarkust, et tilk tõrva meepotis rikub meepoti ära.

Palun täiendavalt kolm minutit!

16:03 Aseesimees Siim Kallas

Kolm minutit, palun!

16:03 Hanno Pevkur

On üksikud pikad kriminaalmenetlused ja ka mõned problemaatilised tsiviilmenetlused, mis kohtu mainet on halvendanud. Ja kui need üksikud pikad asjad on olemas, siis selle järgi kohtusüsteemi maine ka kujuneb. Seega kohtusüsteem tervikuna peab sellega arvestama ja nende pikkade menetlustega tegelema. Eriolukorra tingimustes, ma olen nõus, kohtusüsteem pidas päris kenasti vastu ja on olnud üsna tubli. Aga võib eeldada, et mida aeg edasi, seda enam jõuavad eriolukorra mõjud kohtusüsteemi elik tsiviilasju tuleb arvatavasti rohkem – on need siis pankrotiasjad, töövaidluse asjad või midagi muud. Nii et kohtusüsteemi ülevaadet selle aasta kohta kuulates me järgmisel aastal saame kindlasti teada, et kohtuasjade arv on natukene kasvanud.

Ma olen märkinud, et kohtuid ja kohtusüsteemi ei tohi politiseerida. Sellel on sügav tõsine mõte taga. Ühes demokraatlikus riigis ei tohi riskida sellega, et minnakse poliitiliselt kohtusüsteemi torkima. Sellel on pikaajaline mõju. Ja kontroll selle üle peab osaliselt olema selle saali käes, siin tuleb jälgida, et ei minda tegema seda, mida ei tohiks teha.

Lõpetuseks tahan veel kord kutsuda koalitsioonipoliitikuid üles kuulama õiguseksperthe ja kinni pidama hea õigusloome tavast, et vältida põhiseadusvastaseid seaduseelnõusid ja muud õigusloome praaki. Nagu ma juba viitasin, eelmine Riigikohtu esimees Priit Pikamäe juhtis ka sellele päris jõuliselt tähelepanu, viidates õigusloome praagile. Ja see õigusloome praak eelkõige tuleb kiirustamisest. Kui me vaatame meie menetlusse tulevate elnõude menetlust, siis me pidevalt näeme seda, et tahetakse anda kaks päeva muudatusettepanekute tähtjaks, et elnõud tekivad kuidagi üleöö ja kusagilt kellegi arvutist, me ei tea, kuidas see protsess on käinud. See on miski, mida tuleb vältida, sellepärast et tagajärg on suure tõenäosusega põhiseaduslikkuse järelevalve menetlus. Ja nagu näha, on väga paljud nendest menetlustest viimasel ajal kahjuks lõppenud selle saali jaoks teadmiseaga, et tegemist on põhiseadusvastase sättega.

Nii et kutsun üles kõiki säilitama kainet meelt ja tarmukust õiguse loomisel, et kohtusüsteemil oleks vähem tööd. See annaks ka võimaluse, et need kohtuasjad, mis venivad, jõuaksid kiiresti lõpuni. Jõudu tööle!

16:06 Aseesimees Siim Kallas

Paul Puustusmaa EKRE fraktsiooni nimel, palun! Kaheksa täit minutit, palun!

16:06 Paul Puustusmaa

Head kolleegid! Tänan juhatajat! Tänan Riigikohtu esimeest väga sisuka ja põhjaliku ettekande eest! Ja nüüd ma võtan selle palli vastu, mis on võib-olla natukene tavatu. Aga hea Hanno on selle palli üles visanud ja ma lõõn selle tagasi, tunnistades, et kui meie arutelu teemaks oli eelkõige kohtukorraldus, õigusemõistmine ja seaduse ühetaoline kohaldamine, siis Hanno tõi välja mõningased nüansid, millega osaliselt saab nõustuda. Näiteks ütles Hanno, et kindlasti tuleb pöörata tähelepanu kohtute esimeeste saadetud statistikale. Jumala eest, see on väga hea statistika, väga ülevaatlik, väga põhjalik statistika ja kindlasti tasub ülevaade sellest saada. See annab Villu Kõve ettekandele väga palju juurde. Muidugi viitas Hanno põhiseaduse §-le 133 ja hoiatas, et meie siin Riigikogus seda väga tähelepanelikult loeksime ega läheks oma otsustes vastuollu põhiseaduse §-ga 133. See viide puudutas siis ERJK ja Riigikohtu ülesandeid. Ma kinnitan omalt poolt, et täpselt vastupidi, mina siin mingisugust ohtu ei näe ja mina, austatud kolleegid, ei taha teid kuidagi selles küsimuses hoiatada. Ei ole selles paragrahvis vastuolu põhiseadusega. Samuti ei saa ma nõus olla hea kolleegi Hanno mõttega, et kuna siin sai viidatud, et kaadrivahetus on kohtutes suur, siis algab nüüd hirmus politiseerimine. Ei, Hanno, ei tule seda kohtu politiseeritust. Ma arvan, et ei ole vaja seda karta, vähemalt meie fraktsioon seda politiseeritust ei karda.

Aga nagu ma juba ütlesin, oli väga hea kõne, väga ülevaatlik. Ja mida see näitas? See näitas minu arvates eelkõige seda, et meie demokraatia alustala, võimude lahususe printsiibi kandja, tabureti üks jalg ehk kohtuvõim on kogu oma keerukuses väga oluline. Ja täna me tõepoolest saime hea ülevaate nii kohtukorraldusest endast, õigusemõistmisest kui ka probleemidest, millele tasub tähelepanu pöörata. Ma tänan Villut viite eest, et tuleks käima tõmmata riigivastutuse seaduse kohendamine. See on kindlasti väga päevakohane. Me näeme neid raskusi, mis kaasnevad lepitusmenetlusega või mis on seotud palkade, töökoormuse, kriminaalmenetluse, digitaalsusega, videotega. Me näeme neid, me tajume neid ja siin tuleb kindlasti edasi liikuda. Samas ma sain Riigikohtu esimehe ettekandest aru, et paanikaks väga suurt põhjust ei ole. Lihtsalt on siin vaja neid asju menetleda, teatud seadusi täiendada. Oluline on ikkagi kohtute usaldusväärsus.

Muidugi, selles kõnes käsitleti võib-olla pisut vähe teemat, mis puudutab just seaduste ühetaolist kohaldamist, aga see teema tuli küsimustes kõneks. Ma arvan, et head kolleegid said sellele vastuse. Eks siin on nagu igal mündil kaks külge. Igasugune kohtuotsuse edasikaebamine on tegelikult väikest sorti umbusaldusavaldus kohtusüsteemile. Kohus mõistab õigust riigi nimel ja kohtunikud peaksid täiesti ühetaoliselt seadusi kohaldama. Kui mõni otsus edasi kaevatakse, siis see ei ole lihtsalt pelgalt katsetamine, see näitab seda, et kohtunikku ei usaldata ja järelikult tuleb paluda asi uuesti üle vaadata. Veelgi enam, kui meil kohtuotsus kaevatakse peale seda, kui ta on meil kõik instantsid läbinud, kuskile kõrgemasse kohtusse, mis tegutseb Eestist väljaspool, siis tähendab see seda, et me ei usalda Eesti kohut. Järelikult me peame kaebama edasi kuskile kõrgemale, kaugemale, võib-olla kohtule Brüsselis, kes ehk mõistab õiglasemalt kohut. No tuleks siiski usaldada Eesti kohut.

Aga mul on hea meel teid informeerida, head kolleegid, tuletades meelde, et homme on meil arutusel seaduseelnõu 175, mis on kohtute seaduse ja tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmise seaduse

eelnõu. Homme on selle teine lugemine siin saalis. Ma tänan kõiki, ma tänan KHN-i ehk kohtute haldamise nõukoda, tänan kohtunike kogusid ja Riigikohut, tänan Justiitsministeeriumi, kes on selle seaduseelnõuga palju tööd teinud! See tulevane seadus teeb kindlasti kohtute töö korrastatumaks, lahendab eeldatavasti ära ka mõningased probleemid, mis puudutavad töökorraldust, ja võtab üldse õigusemõistmise pingeid maha.

Aga mida soovida kohtule ja kohtunikele? Ma tahan oma fraktsiooni nimel neile julgust ja jõudu soovida. Soovin kohtunikele julgust ja jõudu, et nad suudaksid ja julgeksid veelgi otsustavamalt mõista kohut meie riigi nimel, iseseisva riigi nimel, arvestades sellega, millised asjad meid ees ootavad. Me ju teame näiteks seda, kuidas üks hiiglama suur rahalaev tuleb siia poole, toob meile raha ja õnne. Selle laeva küljes on kaks ankrut, ühe ankru küljes on rohelepe ja teise ankru küljes on iseseisvuse vähendamine. Me mäletame, et 2012. aastal läks ESM-i vaidluse ajal Riigikohus sisuliselt pooleks. Ühetaolise menetluse ja seaduse ühetaolise kohaldamise korral võib see jälle pooleks minna ja kes teab, kummale poole Riigikohus seekord kaldub, kui see asi ükskord kohtusse jõuab. Aga kohtus tuleb kindlasti vastuvaidlematult järgida seda printsiipi, mis on meil sätestatud põhiseaduse preambulis ja mis ütleb seda, et meie riik ja meie õigus tugineb vabadusele, tugineb õiglusele ja õigusele, kusjuures õiglus prevaleerib, sest ta on õigusest eespool. Ja kindlasti me peame murdumatult järgima võrdsuse ja võrdse kohtlemise printsiipi, mis tähendab eelkõige seda, et võrdsed tuleb kohelda võrdselt, ebavõrdsed tuleb ebavõrdselt kohelda. Aitäh!

16:13 Aseesimees Siim Kallas

Suur tänu! Rohkem läbirääkimiste soovi ei ole. Läbirääkimised on lõppenud ja selle päevakorrapunkti menetlemine samuti. Suur tänu Riigikohtu esimehele ja küsijatele!

6. 16:13 Välisteenistuse seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (45 SE) teine lugemine

16:13 Aseesimees Siim Kallas

Me läheme järgmise päevakorrapunkti juurde, selleks on Vabariigi Valitsuse algatatud välisteenistuse seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu numbriga 45. Ettekandja on väliskomisjoni aseesimees Marko Mihkelson. Palun!

16:13 Marko Mihkelson

Lugupeetud istungi juhataja! Head kolleegid! Mul on hea meel, et Eesti välisteenistuse tugevdamise nimel on Riigikogu jõudnud oluliste otsuste lävele. Arutelud välisteenistuse seaduse muutmise üle algasid tegelikult juba eelmises Riigikogu koosseisus. Ja kohe algusest peale oli ka eelmises koosseisus Riigikogu väliskomisjoni esimene oluline lähtekoht see, et kõigepealt menetleme lõpuni välispoliitika arengukava aastani 2030 ja seejärel viime tulenevalt seatud pikaajalistest eesmärkidest, muu hulgas välisteenistuse tugevdamise vallas, lõpule välisteenistuse kaasajastamise, arutades läbi esitatud eelnõu ja muudatusettepanekud.

Ma tahan kohe algul tänada kõiki, kes seda meie välispoliitikale väga olulist eelnõu ette valmistades on töötanud pikaajalises välislähetuses olevate diplomaatide töö- ja pereelu võimendamise nimel. Riigikogu väliskomisjoni menetlusprotsessi keskmes on olnud eeskätt meie tublid diplomaadid ja nende ootustele vastutulemine. Samas aitab eelnõu seadusandlust ühtlustada, aga ka vähendada ametkonnasisest halduskoormust. Tulemuseks on loodetavasti suur samm edasi meie välisteenistuse motiveerimisel, kaasaegsemaks ja avatumaks muutmisel, täpselt nii nagu seda tingivad ajastule kohased väljakutsed ja võimalused.

Head kolleegid! Teen siinkohal kokkuvõtte eelnõu menetlemisest ja selle ettevalmistamisest tänaseks teiseks lugemiseks. Vabariigi Valitsus algatas eelnõu selles Riigikogu koosseisus 9. septembril läinud aastal ja eelnõu võeti menetlusse 10. septembril. Esimene lugemine siin saalis toimus meil 12.

novembril. Tähtaeg muudatusettepanekute esitamiseks oli 3. detsember ning selleks ajaks laekus üks muudatusettepanek, mille esitasid ühiselt Eesti Reformierakonna fraktsioon ja Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon. Tulen nii selle kui ka väliskomisjoni tehtud muudatusettepanekute juurde veidi hiljem tagasi.

Eelnõu teiseks lugemiseks ettevalmistamiseks kaasas väliskomisjon Välisministeeriumi usaldusisikutena pikaajalises välislähetuses töötavate teenistujate esindajana juriidilise osakonna peadirektori Kerli Veski ja füüsilise julgeoleku talituse juhataja Katrin Lipu. Lisaks küsis komisjon eelnõu kohta arvamust Riigikogu sotsiaalkomisjonilt ning ka õiguskantslerilt. Samuti analüüsis väliskomisjon põhjalikult meie partnerriikide välissteenistuste korraldamise kogemusi. Taustsüsteemi paremaks mõistmiseks koondas väliskomisjon Riigikogu õigus- ja analüüsiosakonna abil teavet Euroopa Liidu liikmesriikidelt ja teistest meile sarnastest riikidest sealsete välissteenistust reguleerivate õigusaktide kohta, välissteenistuse korraldusest, diplomaatide perena käsitatavate isikute ringist ning nende sotsiaalsetest tagatistest. Väliskomisjon sai kirjaliku ülevaate 5. veebruaril 2020.

9. märtsil 2020 toimus väliskomisjoni istungil kohtumine Välisministeeriumi teenistujate usaldusisikutega, saamaks ülevaade Välisministeeriumi teenistujate kui sihtrühma kaasamisest välissteenistuse seaduse muudatuste väljatöötamisse. Kohtumisel nenditi, et halduskoormuse vähenemine ministeeriumiga asjaajamisel pikaajalise välislähetuse olme korraldamisel on enamiku hinnangul positiivne. Samas, muudatuste rakendamist korraldavate rakendusaktide puudumise tõttu puudub kindlus, et senine elatusstandard püsib.

23. aprillil 2020 toimunud väliskomisjoni istungil andsid Välisministeeriumi halduspoliitika asekaitsler Kadri Maasik ja personaliosakonna peadirektor Maria Kütt, Sotsiaalministeeriumi töö- ja pensionipoliitika osakonna juhataja Ulla Saar ja nõunik Liidia Soontak ning Riigikogu sotsiaalkomisjoni liige Signe Riisalo ja nõunik-sekretariaadijuhataja Tiina Runthal ülevaate muudatuste jõustamisega kaasnevatest sotsiaalküsimustest. Välisministeerium kinnitas, et kavandatavate muudatustega ei vähene diplomaaditasu ning elamistingimused pikaajalises välislähetuses ei halvene. Uue süsteemi järgi väheneb teenistujal vajadus oma elukorraldust peamajaga kooskõlastada. Sotsiaalministeerium selgitas, et pensioni saavale abikaasale samaaegne pensioni ja abikaasatasu maksmine ei vasta põhimõttele, mille kohaselt inimesele ei maksta mitut asendussissetulekut. Riigikogu sotsiaalkomisjon ei nõustunud Sotsiaalministeeriumi seisukohaga, kuna riiklikku pensioni saav abikaasa võib Eestis samaaegselt pensioni saamisega ka tulu teenida, pikaajases välislähetuses töötava abikaasaga kaasas olles peab ta valima väljateenitud pensioni ja abikaasatasu vahel. Väljateenitud pensioni saava isiku niisuguse valiku ette panemine on diskrimineeriv. Pikaajalises välislähetuses kaasas oleval abikaasal on ka roll toetada kaudselt või otseselt Eesti välissteenistust.

28. aprillil 2020 viis väliskomisjon läbi videokonverentsi Eestis resideerivate Ühendkuningriigi, Hollandi ja Taani suursaadikutega, kes tutvustasid oma päritoluriigi välissteenistuse ülesehitust, karjäärisüsteemi ja reeglistikku, mis puudutab pikaajalises välislähetuses töötavate teenistujate elukorraldust. Ka vastasid nad komisjoni liikmete küsimustele.

14. mail 2020 arutas väliskomisjon Eesti Reformierakonna fraktsiooni ja Sotsiaaldemokraatliku erakonna fraktsiooni ühiselt esitatud muudatusettepaneku sisu. See puudutas pikaajalises välislähetuses oleva diplomaadiga kaasas oleva abikaasa õiguste laiendamist diplomaadiga kaasas olevale elukaaslasele. See hõlmas ka abikaasatasu maksmise võimaldamist. Selle muudatusettepaneku kohta küsiti arvamust ka õiguskantslerilt, kes juhtis oma 10. veebruaril 2020 saadetud kirjas tähelepanu põhiseaduse § 26 ja § 27 lõikest 1 tulenevale perekonna põhiõigusele, mis kaitseb perekonnaliikmete õigust hoida perekondlikke sidemeid nende kõige laiemas tähenduses ja millest tuleneb riigile kohustus astuda samme täisväärtusliku perekonnaelu võimaldamiseks. Kuigi tunnustatakse abielu institutsiooni erilist tähendust põhiseaduses ja seadustes, ei tähenda see, et pereliikmetele ette nähtud tagatised tuleks keelata kooselulepingu sõlminud partneritele, mistõttu diplomaatide pereliikmetele ette nähtud sotsiaalsed tagatised peavad laienema registreeritud elukaaslastele. Juhtivkomisjon toetas pikaajalises välislähetuses töötava teenistuja registreeritud elukaaslasele samade sotsiaalsete tagatiste andmist, kui seadusega on ette nähtud abikaasale. Teiseks arutati Riigikogu sotsiaalkomisjoni arvamust abikaasatasu maksmise kohta pikaajalises välislähetuses diplomaadiga kaasas olevale riiklikku pensioni saavale abikaasale. Kaasasolevale abikaasale abikaasatasu ja riikliku pensioni samaaegset maksmist toetav muudatusettepanek leidis väliskomisjonis toetust.

21. mail 2020 toimunud väliskomisjoni istungil andsid Välisministeeriumi halduse asekaitsler Kadri Maasik ja juriidilise büroo peadirektor Kerli Veski vastuseid väliskomisjoni täiendavatele küsimustele pikaajalises välislähetuses töötavate teenistujate ja nende pereliikmete ravikindlustuse ja ravikulude hüvitamise kohta ning nende laste hariduse kohta. Välisministeeriumi esindajad kinnitasid, et uue reeglistiku jõustumisel pikaajalises välislähetuses töötavate teenistujate ja nende perede elatustase ei halvene.

Head kolleegid! Seadusandja tahe on, et välissteenistuse seaduse muudatuse jõustumisel on sotsiaalsete tagatiste pakett vähemalt sama turvaline või parem kui praegu. See tähendab, et ravikindlustus ning ravikulude hüvitamine pikaajalises välislähetuses on vähemalt Eestiga samaväärsel tasemel, samuti ei halvene pikaajalises välislähetuses töötavate teenistujate laste hariduse saamine, eriti ingliskeelsetes riikides. Kuna pikaajalises välislähetuses töötava teenistuja ja tema pereliikmete elu välisriigis on stressirohke, peab seda arvestama sotsiaalsete tagatiste ja õiguste kehtestamisel. Välislähetustasu katab muu hulgas pikaajalise välislähetusega seotud kolimis-, majutus- ja sõidukulud, kaasasoleva lapse puhul hüvitatakse haridus- ja hoiukulud. Kulud, mida tervisekindlustusega ega välislähetustasuna ei kompenseerita – näiteks täiendavad ravikulud ja kaasasolevate laste üldhariduskooli õppemaks rahvusvahelise kooli maksumuse ulatuses ning koolieelse lasteasutuse kohatasu –, hüvitatakse ka edaspidi taotluse ja kuludokumentide alusel. Lapse haridustee jätkumise võimaldamiseks Eestis ja teistes riikides on oluline, et välislähetuses kooli valikul ei lähtutaks ainult selle maksumusest või mugavusest. Riik peab soosima perekonna pikaajalisse välislähetusse kaasa minemist, kuna perekond tagab teenistujale loomuliku sotsiaalse keskkonna, mis avaldab omakorda positiivset mõju teenistuja tööle ja Eesti diplomaatile tervikuna.

Välisministeeriumi esindajad kinnitasid, et välissteenistuse seaduse uue redaktsiooni jõustamiseks 1. augustil 2020 saavad kõik rakendusaktid jõustatud ning Riigikogus elnõu teise lugemise ajaks tehakse ka parlamendile kättesaadavaks määruste elnõud ja kirjalikud materjalid.

Ma pean siiski ütlema, et tänaseks pole meieni jõudnud mitte kõik rakendusaktide kavandid, seejuures pikaajalisse välislähetusse siirduvate diplomaatide igapäevaelu toiminguid kõige enam puudutavad määrused. Väliskomisjon on otsustanud, et pärast seaduse jõustumist soovitakse Välisministeeriumilt põhjalikku ja argumenteeritud ülevaadet selle seaduse ellurakendamisest.

Väliskomisjoni 1. juuni koosolekul kiitsid komisjoni liikmed viimase, neljanda muudatusena heaks Välisministeeriumi ettepaneku pikendada diplomaatilise passi kehtivusaega Eesti Vabariigi presidendil, endisel Eesti Vabariigi presidendil, Riigikohtu esimehel, karjääridiplomaadil ning karjääridiplomaadi kandidaadil seniselt viielt aastalt kümnele aastale. Euroopa Parlamendi liikme diplomaatiline pass kehtib praegu viis aastat, ettepanek on pikendada Euroopa Parlamendi liikme diplomaatilise passi kehtivusaega viiele aastale ja kuuetele kuule. Välisministeeriumi teenistuja ja temaga välislähetuses kaasas oleva pereliikme välislähetuses viibiva diplomaadi perekonnaliikme diplomaatilise passi kehtivusajaks jääb viis aastat, ent see ei kehti kauem kui kuus kuud pärast teenistuja või diplomaadi välislähetuse lõppemist, kuna sageli nõuavad riigid muu riigi kodaniku sisenemisel, et pass kehtiks pärast viisa kehtivusaja lõppemist veel järgmised kuus kuud. Lisaks soovitakse pikendada ka diplomaatilise kulleri diplomaatilise passi kehtivusaega seniselt kolmelt aastalt viiele.

Ja lõpetuseks: väliskomisjon otsustas 21. mail 2020 toimunud istungil teha ettepaneku võtta elnõu täiskogu päevakorda teiseks lugemiseks tänaseks, 3. juuniks ning teha ettepaneku teine lugemine lõpetada. Aitäh!

16:27 Aseesimees Siim Kallas

Suur tänu, lugupeetud ettekandja! Küsimusi teile ei ole. Kas on soovi pidada läbirääkimisi? Raimond Kaljulaid, palun, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni volitusega.

16:27 Raimond Kaljulaid

Austatud Riigikogu aseesimees! Suur tänu, hea kolleeg Marko, väga põhjaliku ja ammendava ülevaate eest! Välissteenistuse seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse elnõu on olnud väliskomisjoni tähelepanu keskpunktis sügisest. Ma rõhutan eraldi seda, et selle elnõuga seotud arutelud jätkusid väga aktiivselt ka sel ajal, kui Eestis oli välja kuulutatud eriolukord. Selle eest nii väliskomisjoni esimehele kui aseesimehele ja liikmetele kahtlemata suur tunnustus! Eriolukord näitas veel kord seda, kui olulist rolli mängivad välissteenistuses töötavad inimesed meie kodanikuõiguste kaitsel, aga ka rahulikumatel aegadel täidab välissteenistus väga edukalt seda missiooni, mis talle on pandud: et Eesti oleks majanduslikult edukas ja meie julgeolek oleks aina paremini tagatud. Selle seadusega me loodetavasti suurendame veelgi Eesti võimekust meie riigi huvide esindamisel välisriikides ja rahvusvaheliste institutsioonide juures, parandame veelgi meie välissuhtluses olevate institutsioonide nähtavust ja nende ettenägemisvõimet, mis maailmas toimub.

Ma rõhutan eraldi veel seda, et sellel on ka oluline majandus- ja ettevõtluspoliitikaga seotud mõõde. Meie välissteenistus mängib olulist rolli Eesti ettevõtete ekspordivõimaluste loomisel ja meie majanduse

konkurentsivõime tõstmisel. Sellega toetab välisteenistus meie majanduse arengut, jõukuse kasvu, meie inimeste sissetulekute kasvu, töökohtade ja ärivõimaluste loomist. See on erakordselt oluline valdkond nii täna kui ka tulevikus. Ma rõhutan seda viimast eraldi seetõttu, et kahjuks seda Eestis päris kõigil tasanditel alati ei mõisteta. Täna näiteks saime lugeda uudist, et Eesti suurim omavalitsus, pealinn Tallinn on otsustanud sulgeda oma esinduse Euroopa Liidu juures. Kahju – minu arvates on see veel üks samm Euroopast kaugemale. Kindlasti aitab ka meie välisteenistusel oma ülesandeid tõhusalt täita see, kui teised institutsioonid, teiste valdkondade ministeeriumid, aga ka kohalikud omavalitsused osalevad selles tegevuses aktiivselt ja aitavad Eesti ja Eesti inimeste huve esindada.

Ja nüüd muudatusettepanekutest, mida hea kolleeg Marko Mihkelson põhjalikult tutvustas. Ma loodan, et ei tekita vähimatki kahtlust 3. muudatusettepanek, mille tulemusel jäetakse välisteenistuse seadusest välja säte, mis välistab abikaasatasu maksmise inimesele, kes saab samal ajal riiklikku pensioni. Samas ma olen teadlik, et mõnes kolleegis võib tekitada küsimust 2. muudatusettepanek. Minu arvates see ei ole niivõrd ideoloogiline, kuivõrd inimlik küsimus. Eestis on olnud ja on peresid, kus täiskasvanud elavad koos, neil on ühine majapidamine, neil võivad olla lapsed, kuid inimesed ei ole abielus. Ja sellisel juhul on nii Sotsiaaldemokraatliku Erakonna kui Reformierakonna hinnangul põhjendatud lähetuses kaasas oleva elukaaslase võrdne kohtlemine lähetuses kaasas oleva abikaasaga. Jah, loomulikult tähendab see seda, et sarnased hüved laienevad ka samast soost partneritele. Ja ka see on õige põhimõte, sest kõiki peresid tuleb kohelda võrdselt. Ma rõhutan, et tänaseks see ei ole ainult kahe fraktsiooni, kahe erakonna ettepanek, seda põhimõtet toetasid komisjonis ka poliitikud, kes kuuluvad teistesse erakondadesse. Seega, sellel ettepanekul oli laiapõhjaline toetus ja ma loodan, et sellel ettepanekul on laiapõhjaline toetus ka täna siin saalis. Aitäh teile!

16:31 Aseesimees Siim Kallas

Suur tänu! Anti Poolamets EKRE fraktsiooni nimel, palun! Siiski, siin ei pea sõna võtma fraktsiooni nimel, see on vaba sõnavõtt.

16:31 Anti Poolamets

Austatud rahvasaadikud! Me toetame seda eelnõu. Välja tahame võtta ainult Reformierakonna ja sotsiaaldemokraatide ettepaneku elukaaslase mõiste sissetoomiseks. On näha, et praegu minnakse abi pakkuma sinna, kus seda ei oodata. Välisministeerium seda ettepanekut ei toeta ja välisteenistus on senisegi regulatsiooniga abikaasade osas kõik asjad saanud korda ajada. Seega on tegu samasuguse pseudoprobleemi tõstatamisega nagu kooseluseaduse läbisurumisel. Samas külvati kooseluseaduse vastuvõtmisega õiguslikku anarhiat, mis kestab tänaseni. Tuletan meelde, et kooseluseaduse eelnõu vastuvõtmine Riigikogus saavutati 40 häälega. Rakendusaktide vastuvõtmiseks oli vaja Riigikogu koosseisu häälteenamust. Vajalike häälte puudumise tõttu jäi vastu võtmata 87 rakendusakti, millega oleks pidanud kaasnema 97 seaduseparandust. See kõik on siiani tegemata. Nagu me kuulsime ka Villu Kõve ettekandest, on sellega tekitatud meie õiguskorras tõsine segadus. Priit Sibul märkis kooseluseaduse vastuvõtmise ajal: seaduse ainuke mõte on tegelikult samasooliste paaride suhete reguleerimine ning võrdsustamine perekonnaga. Nõnda oleks võinud algatajad seda ka nimetada ja sellest ka rääkida. Paraku polnud selleks piisavalt julgust. Sellest hoolimata võeti kooseluseadus 9. oktoobril 2014 vastu lihthäälteenamusega 40 : 38. Kooseluseaduse vastuvõtmise vastu koguti rohkem kui 45 000 allkirja, Riigikogule esitati kümneid tuhandeid protestikirju. Kooseluseaduse vastuvõtmise eel tellis ERR arvamusuuringu, millest selgus, et mitte ühegi erakonna valijate enamik ei toetanud kooseluseaduse läbisurumist. Sellises olukorras oli sügavalt ebademokraatlik selle seaduse läbisurumine, teades, et hääli rakendusaktide vastuvõtmiseks kokku ei saada. Teadlikult on anarhia õiguskorda sisse külvatud. Minu soovitus on: selle asemel et kooseluseadust tagaukse kaudu pidevalt läbi suruda, tuleks see õiguslik praak kõrvaldada ning seadus tühistada. Kõige halvem praktika on pooliku seaduse sokutamine tagaukse kaudu õiguskorda.

16:34 Aseesimees Siim Kallas

Valdo Randpere, palun!

16:34 Valdo Randpere

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Head kolleegid! Tegelikult on üks kõige õudsem ettekäane siia pulti tulla põhjendus, et ma ei kavatsenudki rääkida, aga ... Ja nüüd ma teen ise just seda. Ega ma ei oleks siia pulti

tulnud, kui eelkõnelejat poleks olnud. Eelkõnelejat ma pean pisut parandama mõnes küsimuses. Väga hoogu ei maksa minna väitega, et kooseluseaduse rakendusaktide vastuvõtmiseks oleks vaja olnud 51 häält. See ei vasta tõele. Põhjus, miks need jäid tookord vastu võtmata, oli lihtsalt see, et selle koosseisu aeg hakkas otsa saama ja järgmises koosseisus oli juba koalitsioon, kes ei tahtnud rakendussätteid vastu võtta. Aga meil olid ka need rakendussätted täiesti olemas ja täiesti selge oli, et kuigi seal oli vist kaks seadust, mida oleks saanud muuta vähemalt 51 häälega, kõik ülejäänud nõudsid lihthäälteenamust.

Aga mis puudutab tänast istungit, siis väliskomisjonis oli seda eelnõu arutades liigutav üksmeel nende muudatusettepanekute suhtes. Ja sellepärast ma ei saa üldse aru, mis on juhtunud mõne inimesega. Ma ei taha kellegi nime nimetada, ei anna neile täiendavat sõnaõigust. Aga ma vaatan praegu väliskomisjonis toimunud muudatusettepanekute hääletust – väliskomisjon hääletas neid muudatusettepanekuid, mis nüüd tahetakse välja jätta –, ja näen, et "arvestada täielikult" ettepaneku poolt olid Raimond Kaljulaid, Eerik-Niiles Kross, Mihhail Lotman, Marko Mihkelson, Valdo Randpere, Signe Riisalo, kes oli komisjonis asendusliige vist Keit Pentus-Rosimannuse asemel, ja Indrek Saar. Erapooletu oli Enn Eesmaa ja mõned olid natuke vastu ka. (Naer saalis.) Aga neid, kes komisjonis vastu olid, oli vähe. Nii et toetust sellele avaldati komisjoni suure enamusega. Aga praegu ma saan aru, et nüüd, kui eelnõu saali on jõudnud, on see enamus muutunud vähemuseks. Ja ma vaatan muidugi uudishimulikult silma mõnele inimesele, kes on ennast ka kõne järjekorda pannud, ja küsin: mis siis ikkagi juhtus? Mis juhtus komisjoni istungi ja tänase istungi vahepeal?

Ma ei hakka teid veenma selles, et tegelikult Välisministeeriumis on praegu jabur olukord. Mõned inimesed, kes lähevad välislähetusse – seda on Välisministeeriumi inimesed ise öelnud –, on jõudnud niikaugemale, et nad abielluvad enne minekut ja lahutavad pärast sealt tulekut. Lihtsalt sellepärast, et Eesti seadus on täpselt niisugune, nagu ta on, et ta nõuab, et koos elavad inimesed oleks abielus, kui nad tahavad, et neile kehtiksid samad soodustused kui abielupaaridele. See ei ole väga mõistlik mõtteviis. See ei ole kuidagi traditsioonilise perekonna kaitsmine, kui me sunnime inimesi abielluma ainult selleks, et saada seaduse silmis võrdset kohtlemist, ja peale seda sunnime neid ka lahutama, kuna armastust võib-olla ei olnudki eriti või vähemalt ei tahetud olla seaduslikus abielus, aga oleks tahetud elada registreeritud kooselu.

16:38 Aseesimees Siim Kallas

Mihhail Lotman, palun!

16:39 Mihhail Lotman

Aitäh! Austatud kolleegid! Kõigepealt ma tahan öelda, et välisteenistuse seadus on väga oluline ja me oleme seda väga põhjalikult ja kaua arutanud. See eelnõu on muidugi väga vaja vastu võtta, selle taga on pikk töö ja väga kvaliteetne töö. Mul on väga kahju, et me siin saalis ei aruta selle eelnõu põhisisu üle, vaid arutame kahte parandusettepanekut. Seal oli kaks varianti. Üks, et abikaasa õigused laienevad ükskõik millisele elukaaslasele. Näiteks mul on hea sõber, ma mängin temaga õhtuti malet ja ta on juhuslikult töötu. Ma võtan tema sinna kaasa, õhtuti on hea seal linna peal kahekesi hängida. Ma ei näe, miks me peaksime niimoodi seksistlikult lähenema, et ma pean veel temaga magama ka, ta on lihtsalt hea sõber. (Elevus saalis.) Ma olin selle vastu, aga muuseas enamik hääli oli komisjonis poolt. Teine variant rääkis registreeritud elukaaslasest ja ma hääletasin selle poolt. Miks ma seda tegin? Ma lähtusin põhimõttest, millest kunagi ammu rääkis siin saalis Eiki Nestor. Ta vist tsiteeris kedagi, kui ütles, et kui me võtame vastu metsade ja aasade seadust, siis me ei reguleeri selles seaduses jõgede ja tiikide asju. See tähendab, et kui meil on Eesti Vabariigis registreeritud kooselu samas staatuses nagu abielu, siis me seda ei torgi. Eelkõneleja küsis, mis minuga vahepeal juhtus. Ma uurisin asja. Need ei ole võrdsustatud Eesti riigis. Ja seda me kuulsime suurepärase ... Riigikohtu esimehe Villu Kõve suurepärase kõnes. Ta võib olla ka suurepärase esimees, aga ma pidasin silmas suurepärase kõnet. Ta ütles, et ei kehti, see seadus hakkab kehtima sel hetkel, kui on vastu võetud kõik normatiivaktid. Neid ei ole, see seadus ripub õhus. Ja nüüd, tagauksest – vabandust, ma ei tahtnud seda terminit kasutada – (Naer saalis.), aga kuidagi jõgede ja tiikide seadust siia, sellesse välisteenistuse seadusse toppida on minu meelest vale. Sellepärast ma praegu hääletan vastu ja raputan siinkohal endale tuhka pähe. Alati mul on hää meel tunnistada oma vigu, kui nad on tõesti vead. Aitäh!

16:42 Aseesimees Siim Kallas

Rohkem läbirääkimiste soovi ei ole. Loen läbirääkimised lõppenuks. Läheme muudatusettepanekute läbivaatamise juurde. Seaduseelnõu 45 kohta on tehtud järgmised muudatusettepanekud. Esimene muudatusettepanek, selle on teinud Reformierakonna fraktsioon ja Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon. Juhtivkomisjon on otsustanud arvestada seda sisuliselt. Priit Sibul.

16:43 Priit Sibul

Ma palun seda muudatusettepanekut hääletada!

16:43 Aseesimees Siim Kallas

Siis paneme selle hääletusele. Nii, palun nüüd tähelepanu, me hakkame hääletama muudatusettepanekut eelnõu 45 kohta. Selle ettepaneku on teinud Reformierakonna fraktsioon ja Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon ja komisjoni seisukoht on arvestada seda sisuliselt. Isamaa fraktsioon palub selle hääletusele panna. Kui me hääletame selle poolt, siis läheb ta sellesse seaduseelnõusse, kui me hääletame vastu, siis teda ei menetleta koos selle eelnõuga. Ma lihtsalt selgitan seda, kuna ükskord küsiti, mida täpselt me muudatusettepaneku puhul hääletame. Nii et niisugune selgitus. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Selle muudatusettepaneku poolt oli 37 Riigikogu liiget, vastu 50. Muudatusettepanek ei leidnud toetust. Teine muudatusettepanek on väliskomisjoni enda poolt, juhtivkomisjoni arvamus: arvestada täielikult. Priit Sibul, palun!

16:46 Priit Sibul

Ma palun ka seda muudatusettepanekut hääletada!

16:46 Aseesimees Siim Kallas

Paneme ka selle muudatusettepaneku hääletusele. Enam-vähem kõik on kohal. Ühesõnaga, hääletusele tuleb teine muudatusettepanek, mille on teinud väliskomisjon, kes peab õigeks arvestada seda täielikult. Palun väljendada seisukohta! Palun kujundada arvamus ja hääletada!

Hääletustulemused

Seda muudatusettepanekut toetas 37 Riigikogu liiget, vastu oli 50. Muudatusettepanek ei leidnud toetust. Lõõn haamriga ka.

Kolmas muudatusettepanek on väliskomisjonilt. Juhtivkomisjoni ettepanek: arvestada täielikult. Keegi hääletamist ei nõua. Neljas muudatusettepanek, samuti väliskomisjonilt, juhtivkomisjoni arvamus: arvestada täielikult. Keegi hääletamist ei nõua. Oleme eelnõu 45 teise lugemise lõpetanud.

7. 16:48 Isikuandmete automatiseeritud töötlemisel isiku kaitse konventsiooni muutmise protokoll ratifitseerimise seaduse eelnõu (143 SE) esimene lugemine

16:48 Aseesimees Siim Kallas

Me läheme 7. päevakorrapunkti juurde. Selleks on Vabariigi Valitsuse algatatud isikuandmete automatiseeritud töötlemisel isiku kaitse konventsiooni muutmise protokoll ratifitseerimise seaduse eelnõu 143. Me alustame selle esimest lugemist. Palun ettekandeks kõnepulti justiitsministri. Raivo Aeg, palun!

16:48 Justiitsminister Raivo Aeg

Austatud Riigikogu istungi juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Justiitsministeerium on esitanud teile ministeeriumis ette valmistatud isikuandmete automatiseeritud töötlemisel isiku kaitse konventsiooni muutmise protokoll ratifitseerimise seaduse eelnõu. 1985. aastal jõustus Euroopa Nõukogu koostatud isikuandmete automatiseeritud töötlemisel isiku kaitse konventsioon, mida tuntakse nimetuse all "konventsioon 108". See oli esimene õiguslikult siduv mitmepoolne kokkulepe isikuandmete kaitse valdkonnas isikuandmete automatiseeritud töötlemiseks. Konventsioon kohustab lepinguosalisi sätestama riigisiseses õiguses asjakohased meetmed, et tagada igaühele tema põhiõiguste ja -vabaduste austamine isikuandmete töötlemisel. See oli ka üks peamisi tõukejõude Euroopa Liidu õiguse

arendamiseks andmekaitse valdkonnas. Konventsiooni on ratifitseerinud 55 riiki, sh kõik Euroopa Liidu liikmesriigid ja neli EFTA riiki, kõik Lääne-Balkani riigid, mitmed Euroopa Liidu naaberriigid, näiteks Armeenia, Gruusia, Venemaa ja Türgi, samuti mitmed riigid Aafrikas ja Ladina-Ameerikas. Eesti suhtes jõustus konventsioon 01.03.2002.

Nüüd aga on olukord selline, et tehnoloogia areng ja informatsiooni üleilmastumine on loonud uusi väljakutseid isikuandmete kaitse valdkonnas. Seetõttu on vaja ka seda nn konventsiooni 108 uuendada. Isikuandmete automatiseeritud töötlemisel isiku kaitse konventsiooni muutmise protokollis eesmärk ongi uuendada ja parandada konventsiooni, võttes arvesse tänapäevaseid isikuandmete kaitse vajadusi. Protokolliga kehtestatakse tugev ja paindlik mitmepoolne õiguslik raamistik, et hõlbustada andmete piiriülest liikumist, tagades samal ajal tõhusa isikuandmete kaitse ja nende töötlemise. Sellega seotakse omavahel maailma eri piirkonnad ja erinevad õiguslikud raamistikud, sh 2018. aasta maikuust kohaldatav isikuandmete kaitse üldmäärus. Kokkuvõtvalt võib öelda, et konventsiooni ajakohastamisel on kaks peamist eesmärki: esiteks tulla paremini toime uute info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutamisega seotud väljakutsetega ning teiseks tugevdada konventsiooni rakendamist.

Mis on siis peamised uuendused? Esiteks, rangemad nõuded proportsionaalsuse ja andmete minimeerimise põhimõtetele ning isikuandmete töötlemise seaduslikkusele. Teiseks, tundlike andmete liikide laiendamine: need hõlmavad nüüd ka geneetilisi ja biomeetrilisi andmeid, ametiühingusse kuulumist ja etnilist päritolu. Kolmandaks, andmetega seotud rikkumisest teavitamise kohustus. Neljandaks, andmetöötlemise suurem läbipaistvus. Viiendaks, algoritmiliste otsuste tegemise kontekstis isikute uued õigused, mis on eriti olulised seoses tehisintellekti arendamisega. Kuuendaks, isikuandmete vastutavate töötajate suurem vastutus. Seitsmendaks, lõimitud andmekaitse põhimõtete kehtestamine. Kaheksandaks, andmekaitse põhimõtete kohaldamine kõigi töötlemistoimingute suhtes, sh riikide julgeoleku kaalutlusel, ning igal juhul sõltumatu ja tõhusa läbivaatamise ja järelevalvega. Üheksandaks, piiriülestele andmevoogudele selge režiimi kehtestamine. Kümnenendaks, andmekaitseasutuse suuremad volitused ja sõltumatus ning rahvusvahelise koostöö õigusliku aluse tugevdamine. Üheteistkümnenendaks, konventsiooniga saavad edaspidi liituda ka rahvusvahelised organisatsioonid. Ja olgu öeldud, et ettevalmistusi liitumiseks teeb ka Euroopa Liit.

Vabariigi Valitsus kiitis protokollis heaks ja andis volituse protokollis allkirjastamiseks juba 4. oktoobril 2018. aastal. Eesti Vabariik allkirjastas protokollis Strasbourgis 10. oktoobril 2018. aastal. Täna seisuga on protokollile alla kirjutanud 34 riiki ning selle on ratifitseerinud neli riiki: Bulgaaria, Norra, Leedu ja Serbia. Eesti oleks, kui see nüüd ratifitseeritakse, viies riik. Eelnõu kohaselt deklareerib Eesti Vabariik, et kohaldab protokollis ajutiselt kuni selle jõustumiseni. See tähendab, et kuni protokollis jõustumiseni korraldab Eesti protokollis sätteid üksnes teiste konventsiooniosaliste suhtes, kes on esitanud samasuguse deklaratsiooni. Täna selleks protokollis ratifitseerinud neli osalisriiki on kõik teinud täpselt samasuguse deklaratsiooni. Täna tähelepanu eest!

16:54 Aseesimees Siim Kallas

Suur tänu, minister! Küsimusi Riigikogu liikmetel teile ei ole. Kaasettekandeks palun kõnetooli põhiseaduskomisjoni esimehe Paul Puustusmaa.

16:54 Paul Puustusmaa

Austatud juhataja! Head kolleegid! Toon teieni põhiseaduskomisjonis toimunud arutelu seaduseelnõu 143 üle. Minister andis üsna põhjaliku selgituse, et tegemist on suures osas Euroopa Liidu õiguse ühetaolise kohaldamisega. Ka komisjonis oli arusaam täiesti üheselt selline, et Eesti õiguses olulisi muudatusi see kaasa ei too. Ometigi me arutasime eelnõu komisjonis mitte üks kord, vaid kaks korda. Selle kaks korda arutamise tingis ei midagi muud kui meil juba teada-tuntud eriolukord ehk siis koroonaviirus.

Esimene arutelu oli 10. märtsil, teine kord me arutasime seda 21. mail. Komisjoni istungil juhatasin mina, osa võtsid liikmed Kalle Grünthal, Marek Jürgenson, Kaja Kallas, Siim Kiisler, Andrei Korobeinik, Lauri Läänemets, Hanno Pevkur ja Taavi Rõivas. Ka komisjonis tutvustas minister meile seda seaduseelnõu: kus ta on sündinud, millal ta on sündinud, kuidas ja millal Eesti sellega liitus. Ta rõhutas ka seda, et tegemist on 1985. aastal jõustunud Euroopa Nõukogu isikuandmete automatiseeritud töötlemisel isiku kaitse konventsiooni muutmisega, mis tuleneb vajadusest seda ajakohastada. Minister rõhutas, et Vabariigi Valitsus kiitis nimetatud protokollis heaks ja andis volituse selle allkirjastamiseks 4. oktoobril 2018. Praeguseks on selle protokolliga liitunud 35 riiki, selle muudatusega aga vähem.

Komisjon otsustas oma esimesel istungil 10. märtsil konsensusega, et selle võiks täiskogu päevakorda võtta. Algselt pidi see saali tulema 18. märtsil. Me tegime ettepaneku siis esimene lugemine lõpetada ja määrata ettekandjaks Paul Puustusmaa. Aga nagu ma ütlesin, koroonaviiruse tõttu me tulime uuesti kokku, tegime uued otsused, mis olid puhtalt protseduurilised. Ja need, nagu ma eelnevalt ütlesin, tehti 21. mail. Siis tehti ettepanek võtta see eelnõu täiskogu päevakorda 3. juuniks ja määrata muudatusettepanekute tähtajaks 5. juuni kell 16. Kõik otsused võeti vastu konsensusega. Aitäh!

16:57 Aseesimees Siim Kallas

Suur tänu! Lugupeetud ettekandja! Riigikogu liikmel Urve Tiidusel on küsimus.

16:58 Urve Tiidus

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja, mul on selline küsimus. On inimesi, kes loevad seda dokumenti ja kuulavad ettekandeid ja neil tekib ehk küsimus, mida see praktilises elus Eestis muudab. Mida ikkagi?

16:58 Paul Puustusmaa

Kui me räägime Euroopa konventsioonide kohaldamisest, siis tegemist on, nagu ma ütlesin, seaduste ühetaolise käsitlemisega. Ja pole ju võimalik kujutada ette olukorda, kus konventsiooni, millega me juba tegelikult oleme liitunud, Euroopa Liidus täiendatakse, kuna rida tehioolusid on muutunud, tehnoloogia on arenenud, uued nõuded on isikuandmete kaitsele, tundlike andmete kaitse on vajalikum, meie sellest nagu kõrvale jääme. Me peame ikka üsna üheselt Euroopa Liiduga ühte sammu astuma ja ega ei jää muud üle kui kanda see tehniliselt üle. Ma toon siit välja ühe märkuse eelnõu otseste mõjude kohta. See on lahti kirjutatud eelnõu seletuskirjas, kus öeldakse, et kuna protokoll kehtestamise ajendiks on olnud Euroopa Liidu õigusest tulenevad muudatused, siis Eesti riigisisises õiguses on need juba tehtud. Seega võib järeldada, et tulevase seadusega ei kaasne vajadust riigisiseseid muudatusi teha. Selline see kokkuvõtte on.

16:59 Aseesimees Siim Kallas

Suur tänu, lugupeetud ettekandja! Rohkem küsimusi teile ei ole. Kas fraktsioonide esindajatel on soovi esineda läbirääkimistel? Seda soovi ei ole. Meil on laual juhtivkomisjoni ettepanek eelnõu 143 esimene lugemine lõpetada. Esimene lugemine on lõppenud. Muudatusettepanekute esitamise tähtaeg on 5. juuni kell 16.

8. 17:00 Vabariigi Valitsuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (187 SE) esimene lugemine

17:00 Aseesimees Siim Kallas

Läheme edasi, meil on järgmine päevakorrapunkt, nr 8: Vabariigi Valitsuse algatatud Vabariigi Valitsuse seaduse muutmise seaduse eelnõu 187. Ettekandja on majandus- ja taristuminister Taavi Aas. Palun!

17:00 Majandus- ja taristuminister Taavi Aas

Austatud eesistuja! Austatud Riigikogu liikmed! Vabariigi Valitsus esitas Riigikogule 2020. aasta 4. mail Vabariigi Valitsuse seaduse muutmise seaduse eelnõu. Kokkuvõttes tehakse eelnõu kohaselt seaduse teksti kaks muudatust. Muudetakse Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi valitsemisala kirjeldust, kuhu lisatakse maapõueressursside valdkond. Ja teiseks märgitakse Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi tegevustena ära geoloogiline kaardistamine ja riikliku geoloogilise kompetentsi tagamine.

Seaduseelnõu peamine eesmärk on maapõue valdkonna koordineerimise struktuuri korrastamine ja vastutusvaldkondade täpsem määratlemine vastavalt kehtivale strateegilisele dokumendile. Kehtiva Vabariigi Valitsuse seaduse kohaselt on maapõuetegevusega seotud teemad Keskkonnaministeeriumi valitsemisalas. 6. juunil 2017. aastal Riigikogu otsusega kinnitatud strateegilise dokumendi "Maapõuepoliitika põhialused aastani 2050" kohaselt on tarvilik selles ette nähtud struktuursed muudatused ellu viia ka seadusandlikul tasandil. "Maapõuepoliitika põhialused aastani 2050" sisaldas ettepanekut maapõue kasutuse valdkonna senist korraldust muuta, tekitades Majandus- ja

Kommunikatsiooniministeeriumi maapõue uurimise ja kasutamise valdkonna juhtimise alase kompetentsi ning sellega seotud majandusliku ja sotsiaal-majandusliku arengu strateegilise planeerimise võimekuse.

Riiklikul tasemel on maapõueuuringud alates Eesti taasiseseisvumisest ehk ligi 30 aastat olnud erinevatel põhjustel pärsitud ja geoloogilistes teadmistes maavarade ja nende kasutuselevõtu kohta on lünk. Samal ajal on maailmas ressursside kasutuses toimunud märkimisväärsed arengud ja kasutusele võetud toormed, mida Eestis pole varem uuritud ja mida paarkümmend aastat tagasi ei tuntudki. See on tekitanud vajaduse mitmed olemasolevad maapõueressursid majanduslikust otstarbest johtuvalt ümber hinnata, neid analüüsida või uurida. Valdkond hõlmab nii Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi hallatava Eesti Geoloogiateenistuse põhitegevust kui ka koordineerivaid ametikohti ministeeriumi enese koosseisus. Eesti Geoloogiateenistus moodustati 1. jaanuaril 2018 Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi valitsemisalas, kuna peamine riiklik huvi maapõue uurimiseks on majanduslik. Maapõue valdkonna ülesannete jaotus Keskkonnaministeeriumi ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi vahel täpsustub sel moel, et Keskkonnaministeeriumi pädevusse jäävad keskkonnakaitselise aspektiga seotud ressursside otsused ja analüüsid ning strateegiline planeerimine (ressursitõhusus, saastetasud, jäätmetekke vähendamine), erinevat laadi lubade – näiteks üldgeoloogilise uurimistöö lubade, geoloogilise uuringu lubade ja maavara kaevandamise lubade – andmine ning muude maapõue ja maavarade kasutamise ja kaitse alaste kooskõlastuste ja lubade andmine. Seega jääb keskkonnahoidlikkus maavararessursside praktilisel kasutamisel tagatuks.

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi valitsemisalasse jääb analüütika ja uurimistegevus, nagu näiteks maavarade vajaduse prognoosimine, maavaradega seotud sotsiaal-majanduslike mõjude hindamine, riiklike maapõuealaste uuringute läbiviimine, koordineerimine ja rahastamine, geoloogilise info kogumine, tõlgendamine, süstematiseerimine, geoloogilise kaardistamise kui maapõueuuringute esimese etapi läbiviimine ja rahastamine. Maapõuevaldkonna koordineerimise struktuuri korrastamine ja vastutusvaldkondade täpsem paikapanek annab Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile mandaadi sotsiaal-majanduslikult põhjendatud riikliku huvi määratlemisel maapõue uurimise suunamiseks.

Kavandatava muudatuse jõustumine lühendab tulevikus menetluse kestust ja parandab selgelt menetluse tõhusust, sest seos majanduse arengu eesmärkidega on sihipärasem. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi valitsemisalas on vastavad ametikohad ja pädevus juba loodud. Varem täitis neid ülesandeid Keskkonnaministeerium – geoloogiline kaardistamine, maavarade vajaduse prognoosimine, sotsiaalselt ja majanduslikult põhjendatud riigi huvi määratlemine – või olid need riiklikul tasandil koordineerimata, riiklik rakendusgeoloogia näiteks. Palun teil eelnõu toetada!

17:04 Aseesimees Siim Kallas

Suur tänu, lugupeetud minister! Riigikogu liikmetel selle eelnõu kohta küsimusi ei ole. Kaasettekandeks palun jälle kõnetooli põhiseaduskomisjoni esimehe Paul Puustusmaa.

17:05 Paul Puustusmaa

Austatud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Minister on nüüd oma sõna selle seaduseelnõu kohta öelnud. Tegemist on väga askeetliku seadusega – selles mõttes, et eelnõu kogumaht on 2,5 rida. Nii et iseenesest minister suutis isegi väga pikalt põhjendada, miks need kaks ja pool rida vajalikud on. Ja me oleme komisjonis seda samamoodi mõistnud. Põhiseaduskomisjonis me arutasime eelnõu 187 tänavu 21. mail ja istungit juhatasin mina. Komisjoni liikmetest olid kohal Kalle Grünthal, Kaja Kallas, Siim Kiisler, Andrei Korobeinik, Jürgen Ligi, kes oli Hanno Pevkuri asendusliige, Lauri Läänemets, Martin Repinski ja Vilja Toomast, kes oli Taavi Rõivase asendusliige.

Ka komisjonis oli minister kohal. Ta rõhutas samad asjad üle, mida ta teile siin praegugi rääkis. Lisaks ta märkis veel seda või tõi eraldi välja, et Vabariigi Valitsuse seaduse muutmise seaduse eelnõu eesmärk on eelkõige teha seaduses muudatused seoses maapõue valdkonna koordineerimise, struktuuri korrastamisega ja vastutusvaldkondade täpsema määratlemisega. See teeks sellealase töö tõhusamaks. Aas sõnas, et ühtlasi täpsustab see eelnõu maapõue valdkonna ülesannete jaotust.

Ene Jürjens, kes oli spetsialistina komisjoni tulnud, pööras tähelepanu asjaolule, et kavandatavat muudatust tuleks käsitada kiireloomulisena, olgugi et see paistab hästi tehnilist laadi täiendusena. Ta rõhutas, et nende muudatuste täideviimise taha on takerdunud rida protsesse, ja sellele on tähelepanu

pööranud ka ettevõtjad. Jürjens lausus, et selleks, et teatud maavarade geoloogilise uuringu lubade riigihuvi määratlemine saaks sujuvalt edasi minna, peaks seadus jõustuma ikkagi võimalikult kiiresti. Kalle Grünthal küsis selle peale, kas see pole seotud kuidagiviisi Rail Balticu küsimusega, mille peale Ene Jürjens vastas, et Rail Balticuga see seotud ei ole.

Pärast seda tegi komisjon menetluslikud otsused. Ma rõhutan, et kõik menetluslikud otsused olid konsensuslikud. Tehti ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda 3. juuniks, eelnõu esimene lugemine lõpetada, määrata ettekandjaks põhiseaduskomisjoni esimees Puustusmaa ja muudatuste esitamise tähtajaks määrata 5. juuni 2020. Aitäh!

17:08 Aseesimees Siim Kallas

Suur tänu! Teile on ka küsimusi. Peeter Ernits, palun!

17:08 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea ettekandja! Ma olen seda teemat natukene uurinud ja mõnest asjast ei saa aru. Kolm aastat tagasi võeti see maapõueseadus siin vastu. Geoloogiateenistus on juba kaks aastat toimetanud. Ja nüüd ma loen siit, et Keskkonnaministeeriumi kompetentsi jäävad igasugused load, aga tööd jäävad Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi alluvusse. Samas mõningad tööd, geoloogilised tööd jäävad ikka Keskkonnaministeeriumi alluvusse. Ja lisaks ma kuulen, et asi on kiireloomuline. Kolm aastat on mökutatud, elu on saanud edasi minna, aga nüüd äkki on kiire. Ja mingid tööd, geoloogilised tööd jäävad ikka Keskkonnaministeeriumi alla, ei lähe üle. Ei ole nagu selge vuuk. Ühelt poolt on load Keskkonnaministeeriumi all ja tööd on majandusministeeriumi all, aga mingid geoloogilised tööd jäävad ikka Keskkonnaministeeriumi alla. Miks selline vahe? Mis see asja iva on?

17:09 Paul Puustusmaa

Nii täpselt ausalt öeldes komisjonis seda ei arutatud, kuidas see kolm aastat tagasi oli ja kust see kiire nüüd järsku tuli. Küll aga sai küsitud nende ülesannete jaotuse kohta. Nende ülesannete jaotust kahe ministeeriumi vahel selgitades rõhutati komisjonis seda, et Keskkonnaministeeriumi valitsemise alla jäävad strateegiline planeerimine, üldgeoloogilise uurimistöö lubade, geoloogiliste uuringute lubade ja maavara kaevandamise lubade andmine ning muude maapõue ja maavarade kasutamise ja kaitse alaste kooskõlastuste ja lubade andmine. See oli see, mida esile toodi. Ja kommunikatsiooniministeeriumi valitsemisalas jäävad siis maavarade vajaduse prognoosimine, maavaradega seotud sotsiaal-majanduslike mõjude hindamine, maapõue majandusliku potentsiaali kasutamiseks ning arendamiseks vajaliku teadus- ja arendustegevuse koordineerimine, maapõuealaste uuringute koordineerimine-rahastamine ja geoloogilise kaardistamise läbiviimine ning rahastamine. Sellised ülesanded sätestati ja täpselt nii seda komisjonis seletati.

17:10 Aseesimees Siim Kallas

Suur tänu! Peeter Ernits, teine küsimus palun!

17:10 Peeter Ernits

Jah, aga ma loen siit, et Keskkonnaministeeriumi valitsemisalas on Keskkonnauuringute Keskus ja see tegeleb siiski pinnase analüüside, põhjavee analüüside ja muu sellisega. Ma tulen tagasi oma eelmise küsimuse juurde. Miks ei ole selge joon, et üks annab lubasid ja tegeleb sellega, mis sa ütlesid, ja teine tegeleb siis praktiliste töödega? Miks mõned asjad on nagu ripakile jäänud? Ma mõnda nimetasin. Miks ei ole seda selgust?

17:11 Paul Puustusmaa

Aitäh, see on hea küsimus. Tegelikult, kui hakata mõtlema, siis meil komisjonis niimoodi seda küsimust üles ei seatud. Ja seetõttu mul pole ka komisjoni istungilt mingit vastust tuua. Aga jaa, peab tunnistama, et kui nii vaadata, siis see küsimus tõepoolest võib üles kerkida küll.

17:12 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh, lugupeetud ettekandja! Rohkem teile küsimusi ei ole. Kas fraktsioonide esindajatel on soovi pidada kõnesid? Soove ei näe, järelikult ma loen läbirääkimised lõppenuks. Juhtivkomisjoni ettepanek

on eelnõu 187 esimene lugemine lõpetada. Esimene lugemine on lõppenud. Muudatusettepanekute esitamise tähtaeg on 5. juuni kell 16.

9. 17:12 Kõrgemate riigiteenijate ametipalkade seaduse muutmise seaduse eelnõu (166 SE) esimene lugemine

17:12 Aseesimees Siim Kallas

Võtame vaatluse alla 9. päevakorrapunkti. See on Isamaa fraktsiooni, Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni ja Eesti Keskerakonna fraktsiooni algatatud kõrgemate riigiteenijate ametipalkade seaduse muutmise seaduse eelnõu 166. Alustame selle esimest lugemist. Ettekandeks palun kõnetooli Riigikogu liikme Viktoria Ladõnskaja-Kubitsa.

17:13 Viktoria Ladõnskaja-Kubits

Head Riigikogu liikmed! Minu käes on kõrgemate riigiteenijate ametipalkade seaduse muutmise seaduse eelnõu 166. Selle algatasid Isamaa fraktsioon, Eesti Keskerakonna fraktsioon ja Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsioon, eelnõu anti Riigikogule üle 25. märtsil. Selleks, et seda eelnõu tutvustada, on vaja tutvustada ka konteksti. Meie saame nii poliitikutena, Riigikogu liikmetena, kui ka lihtsalt ühiskonnaliikmetena suurepäraselt aru, et meid tabanud tervise valdkonna kriisiga koos on kohal ka kriis majanduses. Ja paljude jaoks see tähendab seda, et palgad või muud sissetulekud langevad väga pikkadeks kuudeks. Sellega seoses on kõrgemate riigiteenijate ametipalkade tõus eluvõõras ja mõeldamatu.

Ma isiklikult rõhutan veel seda, et mulle tõesti ei meeldi, kui poliitikud kasutavad kahte tüüpi lauseid. Esimene neist on, et ma toetan ettepanekut, aga ei toeta eelnõu, ning teine on, kui seadusandja ütleb, et ta ei saa mõnda seadust muuta.

Enne kui see eelnõu valmis sai, ma suhtlesin väga paljude eri erakondade esindajatega ja mõistsin, et paljude jaoks on see, et see palgatõus on sattunud kriisiajale, lausa piinlik. Tänu sellele mul on suur lootus, et äkki me leiame konsensuse ja lahenduse, kuidas see muudatus ära teha. Praegune olukord tekitab piinlikkust kahel olulisel põhjusel. Kõigepealt viitan solidaarsuse põhimõttele. Rahvateenijate palk ei saa tõusta, kui rahval läheb halvasti. Ja teine põhjus seisneb selles, et seda raha, mis suunatakse palgatõusuks ja mida Justiitsministeeriumi hinnangul on 2,5 miljonit, oleks vaja mujale. Nendel põhjustel ongi vaja arutada, kuidas oleks kõige arukam kõrgemate riigiteenijate palga tõus peatada. Variante tõepoolest võib olla erinevaid, aga eelnõu koostama hakates teisi ettepanekuid ei olnud, oli vaid see, mis on eelnõus kirjas.

Enne kui ma tutvustan eelnõu sisu, ma rõhutan, et ma olen igatpidi valmis koostööks ja aruteluks, et muuta eelnõu paremaks, kui me näeme, et seda on vaja teha. Ja see ei ole lihtsalt minupoolne sõnum, ma tõesti tahan seda. Peamine on see, et saavutatakse eesmärk peatada või nüüd juba pöörata palgatõus tagasi. Eelnõus on sisuliselt kaks suurt muudatust, mida on ka seletuskirjas selgitatud. Selleks, et neid mõista, teeme lahti KRAPS-i – KRAPS ehk kõrgemate riigiteenijate ametipalkade seadus – ja vaatame § 4¹, mille pealkiri on "Kõrgemate riigiteenijate ametipalkade koefitsientide vähendamine kõrgendatud kaitsevalmiduse ja sõjaseisukorra ajal". Minu poolt tutvustatava seaduseelnõu kohaselt tuleb sinna lisada eriolukord, mis sisuliselt võimaldaks kõrgemate riigiteenijate ametipalga koefitsientide vähendamist ka eriolukorra ajal.

Teise muudatusena antaks Riigikogule õigus ajutiselt vähendada kõikide kõrgemate riigiteenijate ametipalkade seaduse ehk KRAPS-i §-s 3 loetletud kõrgemate riigiteenijate ametipalkade koefitsiente. Teeme uuesti lahti praeguse seaduse. Näeme, et § 3 loetleb sisuliselt kõiki, keda eelnõu puudutab: Vabariigi President, Riigikogu esimees, peaminister, Riigikohtu esimees, Riigikogu aseesimehed, riigikontrolör, õiguskantsler, Riigikohtu liikmed, riigi peaprokurör, ministrid, Riigikogu komisjonide esimehed ja fraktsioonide esimehed. Selles loetelus ei ole ainult Riigikogu liikmed. Seda tuleb selle eelnõu puhul eraldi rõhutada.

Seletuskirjas on välja toodud seaduseelnõu eesmärk ja sisu ning seal on loetletud ka tehtavad muudatused. Nagu ma mainisin, neid on sisuliselt kaks. Seletuskirja punktis nr 6 on välja toodud eelnõu vastavus Eesti Vabariigi põhiseadusele. Ja kuna see küsimus nii või teisiti on hästi oluline ja tekitab juba eelnevalt poleemikat, siis ma tsiteerin seda, mis on seletuskirjas ilusti ära markeeritud. Riigikohus on

aastal 2009 23. veebruaril oma kohtuasjas number 3-4-1-18-08 põhiseaduse § 75 tõlgendamisel leidnud, et erakorraliste asjaolude esinemisel on Riigikogul lubatud põhiseaduse § 75 kohaldamisel teha erand ja vähendada ametisolevate Riigikogu liikmete palka. Riigikohus selgitas (nüüd ma tsiteerin): "Kirjeldatud normi kohaldamise vajalikkus võib olla tingitud ka väljakuulutatud sõjaseisukorrast, kus võib samuti olla tarvis muuta Riigikogu liikmete palka Riigikogu ametisoleva koosseisu poolt eesmärgiga kasutada eelarvevahendeid riigi kaitseks." Viidatud Riigikohtu lahendis ei ole nimetatud eriolukorda kui erandit põhiseaduse § 75 kohaldamisel, aga sellest ei saa järeldada, et eriolukord ei võimalda ametisolevate Riigikogu liikmete palka vähendada. Põhiseaduse § 75 kohaldamisel erandi tegemisel tuleb hinnata, kas esinevad erakorralised asjaolud, mis tingivad vajaduse leida täiendavaid eelarvevahendeid.

Allakirjutanute arvates võib eriolukorda selle kaasnevate mõjudega eelarvevahenditele, sealhulgas tervishoiusüsteemi toimimiseks ja taastamiseks, ning vajadusega hüvitada riigi poolt eriolukorraga kaasnevaid kahjusid võrdsustada sõjaseisukorraga. Need on peamised sisuga seotud muudatused. Selge see, et enne kui seda eelnõu tutvustada, ma pidasin vajalikuks paljudelt nende arvamusi küsida, muu hulgas, nagu ma mainisin, eri erakondade esindajate käest. Leidsin mõtte toetajaid eelkõige koalitsioonikaaslaste seast. Ning ma küsisin ka maja nõunike käest, mida nad sellest seaduseelnõust arvavad. Ja see ei ole kõik. Ma suhtlesin ka endise õiguskantsleri Allar Jõksiga, kes sisuliselt toetas minu mõtteviisi. Ma kohe-kohe leian õige paberi, et teda tsiteerida. Tema arvates eriolukord ja sellega kaasnev on sellise kaaluga erakorraline asjaolu, mis mõjub negatiivselt eelarvele.

Ma vaatasin ka protokoll, mis on tehtud põhiseaduskomisjoni arutelu põhjal. Ilmselt tutvustab seda rohkem Paul Puustusmaa, aga mingisuguseid asju ma tahan ka omalt poolt rõhutada. Ja need on eelkõige seotud sellega, kuidas reageeris praegune õiguskantsler. Praegune õiguskantsler ei ole eelnõu 166 kohta seisukohta kujundanud. Samas tema esindaja Olari Koppel sõnas, et ta leiab, et kui Riigikohus nägi aastal 2009 oma lahendis ette teatud erandolukorrad, mis juhul võib vähendada sama koosseisu Riigikogu liikmete palku, siis põhimõtteliselt on võimalik neid erandolukordi ja eritingimusi kaaluda ja midagi seadusse lisada. Ma põhjalikult analüüsisin ka kohtuotsust, mis tehti aastal 2009. Ma lugesin ka toonase õiguskantsleri arvamust – kui tohib, ma seda ka tsiteerin. Toona vaidlustatud seaduse materiaalsel põhiseaduspärasust hinnates märgib õiguskantsler, et Vabariigi Presidendi poolt õigesti nimetatud eesmärkidest ei saa loogiliselt järeldada, et põhiseaduse § 75 kujutab endast absoluutset keeldu muuta Riigikogu liikmete tasu ametisoleva koosseisu jaoks. Sellist tõlgendust ei toeta ei põhiseaduse § 75 sõnastus ega ka Riigikogu üldpädevus võtta vastu mis tahes sisuga seadusi.

Ja lõpetuseks ma ütlen, et minu käes on ka Justiitsministeeriumi analüüs, kus on antud hinnang sellele mõjule, mida eelnõu saamine seaduseks kaasa tooks. Siin on kirjas KRAPS-is nimetatud kõrgemate riigiteenijate ametipalkade indekseerimise rahaline mõju selle aasta riigieelarvele: see oleks 1,45 miljonit. Ja KRAPS-iga teiste seaduste kaudu seotud ametikohtade palkade tõusu rahaline mõju on veel umbes 1 miljon. Kokku eeldab seega palkade ja tasude kasv selle aasta jooksul raharessurssi umbes 2,5 miljonit, mis on tõesti väga suur summa.

Ja viimane seisukoht, mida ma tahan teile tutvustada, on Vabariigi Valitsuse seisukoht. Kahjuks Vabariigi Valitsus otsustas, et nad ei kujunda oma seisukohta. Aga see ei tähenda, et Riigikogu ei võiks asja otsustada.

Lõpetuseks ütlen, et ma tõepoolest loodan koostööle. Selge see, et selle seaduseelnõu puhul on vaja laiemat konsensust, et see ei oleks ühe, kahe või kolme erakonna esindajate poolt heaks kiidetud. Samas ma nõustun, et ilmselt pärast seda esimest lugemist on vaja mingisuguseid muudatusi teha. Aitäh!

17:24 Aseesimees Siim Kallas

Suur tänu! Riigikogu liikmetel on küsimusi. Üllar Saaremäe, palun!

17:24 Üllar Saaremäe

Aitäh, hea eesistuja! Austatud ettekandja! Kõigepealt tänan! Minu meelest on see äärmiselt tervitav ettepanek, et sellest eelnõust ka seadus saaks. Mingeid asju sa juba mainisid, aga ma küsin veel konkreetset: millised on sinu meelest või sinu kogemuste põhjal, kes sa oled selle eelnõuga nii pikalt eeltööd teinud, kõige suuremad takistuskivid, mis võivad siin tee peal ees seista? Ja kuidas neist jagu saada?

17:25 Viktoria Ladõnskaja-Kubits

Takistusi võib olla mitu. Esmane takistus on alati poliitiline tahe. Kui poliitiline tahe on olemas, siis asjad võivad liikuda. See on esimene. Teine on see, mida siin saalis on juba korduvalt markeeritud: kas tekib vaidlus või ei teki vaidlust. Need, kes kirjutavad eelnõule alla, arvavad, et põhiseadusega vastuolu ei ole. Aga kui asja õiguslikult vaadata, siis juhul kui küsimused tekivad, siis just selles valdkonnas. Kuid ma veel kord rõhutan: minu arvamuse järgi siin ei ole põhiseadusega vastuolu.

17:26 Aseesimees Siim Kallas

Peeter Ernits, palun!

17:26 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea ettekandja! Kõrgemate riigiteenijate palk on seaduse kohaselt lihtne: on kõrgem aste ja koefitsiendid. Praegu mulle tundub selline väljatulek aga sügavalt populistlik. See ei ole minu meelest sinu poolt ilus. Kas sul ei tekkinud mõtet, et võiks vaadata kogu selle asja üle: kuidas need kõrgemad riigiteenijad palka saavad ja muud inimesed, kes on Eesti riigile ka väga olulised, kui palju nemad palka saavad? Peaminister ja president saavad palka selle kõrgema astme järgi, mida sa tahad nüüd hakata langetama, aga samas AS-i Eesti Energia juht saab palka 21 000 eurot ehk neli korda rohkem kui president ja peaminister, kellel on ka vastutus üsna suur. Eesti Pank ei ole aktsiaselts, aga tema juht saab palka kaks korda rohkem. Või Riigimetsa Majandamise Keskus, riigi tuluasutus – jälle kaks korda rohkem. Kolm näidet juba. Kas ei tekkinud mõtet, et võtame palgad tervikuna ette?

17:27 Viktoria Ladõnskaja-Kubits

Ma alustan sellest, et küsin sinu käest, mis asi on populism, mida sa kohe oma esimeses või teises lauses nimetasid. Minu arvates siis, kui rahval ei lähe hästi, peame meie, kes me oleme siin eelkõige oma rahva esindajad, teistega käsikäes selle olukorraga arvestama. Kui keegi tuleb välja eelnõuga, mis soovib rõhutada, et me mõtleme sarnaselt rahvaga ja arvestame kujunenud olukorda sarnaselt rahvaga, siis minu arust see ei ole populistlik. See, kuidas arvestatakse kõrgemate riigiteenijate palgade numbrid, see valem on kirjas seaduses, mida ma mainisin, ehk siis KRAPS-is. Mis puutub ülejäänutesse, siis ma ütlen sulle, et kui mingisugused teised ettepanekud oleksid laual, siis me ilmselt räägiksime ka teistest ettepanekutest. Kahjuks teisi ettepanekuid laual ei ole olnud.

17:29 Aseesimees Siim Kallas

Ants Laaneots, palun!

17:29 Ants Laaneots

Suur tänu! Kas ma sain õigesti aru, et eri- või sõjaseisukorras vähendatakse kõrgemate riigiteenistujate ametipalku? Kas sedasama tehakse ka näiteks Kaitseväes? See on üks küsimus. Ja ma saan aru ka niimoodi, et eesmärk on raha kokkuhoid: koefitsiente tahetakse vähendada selleks, et suunata see raha vahetult riigikaitseliste ülesannete täitmiseks. Mind huvitabki, kas see puudutab ainult riigiteenistujaid ja kas siia kuuluvad sisse ka Kaitsevägi ja Kaitseliit, kus eri- või sõjaolukorras palka vähendatakse.

17:29 Viktoria Ladõnskaja-Kubits

Ma loetlesin need ametikohad ja nimetasin, mis paragrahvist võib vaadata, keda see puudutab. See puudutab tõepoolest kõrgemate riigiteenijate ametipalkade koefitsiente ehk siis KRAPS-is kirjas olevate ametikohtade palku.

17:30 Aseesimees Siim Kallas

Katri Raik, palun!

17:30 Katri Raik

Hea eesistuja! Hea ettekandja! Pikaaegne Riigikogu esimees Eiki Nestor on juhtinud tähelepanu, et see seaduseparandus ei ole kooskõlas põhiseaduse §-ga 75, mille mõte on see, et parlament saab parlamendiliikmete töötasu muuta, aga järgmise koosseisu, mitte iseenda jaoks. Kas sa oled nii kena ja kommenteerid seda? Mis on sinu seisukoht selles osas: kas see on vastuolus põhiseadusega või ei ole?

17:30 Viktoria Ladõnskaja-Kubits

Aitäh selle küsimuse eest! Ma tegelikult juba seda teemat puudutasin ja ka seletuskirjas on kuuenda punkti all olemas vastus sellele küsimusele. On tehtud esmane eelnõu analüüs ja ma väidan, et seal ei ole põhiseadusega vastuolu. See ongi vastus.

17:31 Aseesimees Siim Kallas

Peeter Ernits, palun!

17:31 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea ettekandja! Ma ilmselt pean nõustuma Eiki Nestori ja teistega, aga minu küsimus on minu eelmise küsimuse jätk. Kui peaminister ja president ja kõik teised, kes seal riburada pidi järele tulevad, on kõrgemad riigiteenijad, siis kes on Eestile elektrit andva asutuse juht või euro stabiilsust tagava Eesti Panga juht või rahva metsade majandamist juhtiva RMK juht? Kas nemad ei teenigi siis riiki? Keda nemad siis teenivad ja miks meie käsi nendeni praegu ei jõua?

17:32 Viktoria Ladõnskaja-Kubits

Hea Peeter! Mulle tundub, et ma vastasin sellele küsimusele juba oma esimeses vastuses. Aga ma veel kord rõhutan, et tõepoolest, mul oleks äärmiselt hea meel, kui eriolukorra esimesel-teisel nädalal oleksid kõlanud ka teised ettepanekud. Ma ei väida, et see eelnõu, mida ma praegu kolme koalitsioonierakonna poolt pakun, on kõige parem lahendus, aga samas teistlaadseid lahendusi keegi pole pakkunud. Sellepärast ma väidan, et pärast esimest lugemist kindlasti on võimalik mingisuguseid asju üle vaadata, kaasa arvatud seda sõnastust, millest ma tegelikult väga põhjalikult rääkisin. Need kaks muudatust, mis me soovime teha – üks neist puudutab konkreetset eriolukorra aega –, vahest nende sõnastust on vaja pärast esimest lugemist muuta.

17:33 Aseesimees Siim Kallas

Helmen Kütt, palun!

17:33 Helmen Kütt

Suur aitäh, austatud eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Mina ei ole jurist, ma ei oska anda hinnangut, kas see on põhiseadusvastane või mitte. Aga me oleme olukorras, kus tõepoolest oli tervisekriis ja sügisel seisab tõenäoliselt ees majanduslik kriis ja sotsiaalne kriis. Ma arvan, et siin saalis ei ole mitte ühtegi inimest, kes oma palgatõusu summat ei oleks annetanud organisatsioonidele, kes on sattunud selles olukorras väga raskesse seisu. Me täna kuulsime infotunnis, et sotsiaalminister ütles, et hasartmängumaksu raha taotlustest jäävad välja väikeprojektide taotlusvoorud ja on raskusi strateegilistele partneritele toetuse eraldamisega. Meil on lastefond, meil on vähiravifond – väga erinevad fondid, kes tegelikult jäävad selles seisus inimeste abistamisega hätta. Kas teile tundub see normaalne? Ma üldse ei vaidle vastu solidaarsuse põhimõttele ja sellele eelnõule, kui see on põhiseadusega kooskõlas. Aga see teema praegu ei ole ju lahendust leidnud. Vabandust, et aeg läks üle!

17:34 Viktoria Ladõnskaja-Kubits

Ma vastan nii, et ma mõistan teie mõttekäiku. Samas ma arvan, et annetamine on heast südamest tulenev liigutus, heatahtlik tegu, mida me võime endale lubada ka praegusel hetkel, sõltumata sellest, kui suur või väike on eri inimeste palganumber. Kui me otsustame, et teeme midagi head, siis selleks on tõepoolest olemas kõik võimalused. Teine asi on see, et kui ma loen Justiitsministeeriumi analüüsist, et palgatõusu reaalne mõju on 2,5 miljonit, siis ma ei tea, kas inimesed ikkagi heast tahtest nii palju annetavad või pigem ei anneta. See on igauhe südameasi. Mina arvan, et efektiivsem oleks tõepoolest peatada palgatõus ja siis suunata see raha, kuhu on tõepoolest vaja, kas või tervishoidu. Samas ma mõonan, et juhul, kui tõepoolest oleksid erinevad variandid laual – ma ei tea, et me üheskoos otsustame kuluhüvitiste osas midagi eriolukorra ajal või eriolukorrast tingitud kriisi ajal, või erakondade riigieelarvest rahastamise osas või sellesama fondi osas, mis oleks nagu ühtne ja mõeldud mingisuguse suurema eesmärgi täitmiseks – need kõik variandid oleks võimalikud. Igal variandil on mingisugune tugev külg ja mingisugune nõrk külg. Algatajatele tundus, et see praegune variant on ilmselt kõige tõhusam.

17:36 Aseesimees Siim Kallas

Helmen Kütt, palun teine küsimus!

17:36 Helmen Kütt

Suur aitäh! Ma kahtlemata olen sellega nõus, et annetamist on ikka olnud. Ärge arvake, et vaid peale palgatõusu on inimesed hakanud annetama, inimesed on annetanud pidevalt. Ma arvan, et teatud hulk inimesi ongi seda teinud, sõltumata sellest, kas ollakse tööl Riigikogus või kuskil mujal. Aga te tõite välja kuluhüvitiste teema. Riigikogu liikme kuluhüvitised on dokumendipõhised – erinevalt ministritest, kelle esinduskulud liituvad palgale ka siis, kui sul ei olegi kulusid, kui sa ei võta vastu gruppe ega ei korralda ekskursioone või sul pole mingisuguseid muid selliseid kulusid. Mulle väga meeldis see küsimus, mille esitas Peeter Ernits. Meil on kordades suuremate palkadega ametikohti, aga me vaatame nagu ainult ühte gruppi ja tekitame sellise teema, mis erinevate palkade küsimust päris võrdselt ei lahendaks. Ega ma tegelikult sellele vastust ei tahagi.

17:37 Viktoria Ladõnskaja-Kubits

Aitäh! Ma ikkagi kommenteerin, kuigi konkreetset küsimust nagu ei olnud. Aga ma nõustun sellega, et tööpoolest annetajaid ka meie hulgas on palju ja nad teevad seda sõltumata sellest, kas on palgatõus toimunud või ei ole toimunud. Seda esiteks. Teiseks, teie seletusest ma saan suurepäraselt aru. Aga teine variant oleks puhtjuriidiliselt võib-olla veelgi keerulisem ellu viia võrreldes sellega, mis on praegu välja pakutud. Ja kolmandaks: teil oli põhimõtteliselt sama küsimus kui mitmel eelmisel küsijal. Ma vastan niimoodi, kasutades protokollit, mis on minu käes ja mis on põhiseaduskomisjonis kinnitatud. Näiteks Taavi Rõivas nõustus algataja esindajaga selles osas, et avalik sektor peaks kriisiajal olema solidaarne erasektoriga ja leidma võimalusi kulude kärpimiseks. Ja mina võin nõustuda teiega, et solidaarsust peaks näitama mitte ainult kõrgemad riigiteenijad, vaid ka kõik teised. Ja niipalju kui mina olen valitsuse retoorikast aru saanud, sügisel me ikkagi räägime ka üldistest avaliku sektori kärbetest.

17:39 Aseesimees Siim Kallas

Tarmo Kruusimäe, palun!

17:39 Tarmo Kruusimäe

Täna, hea aseesimees! Hea ettekandja! Siin on minu jaoks üks küsimus, mis ajani see kestab. Mina olen ajakirjanikele vastanud selliselt, et kuni õiglus jalule saab seatud. See on umbmäärane määratlus, aga me saame aru, et järgmine indekseerimine tuleb aprillis. Aga paljude arvates õiglus ei saa jalule seatud. Ja siis küsitakse kohe, mis siis toimub, kui nüüd palgad vähenevad. Kas siis rahvas omalt poolt teeb selle ettepaneku, et õiglus jalule seatakse ja meil siis jälle seda kergitatakse? Ning mu teine küsimus on ajakirjanduse haiglase huvi kohta. Mina olen kandnud raha tuima näoga riigieelarvesse ja kannan ka edaspidi. Kuid ajakirjanik küsib, et palun põhjendage ja õigustage seda, miks te kannate raha MTÜ-le. Kas MTÜ-dele raha kandmine on siis nagu patt ja mingis mittetulundustegevuses on midagi korruptiivset? Aga kui kaua me peame seda õiglust ootama?

17:40 Viktoria Ladõnskaja-Kubits

Esmalt ma vastan teile, et ma ei jaga seda kriitikat ajakirjanduse suhtes. Ma arvan, et üldiselt see on väga filosoofiline küsimus, kuidas me nimetame seda, mida me siin saame. Kuna me oleme rahvaesindajad, siis minu jaoks on printsiipaalne seisukoht, et me ei saa siin palka, vaid tasu ühiskonna teenindamise eest. Ja sellepärast huvi, kuhu läheb meie palk, on mõningal määral õigustatud. Nüüd see küsimus, mida teile on esitatud, et kui kaua siis. Jah, seaduseelnõus oli kirjas, et eriolukorra ajal. Kahjuks ma pean tõdema, et põhiseaduskomisjon hakkas eelnõu menetlema järgmisel päeval pärast eriolukorra lõppu. Aga sellepärast ma näengi vaeva, et pärast esimest lugemist võiks muudatusettepaneku näol pakkuda teistlaadset sõnastust ehk siis "eriolukorrast tingitud kriisi ajal", "hädalukorras" või midagi sellist. Tegelikult reaalne olukord on selline, et meid tabas tervisekriis. Selleks et tervisekriisi teatud meetmetega lahendada, valitsus valis eriolukorra kehtestamise, mille tõttu meil on suhteliselt keeruline majanduslik olukord. Ka eile kõlasid siin saalis prognoosid, et majanduse

seis nii lihtsalt paremaks ei lähe. Sellepärast ilmselt see palgatõusuteema on aktuaalne niikaua, kuni tuleb praegu kehtiva seaduse järgi meie palkade ümbervaatamine. Ja me teame, et see on iga-aastane ettevõtmine.

17:42 Aseesimees Siim Kallas

Paul Puustusmaa, palun!

17:42 Paul Puustusmaa

Aitäh! Hea Viktoria, tänan sind kõigepealt selle tugevalt empaatilise ettekande eest! Minu küsimus tuleb pigem võib-olla minu tähelepanematusel. Kui sa rääkisid rahalisest mõjust 2,5 miljonit, siis kui pika aja peale see oli: üks kuu, kaks kuud või mis perioodi silmas on peetud?

17:42 Viktoria Ladõnskaja-Kubits

Aitäh küsimuse eest! Ma lähtun sellest paberist, mille ma sain Justiitsministeeriumist ja mille nad paar nädalat tagasi avalikustasid. Seda rahalist mõju on arvestatud kuni selle aasta detsembrini. Ja kahjuks selle vastuse juures ei ole täpset skeemi – see on kindlasti selle paberi nõrkus, tahaks konkreetsemalt teada saada –, kuidas see arvestus neil on tehtud. Aga põhimõtteliselt, jah, see on paberites olemas, et ajavahemik on kuni selle aasta lõpuni.

17:43 Aseesimees Siim Kallas

Kalle Grünthal, palun!

17:43 Kalle Grünthal

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Austatud ettekandja! Te kasutasite Tarmo Kruusimäe küsimusele vastates sellist definitsiooni, et meie, Riigikogu liikmed, oleme rahvaesindajad. See teatavasti tuleneb Riigikogu liikme staatuse seaduse §-st 1. Esindusõigus aga on sätestatud tsiviilseadustiku üldosa seaduses. Arvestades seda, et te olete siin saalis vanem olija kui mina, ma küsin teilt, milliseid toiminguid selle riigi või rahva esindajana me siis teha saaksime.

17:43 Viktoria Ladõnskaja-Kubits

Vastuse sellele küsimusele ma jään võlgu. Loodan väga, et me saame seda diskussiooni jätkata pärast tänast istungit.

17:44 Aseesimees Siim Kallas

Tarmo Kruusimäe, palun!

17:44 Tarmo Kruusimäe

Tänan, hea aseesimees! Hea ettekandja! Ma näen, et seadusi me teeme ju tegelikult tuleviku tarvis. Ja hiljem ei tohi olla nii, nagu, kui veidi parafraseerida, ütleb üks laulusalm: "Meil oli ükskord olukord, mis selgitamist nõudis, sest kui on kord, siis olgu kord. Jutt sinnamaale jõudis ..." Ja minu küsimus on: kas me ei peaks neid olukordi indekseerima? Ehk siis, et eriolukorras on selline koefitsient, hädaolukorras on selline koefitsient, ja vahest võib tulla ka midagi muud. Sel juhul me ei pea siis, kui tuleb uus eriolukord või hädaolukord, hakkama selle üle arutlema.

Ma ütlen ausalt, et mina kannan praegu tuima näoga selle palgatõusu riigieelarvesse ära, sest ma ei julge mitte ühelegi MTÜ-le ülekannet teha. Ma ei tea, milline oleks korrektne vastus ajakirjanikule, miks ma mõnda MTÜ-d toetan. No ma ei tea, pärast olen kuidagi omadega võib-olla jännis. Aga ma pean õigeks, et kui rahval on raske ja kui eriolukorras on saanud hädaolukord, siis ikkagi ka meie kannaksime seda raskust. Ma olen nõus selle asjaga, aga võib-olla paljud saadikud ei ole. Vahest nad arvavad, et kui olukord natukene leeveneb, siis võiks ka leeveneda, ütleme, see meiepoolne toetus.

17:45 Viktoria Ladõnskaja-Kubits

Esiteks ma julgustan teid, et ärge kartke MTÜ-sid toetada. Teiseks, kanda tagasi see palgatõusuraha, mida te õigeks ei pea, on minu arust väga õige. Ja kolmandaks, mis puutub teie pakutud varianti, siis ma lähtun sellest, et praegu on eelnõus üks võimalik variant, aga pärast esimest lugemist me tõepoolest võime arutada muudatusettepanekuid, millised variandid on veel võimalikud.

17:45 Aseesimees Siim Kallas

Kert Kingo, palun!

17:45 Kert Kingo

Aitäh, hea istungi juhataja! Austatud ettekandja! Ma olen eelkõnelejaga täiesti nõus ja ma väga usun, et kõik siin saalis istujad toetavad heategevuslikult mingeid ühinguid või kedagi. Aga samas tekkis mul Tarmo Kruusimäe väljaöeldud sõnumi peale, et te kandsite raha riigieelarvesse tagasi, üks küsimus. Minu jaoks on täiesti segaseks jäänud, kuidas need summad jõuavad riigieelarvest nende abivajajateni, kes on kõige rohkem kriisi ajal pihta saanud. Ja mis on olnud selle eelnõu eesmärk ikkagi, et just seetõttu palkasid vähendada?

17:46 Viktoria Ladõnskaja-Kubits

Aitäh selle küsimuse eest! See on laiem filosoofiline küsimus. Maksumaksja maksab makse, me võtame maksumaksja taskust raha ja arvame, et me kasutame seda raha targalt ja meil on olemas vajalik usaldus. Miks siis, kui tõepoolest toimub palgatõus, peaks olema teistlaadne mõtteviis? Miks just selle lisaraha puhul peaks kehtima mingisugune teistlaadne loogika? Ikkagi peaksime sama targalt nagu eelmiste summade kasutamisel käituma ka nüüd. Ja selle pärast ma tagastasin oma lisaraha, et see läheks sinna, kuhu asjaomaste instantside arvates on vaja seda suunata. Samas ma veel kord rõhutan, et juhul kui keegi on otsustanud, et ta annetab konkreetsele kohta, siis mitte mingisuguseid etteheiteid ei saa olla. Ja muidugi ka siis, kui palgatõusu ei ole toimunud.

17:48 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh, lugupeetud ettekandja! Rohkem küsimusi Riigikogu liikmetel ei ole. Palun kaasettekandeks või teiseks ettekandeks või ettekandeks põhiseaduskomisjoni nimel kõnepultil Paul Puustusmaa!

17:48 Paul Puustusmaa

Täna, austatud juhataja! Täna ka Viktoriat põhjaliku ettekande eest! Pean kohe ütlema, et seaduseelnõu 166 menetlemine komisjonis oli erakordselt huvitav, põnev ja kirgi küttev.

Põhiseaduskomisjonis on juristide kontsentratsioon erakordselt suur, alates nõunikest ja lõpetades komisjoni liikmetega. Seetõttu olid vaidlused komisjonis sellel teemal, selles küsimuses seinast seina, välja käidi erinevaid mõtteid. Osa neist oli sügavamalt seotud juriidikaga, osa populismiga. Ja teatud mõttes, kui vastata populismi puudutavale küsimusele, võib öelda, et poliitiline populism tähendab ikkagi olukorda, kus rünnatakse või kus üheks tunnuseks on valitsuse ründamine, valitseva võimu ründamine. See ehk annab mingi vastuse.

Aga tõepoolest, me saime seda küsimust arutada korduvalt, õigemini me olime komisjoniga koos kaks korda, et arutada seda seaduseelnõu. Valitsev veelahe, arvamuste erisused ilmnisid vägagi reljeefselt. Ma toon need teieni mitte sada protsenti – see oleks täitsa võimatu, siis tuleks mul liiga kaua siin puldis olla –, aga olulisemad momendid ma välja toon.

Me arutasime põhiseaduskomisjonis seda seaduseelnõu kahel päeval: 19. mail ja 21. mail. Seal oli täpselt samamoodi, et kohal oli ka Viktoria, kes oli ettekandja ja vastas küsimustele niivõrd, kuivõrd see huvitas komisjoni liikmeid. Kohal oli samal päeval ka õiguskantsleri esindaja, oli Õiguskantsleri Kantselei direktor Olari Koppel. Ja loomulikult olid kohal komisjoni liikmed Paul Puustusmaa, Kalle Grünthal, Kaja Kallas, Siim Kiisler, Andrei Korobeinik, Hanno Pevkur, Martin Repinski ja Taavi Rõivas.

Komisjonis rääkis Viktoria enam-vähem sama asja mis siingi. Viktoria rõhutas, et eelnõu on eelkõige eriolukorra kontekstis väga oluline ja ta ei olnud loomulikult rahul sellega, et see jõudis põhiseaduskomisjoni suhteliselt hilja. Mina sellega päris nõus ei saa olla, et see jõudis meieni hilja. Me võime need kuupäevad hiljem üle vaadata, kui kellelgi küsimusi tekkis. Põhimõtteliselt muidugi võib nõustuda, et iseenesest on võimalik asju ka kiiremini liigutada, aga praeguses olukorras, teades selle seaduseelnõu õiguslikke mõjusid, ei oleks kiirustamine ehk mõistlik olnud.

Viktoria Ladõnskaja rõhutas seda seaduseelnõu komisjonis tutvustades nagu siingi, et eriolukorda on korduvalt võrreldud sõjaolukorraga. Tegemist on väga tõsise sündmusega. Statistiliselt on kinnitatud, et paljud inimesed on kaotanud töö või nende sissetulek on muutunud väiksemaks, on oodata majanduskriisi.

Nii on selge, et kõrgemate riigiteenijate palgatõus oli ja on ka praegu kõne all kahel põhjusel. Esimene põhjus on solidaarsus. Teine põhjus seisneb selles, et seda raha oleks mujale vaja. Asjaomase summa suurus on meile tänaseks välja toodud, see on aasta lõpuni 2,5 miljonit eurot. Viktoria Ladõnskaja rõhutas, et seletuskirja punktis 6 on välja toodud eelnõu vastavus Eesti Vabariigi põhiseadusele. Ta oli seisukohal, et eriolukorda võib koos kaasnevate mõjudega eelarvevahenditele võrdsustada sõjaolukorraga ja praegusel juhul vajatakse seda raha mujal kindlasti rohkem. Ta rõhutas, et enne eelnõu koostamist konsulteeris ta mitme juristiga, nende hulgas endise õiguskantsleri Allar Jõksiga, kes sisuliselt toetas Viktoria mõttekäiku. Ta nimetas Jüri Adamsit, kes on meie põhiseaduse alusteksti autoreid ja on meedia vahendusel öelnud, et on rumalus tõlgendada põhiseaduse § 75 niimoodi, et Riigikogu ei tohi iseenda palka vähendada. Kui tegemist on eelarve vajadustega kriitilises olukorras, näiteks sõjaolukorras või siis eriolukorras, siis võib seda paragrahvi tõlgendada teistmoodi.

Mina palusin, kuna kohal oli õiguskantsleri esindaja, hinnangut selle eelnõu kohta õiguskantsleri seisukohalt ning rääkida nendest eranditest, mis on Riigikohtu tehtud 2019. aasta lahendis. Viktoria viitas neile täna siin korduvalt. Olari Koppel sõnas, et õiguskantsler ei ole tõepoolest eelnõu 166 osas oma seisukohta kujundanud. Küll aga andis ta edasi õiguskantsleri viite, et võimalik vastuolu põhiseadusega võib olla eelnõu § 41 lõikes 4, mis näeb ette kavandatava palgaregulatsiooni jõustumise järgmise kalendrikuu 1. kuupäeval ehk siis seda muudatust rakendatakse praegusele koosseisule. See oli viide konkreetselt sellele, et meil on jõudu ja tugevust ja kui on poliitilist tahet, siis me tõepoolest võime vähendada palka, aga võib-olla on probleem see, kui me iseenda palka hakkame vähendama. Selles võib-olla on küsimus. See ei olnud vastus, see oli viide.

Taavi Rõivas nõustus algatava esindajaga selles osas, et avalik sektor peaks kriisis tõesti erasektoriga solidaarne olema – see on see, millele Viktoriagi viitas – ja leidma võimalusi kulude kärpimiseks. Rõivase sõnul tuleks pöörata tähelepanu sellele, et põhiseadus on Riigikogu liikmete palkade küsimuses üsna jäik. Ta sõnas, et tema on aru saanud, et olemasoleva Riigikogu koosseisu palkade muutmise keeld kehtib mõlemat pidi, nii suurendamise kui ka vähendamise kohta. Riigikogu liikmete palkade vähendamise keelamine on reaalselt populismivastane meede. Rõivas sõnas, et tema arvates ei ole see, et riigil on seda raha mujale vaja, piisavalt tugev argument, et minna sellepärast kohtusse. Riigikogu liikmete palga tõstmise igakuine täiendav kulu oleks umbes 50 000 eurot. No siin võime arvutada, minu teada on aasta lõpuni see summa 2,5 miljonit, kui rääkida kõikidest kõrgematest riigiteenistujatest. Taavi Rõivas sõnas, et tema jaoks on üllatav, et koalitsioon ei ole veel hakanud avaliku sektori kulusid kärpima, kuna avalik sektor ei saa olla erand, kui teiste riigisektoris töötavate inimeste palk väheneb. Ja selle järele on vajadus olemas. Riigikogu liikmete palga vähendamine oleks Rõivase hinnangul siiski igal juhul vastuolus põhiseaduse §-ga 75. Aga kontekstist oli aru saada, et Rõivas mõtles siiski olemasolevat koosseisu, mitte põhimõtteliselt seda küsimust.

Mina märkisin, et põhiseadusega vastuollu minemata on võimalik langetada ametnike palkasid. Võimalik on teha seadusemuudatus, millest jäetakse välja Riigikogu liikmed. Riigikohtu lahendis oli ka viide sellele, et Riigikogu liikmete tasu muutmine on võimalik nii, et vähendatakse Riigikogu liikmete hüvitisi. Kuluhüvitisi on võimalik vähendada põhiseadusega vastuollu minemata ja sellega probleemi ei tekiks. Meil oli täna selle üle ka väike diskussioon, et kõne alla tuleb hüvitiste vähendamine. Ja kolleegid pakkusid välja, et see raha läheb riigieelarvesse. Samas väga õigesti tõstatati küsimus, et okei, vähendame hüvitisi, see raha läheb riigieelarvesse tagasi. Ja siis? Mismoodi see asjaolu aitaks? Viktoria rõhutas, et kui tema hakkas eelnõu kirjutama, siis ei olnud laual ühtegi ettepanekut, millega tema oleks võinud arvestada. Ja seda asjaolu ta rõhutas komisjonis korduvalt ja tegi seda täna ka siin. Kaja Kallas sõnas, et me peame arvestama sellega, et kui tuleb majanduslangus, siis langeb Riigikogu liikmete palk niikuinii, kuna see on seotud teatud koefitsiendiga. Kaja Kallas sõnas, et kui põhiseaduskomisjon toetab seda eelnõu, siis võidakse öelda, et põhiseaduskomisjon ei tunne põhiseadust, kuna teeb ettepaneku toetada põhiseadusevastast eelnõu. Tegemist oli väga konkreetse seisukohaga.

Hanno Pevkur omalt poolt rõhutas, et Riigikogu liikme palga vähendamise teemadel arutamine on populistlik tegevus. Pevkur leidis, et üks variant on selle eelnõu esimese lugemise lõpetamine, mille järel aga võib põhiseaduskomisjon seda jääda pikemalt arutama. Mina ütlesin, et komisjonil on võimalik

toetada selle eelnõu esimese lugemise lõpetamist ning teha seejärel muudatusettepanekuid. Hanno Pevkur sõnas, et mis puudutab Koppeli ettepanekut küsida Riigikohtu käest eelnõu kohta arvamust, siis see ei anna positiivset tulemust. Nad nimelt jätavad oma vastustes tavapäraselt alati otsad lahti, mistõttu see ei aitaks.

Kalle Grünthal sõnas, et Kaja Kallas on hästi toonud välja erinevad olukorrad ja ükskõik, mida põhiseaduskomisjon antud juhul ka ei otsusta, need otsused võivad olla igal juhul halvad. Siim Kiisler märkis, et Isamaa fraktsioon on üks selle eelnõu algatajaid ja tema igal juhul toetab selle täiskogusse saatmist ja esimese lugemise lõpetamist. Martin Repinski rõhutas, et meil on endiselt võimalik igal juhul osa oma palgast annetada või mõnel muul viisil inimesi aidata. Mina ütlesin, et põhiseaduskomisjon teeb selle eelnõu osas täiskogule ainult ettepaneku. Ma rõhutasin, et otsustajaks on ikkagi täiskogu. Sellega komisjon oma töö esimesel päeval lõpetas.

21. mail arutelu jätkus ja siis kogunes komisjon enam-vähem samas koosseisus. Asendusliikmena osales ka Jürgen Ligi. Jürgen Ligi sõnas, et tema arvates on see eelnõu populistlik ja põhiseadusvastane. Kui majandus langeb, siis see kajastub ka Riigikogu liikmete palga vähenemises. Ligi arvas, et ei ole võimalik menetleda põhiseadusega vastuolus olevaid eelnõusid, samuti on eelnõu seoses eriolukorra lõppemisega oma aktuaalsuse juba kaotanud. Mina sõnasin, et Riigikohus tõi oma otsuses välja asjaolu, et põhiseaduse §-s 75 sisalduvast keelust võib ajutiselt üle astuda, kui tasu vähendamine või selle arvestamise aluse ümberkujundamine tuleneb vajadusest hoida kokku riigieelarve vahendeid olukorras, kus riigi majanduskasv on pidurdunud. Ma rõhutasin veel seda, et ka õiguskantsleri arvamusest võib järeldada, et põhiseaduse § 75 teisest lausest tulenevalt ei ole keeld absoluutne – see on seesama, mida Viktoria siin täna vähemalt kaks korda esile tõi – ning et seda võib kaaluvatel põhjustel siis käsitada teistmoodi. Jürgen Ligi lõpetas oma sõnavõtu sellega, et Riigikogu puhul ei ole vaja väanata põhiseadust oludes, kus tegelikult Vabariigi Valitsus kokkuhoiumeetmeid ei rakenda.

Pärast seda arutelu tegi komisjon menetluslikud otsused. Oli otsus toetada Riigikogu kodu- ja töökorra seadusest tulenevalt kümne tööpäeva pikkust muudatusettepanekute määramise tähtaega – ei lühemat ega pikemat. Ja veel otsustati teha ettepanek võtta see seaduseelnõu täiskogu päevakorda 3. juuniks (see oli konsensusega), määrata ettekandjaks Puustusmaa (see oli ka konsensusega) ja eelnõu esimene lugemine lõpetada. Viimane otsus tehti häälteenamusega, häältega 5 : 4. Aitäh!

18:01 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh, hea ettekandja, teile on ka küsimusi. Marko Šorin, palun!

18:01 Marko Šorin

Aitäh, esimees! Hea komisjoni esindaja! Soovin ainult täpsustada. Te annate alati väga detailse ülevaate, mis komisjonis toimub, nimeliselt ja ka muus osas. Mulle tundus – ma võisin ka valesti kuulda –, et te korra kasutasite väljendit "elnõu esitajate esindaja Taavi Rõivas". Minu teada on esitanud eelnõu hoopis kolm koalitsioonierakonda. Kas te võiksite seda täpsustada? Pärast stenogrammist saab vaadata, aga mulle tundus, nagu te oleksite öelnud ...

18:02 Paul Puustusmaa

Ma sügavalt vabandan, kui ma siin sellise eksituse tegin. Kui tegin, siis see märkus on õige. Kui ma niimoodi ütlesin, siis oli kindlasti eksitusega tegemist. Eelnõu on esitanud koalitsioonierakonnad.

18:02 Esimees Henn Põlluaas

Kalle Grünthal, palun!

18:02 Kalle Grünthal

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Austatud ettekandja! Ma lähtun teie sõnadest, et juristide kontsentratsioon komisjonis on praegu äärmiselt suur. Sooviksin vastust saada küsimusele, millele eelmine ettekandja, lugupeetud Viktoria Ladõnskaja ei osanud vastata. See on Riigikogu liikme ehk rahvaesindaja kohta. Ma ei ootagi seda, et te suudate sellele vastata, sest ilmselt selle leaaldefiniitsiooni lahtimõtestamine nõuaks suuremat arutelu. Minu küsimus puudutab praegu rohkem seda, mis on teie nägemus. Kui rahvaesindaja annab n-ö oma lisatasu riigikassasse või annab otse konkreetsele abivajajale, kumb on efektiivsem tulemus?

18:03 Paul Puustusmaa

Väga paljude asjade puhul ma olen siin puldis tuginenud Hiina vanasõnale, et iga kepp on kahe otsaga. Nii ta on. Tõepoolest, see sõltub sellest, kust otsast vaadata. Iseenesest loomulikult igale abivajajale on konkreetne raha, mis talle tuleb, igati abiks. Jajaa. Aga nagu ma ütlesin, minu jaoks on küsimus pigem selles, et see raha, mis jääb riigieelarvesse, kui kuluhüvitisi ei rakendata, minu arvates küll lahendus ei ole.

18:03 Esimees Henn Põlluaas

Üllar Saaremäe, palun!

18:03 Üllar Saaremäe

Aitäh, hea eesistuja! Austatud ettekandja! Teie ülevaatest jäi kõlama fraas, et kuna eelnõu on oma ajakajalisust kaotamas, sest eriolukord on läbi, siis ei ole seda põhjust ka arutada. Kas te oskate kommenteerida, kas me peame konkreetseid eelnõusid arutama ainult siis, kui nad on päevakajalised? Ja kas me tõesti usume, et mitte kunagi enam ei pruugi eriolukord meie eluteele sattuda?

18:04 Paul Puustusmaa

Aitäh, Üllar! See on hea küsimus. Aga antud juhul tuleb vaadata selle eelnõu konteksti. Kui Viktoria selle fraktsioonide esindajana esitas, siis mõte oli jah algselt selline, et seda tuleks käsitleda võimalikult kiiresti, võib-olla isegi üleloomuliku kiirusega, et eriolukorra ajal muudatused kohe kehtestada. No tehniliselt see ikkagi ei olnud võimalik. Ja võiks öelda, et kas heas või halvas, aga tuleb märkida, et eriolukord lõppes siiski suhteliselt ruttu ära. Sisuliselt kaks kuud seda oli, nüüd on see läbi. Tavaolukord hakkab taastuma, olukord hakkab normaliseeruma. Seda, mis majandusega toimub, me hetkel päris täpselt ei tea, eks tulevik näitab. Kõik need langusprotsendid, mida ennustatakse, on väga erinevad. Mis puudutab aga seda, kas alati peab seaduseelnõu arutama siis, kui teema on aktuaalne, siis vastan, et ei pea. Tegelikult selle seaduseelnõu mõte on laiem, selles on väga palju viidatud solidaarsuse vajadusele ja suuremas pildis see võiks ju tulevikuküsimusi mõjutada. Siin on korduvalt viidatud võimalikule vastuolule põhiseadusega olukorras, kus ei õnnestu kõike ühe panniga lüüa. Riigikogu liikmete palga vähendamise või suurendamise küsimus on väga vaidlusalune küsimus. Aga seda seadust vastu võttes saab ju kehtestada palga järgmise koosseisu jaoks. Kõiki neid muudatusi sisse viies saab teha nii, et tulevikus seadus on parem ja hakkab kuidagiviisi ka toimima. Aga see on meie enda otsustada, need muudatused on põhimõtteliselt meie endi siseseviidavad.

18:06 Esimees Henn Põlluaas

Kert Kingo, palun!

18:06 Kert Kingo

Tänan! Küsin ka nüüd sinult, Paul, asja, millest mina siiani ei ole aru saanud. Kui see palgatõusu summa riigieelarvesse kanda, kuidas see summa riigieelarvest konkreetsete abivajajateni jõuab? Kuidas see jõuab nendeni, kes kõige rohkem on kriisiajal rahaliselt kaotanud? Ma pean silmas aega kuni detsembrikuuni, selle jooksul.

18:06 Paul Puustusmaa

Aitäh, Kert! Ega ma tegelikult ei tea, kuidas jõuaks. See ei ole väga lihtsalt vastatav küsimus. See ei sõltu üksikuna võttes minust, sinust või meist siin. Eks see on eelarve küsimus ja seda tuleb ehk, ma ei tea, mingite lisaelarvete kaudu teha. Aga ma tahan öelda seda, et kui me räägime raha hoidmisest selleks, et me saaksime seda praeguses olukorras paremasse kohta suunata, siis ma ikkagi jään selle juurde, et kuluhüvitisi võiks vähendada ja selle võrra rohkem raha suunata mujale. Aga seda saab teha ikkagi seadusparanduste abil, siis võiks see olla realiseeritav.

18:07 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh, austatud ettekandja! Rohkem teile küsimusi ei ole. Nüüd on meil võimalik avada läbirääkimised, sõna võivad võtta fraktsioonide esindajad. Paistab, et läbirääkimiste soovi ei ole. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 166 esimene lugemine lõpetada. Esimene lugemine on lõppenud. Määrán

muudatusettepanekute esitamise tähtajaks k.a 17. juuni kell 17.15. Ma tänan kõiki, austatud kolleegid!
Meie tänane istung on lõppenud.

Istungi lõpp kell 18.08.